

De gezagsconcentratie in het arrondissement Aalst tijdens de 19e eeuw

door

Hilaire LIEBAUT

Op 25 mei 1846 grepen er in de vijf kantons van het arrondissement Aalst provinciale verkiezingen plaats. Te Geraardsbergen droeg de Liberale Associatie de bankier Prosper Spitaels en de vrederechter Pierre-Jean de Clippele als haar kandidaten voor. Laatstgenoemde verkreeg ook de sympathie van de katholieke groep, welke daarnaast de neef van Prosper Spitaels, nl. Cyrille Spitaels, als favoriet begroette. De uitslag was nadelig voor de liberale partij en onmiddellijk diende de bankier, avonturier en ex-redacteur van het Brusselse weekblad *Méphistophèles*, René Spitaels, neef van Cyrille en Prosper, een klacht in bij het Provinciebestuur over de door hem vastgestelde onregelmatigheden. In zijn zitting van 8 juli 1846 verklaarde de Provincieraad van Oost-Vlaanderen de Clippele Pierre-Jean als verkozen, doch besloot tot een ballotering voor de tweede zetel, omdat bewezen was dat verschillende kiezers niet opgeroepen waren. Aldus moest de burgerij van het kanton Geraardsbergen opnieuw ter stembus trekken op 24 mei 1847.

Prosper Spitaels trok zijn kandidatuur in en verzocht zijn familielid Louis Bijl, rentenierende advocaat en stichter-voorzitter van de Liberale Associatie van Geraardsbergen, in zijn plaats naar voren te treden. De conservatieven hielden het bij Cyrille Spitaels. Wat de uiteindelijke uitslag was, doet hier zeer weinig terzake. Wel belangrijk is de vaststelling dat deze kiesstrijd tot een familiezaak was uitgegroeid.

Een dergelijke „naasting” van de kandidaturen door éénzelfde familie was geen unicum. Ook de Aalsterse familie Cumont was op dat stuk voorbeeldig. Charles-Louis Cumont richtte in 1840 te Aalst een garenfabriek op. Zijn bedrijf werd één der belangrijkste van de stad. Doch niet alleen economisch speelden hij en zijn nakomelingen een grote rol, ook op het politiek vlak hebben deze ondernemende Fransman, zijn zonen Emiel, Valéry, Charles-Florent (vader van de historicus Franz Cumont) en zijn kleinzoon Felix hun sporen verdiend. Bijna bij elke Kamerverkiezing in de loop van de tweede helft van de voorbije eeuw werd door de Liberale Associatie één van hen als eerste kandidaat van de partij voorgedragen.

Spitaels en Cumont zijn twee van de namen, die men in de lijsten van partijbestuursleden, kandidaten en verkozenen uit de negentiende eeuw voortdurend ontmoet. Het is opvallend hoe bij een nadere bestudering van de politieke ontwikkeling in het arrondissement Aalst steeds weer dezelfde achternamen op de voorgrond treden. Precies deze continuïteit vormde voor ons een aansporing om even na te gaan of er tussen al die gelijknamigen

geen familiebetrekkingen bestonden. Een onderzoek naar de onderscheiden ouders maakte het onmiddellijk duidelijk dat men hier te doen heeft met leden van éénzelfde gezin of familie. M.a.w. men kan gemakkelijk een stamboom van deze politiek-geïnteresseerden opmaken. Wanneer men zich louter beperkt tot deze genealogische gegevens zou het bekomen beeld van de inkapseling van het politieke leven binnen de grenzen van één familie beslist onvolledig zijn. De lijst van de door deze vooraanstaanden aangegane huwelijken en de gegevens uit de onderscheiden huwelijksacten toont aan dat tussen de verschillende geslachten — die zelf reeds als politieke stambomen kunnen beschouwd worden — huwelijkspartners zijn uitgewisseld. Dit dubbel onderzoek bracht een reeks verbindingen — door geboorte, door huwelijk — aan het licht tussen tal van mensen, die naast hun gewone dagelijkse bezigheid zich geroepen achtten of geroepen werden tot de politieke strijd. Op die wijze ontstond de gedachte aan de term „politieke dynastie”. Al de in de stamboom vernoemden vervulden immers een rol in het openbare leven van het arrondissement tijdens de negentiende eeuw en namen jarenlang het leeuwedeel der kandidaturen en mandaten voor hun rekening. Inderdaad, ook op de kandidatenlijsten bij de verschillende verkiezingen — en die waren zeer talrijk — prijkten bijna steeds leden van diezelfde dynasties. Men mag de rol van deze geslachten dus niet als beëindigd beschouwen, wanneer men hun verwanten niet meer terugvindt in de zetels van het een of ander vertegenwoordigend lichaam. Het is niet omdat zij er niet meer in slaagden een mandaat te veroveren — bijvoorbeeld omdat de partij van hun voorkeur de simpatie van het kiezerspubliek niet kon verkrijgen — dat zij daarom geen rol meer zouden gespeeld hebben in de partijorganismen of in het publieke leven van de stad of gemeente. Trouwens eens dat het tij keerde en er opnieuw successen werden geboekt, verschenen dezelfde families, die enigszins op de achtergrond waren gedrongen, opnieuw als de dragers van de hoogste machten.

De studie van de politieke feiten en van de ontwikkeling der geldende ideeën is ongetwijfeld boeiend en nodig. Meestal verwaarloost men echter te bedenken dat deze feiten gepleegd en dat deze gedachten gedragen en verspreid werden door mensen. Deze mensen vormden tijdens de voorbije eeuw slechts een beperkte groep. De cijfers van het aantal kiesgerechtigden zijn daar om dit te bewijzen. De studie van de genealogische banden en een kennismaking met de werking van de politieke verenigingen — bestuur, aanduiding van kandidaten — maakt het duidelijk dat de beperktheid van de werkelijke invloeds machten nog veel sterker was dan de getallen uit de kiezerslijsten ons leren. Uit het geheel van de politiek-volwassen burgerij kan men in iedere gemeente, stad of arrondissement enkele families afzonderen die toonaangevend waren, waar de rest van de kiezers naar opzag en waarover slechts met eerbiedige of afgunstige bewondering gesproken werd. Door hun strijd lust en (of) aanzien wisten zij zich op het voorplan te werken ofwel werden ze door hun medeburgers als 't ware spontaan naar voren gestuwd. Ze groeiden uit tot de verpersoonlijking van bepaalde ideologische opvattingen.

Voor een beter begrip van de politieke ontwikkeling in een gewest tijdens de voorbije eeuw is het dus belangrijk te weten welke families als

„politieke” dynasties kunnen beschouwd worden en hoelang dergelijke verwantschappen in het brandpunt der belangstelling bleven staan. Deze kwestie riep twee nevenproblemen op: de vraag naar de beroepen die door de leden van deze „clans” werden uitgeoefend en de mogelijke evolutie hierin; evenals naar de rol welke zij in de talrijke administratieve en culturele instellingen van onze steden hebben vervuld.

Zowel in de drie steden van het arrondissement (Aalst, Geraardsbergen, Ninove) als op de buiten kan men enkele families aanwijzen, die jarenlang op beslissende wijze hebben bijgedragen tot de evolutie van de maatschappij. Aangezien de gezagsconcentratie zich op de buiten op een andere manier voordeed dan in de steden is het nodig deze plattelandsdynasties in een afzonderlijke publicatie te behandelen. Toch dient men nog een derde groep te onderscheiden, namelijk de zogenaamde arrondissementele dynasties. Dit zijn families, die omdat hun leden de belangrijkste posities wisten te veroveren en te behouden gedurende vele decennia en (of) omdat hun verwanten-politici sterk verspreid woonden over de ganse streek, eigenlijk een apart karakter vertoonden. Beperken we ons duidelijkheidshalve voorlopig tot de beschrijving van de stedelijke dynasties¹.

In een stad gebeurde het zelden dat de burgemeesterssjeep van vader op zoon werd overgemaakt, hetgeen nochtans in vele plattelandsgemeenten de regel was. Toch vinden we tijdens de eerste helft van de voorbije eeuw een uitzondering op deze vaststelling bij de familie VAN YPERSEELE uit de stad NINOVE. Afkomstig van Geraardsbergen vestigde dit geslacht van rentenierende advocaten zich in het begin van de achttiende eeuw te Ninove. François-Joseph Van Ypersele werd er burgemeester in 1738-1742, zijn zoon Charles-Henri hoogbaljuw in 1793-1794², burgemeester en lid van

(1) Het vaststellen van de termijnen gedurende dewelke de politici hun mandaat, partijfunctie of officieel ambt hebben uitgeoefend gebeurde aan de hand van De Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen (Gent, jaarlijks vanaf 1769), de Almanach Royal Officiel, publié en exécution d'un Arrêté du Roi (Brussel, jaarlijks sinds 1840), het Verslag over het Bestuur en den Toestand der Stadszaken. Stad Aalst (Aalst, jaarlijks vanaf 1833; voor deze studie was dit Verslag slechts interessant vanaf de jaargang 1854), de Aalsterse weekbladen uit de negentiende eeuw (vooral De(n) Denderbode, Het Land van Aelst en De Volksstem).

De genealogische gegevens werden verzameld door opzoekingen in de parochie-registers (Stadhuis Aalst, Rijksarchieven te Gent en te Ronse), de acten van de Burgerlijke Stand (Rechtbanken van Eerste Aanleg te Dendermonde en te Oudenaarde). Ook enkele officieuze (Annuaire de la Noblesse, Biographie Nationale) en particuliere publicaties (ten gepaste tijde in voetnoot vermeld) evenals de inlichtingen, die ons verstrekt werden door bloedverwanten van de overleden politici, waren nuttig voor ons onderwerp.

Het uitgeoefende beroep werd genoteerd uit De Wegwijzer der Stad Gent (W.W. G.), de kiezerslijsten van de jaren 1837, 1840, 1845, 1852, 1860 en 1866 (Provinciaal Archief te Gent: I nr 121, 125 en 133; II nr. 87, 189 en 198) en uit de geboorte-, huwelijks- of overlijdensacten waarin de betrokkenen vermeld worden.

Voor de gegevens over de arrondissementele pers, die hier verwerkt worden, verwijzen we naar ons *Repertorium van de pers in het Arrondissement Aalst 1840-1914* (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. Bijdrage 41. Leuven-Parijs, 1967).

(2) H. Van Gassen: *Geschiedenis van Ninove*, deel II (Ninove, s.d.), pag. 502, 589 en 620.

de Provinciale Staten in de Hollandse tijd. Nog vóór de onafhankelijkheidsonlusten werd Pierre-Charles Van Ypersele, zoon van Charles-Henri, op zijn beurt burgemeester van deze stad. De groeiende partijtwesten stelden in 1854 een einde aan het gezag van deze stam. Dezelfde steeds heftiger wordende tegenstellingen stuwden nieuwe mensen naar voor in de maatschappij. De families De Cooman, De Deyn, Fransman en Germanes zullen voor de tweede helft van de eeuw de teugels van het politieke span in handen nemen.

Bij de liberale opinie was het de notarissenfamilie DE DEYN die tot aan de Eerste Wereldoorlog als vaandeldrager optrad. Pierre-Joseph De Deyn, actief als gemeenteraadslid (1836-1847 en 1854-1861), provincieraadslid (1836-1841), medestichter en eerste ondervoorzitter in 1857 van de lokale Liberale Associatie, vervulde ook een rol in de arrondissementele perswereld als redacteur van Het Verbond van Aelst, het belangrijkste liberale weekblad van het gewest en als medeoprichter-financier van Den Denderbode. Zijn invloed in dit laatste liberaal-katholieke weekblad van Aalst, opgericht in 1846, werd weldra gebroken omwille van de ideologische tegenstelling tussen hem en de drukker-uitgever Adolf Bijl. Zijn broer, Louis De Deyn, was schepen te Steenhuize-Wijnhuize sinds 1830. In 1836 werd hij aldaar tot burgemeester benoemd. De anti-liberale actie van de plaatselijke pastoor, Bernard Van der Haeghen, maakte in 1872 gedaan met zijn jarenlang bewind³. De zonen van Pierre-Joseph De Deyn stonden te Ninove eveneens in de politiek: Modest-Gustave was in 1864 gemeenteraadslid en Edmond werd zelfs tweemaal burgemeester (van 1864 tot 1870 en van 1895 tot 1912). De invloed van deze laatste in de liberale partij — hij was voorzitter van de plaatselijke Liberale Associatie — was zó sterk dat er geen enkele gemeenteverkiezing plaatsgreep zonder dat hij optrad als lijsttrekker. Ook bij de provinciale verkiezingen van 1864 en 1868 en bij de algemene verkiezingen in 1882 en 1908 waagde hij zijn kans.

De katholieke tegenhangers van deze liberale machtsgroep waren de families De Cooman, Fransman, Germanes, die in de conservatieve partij van Ninove de toon aangaven.

In 1866 stond August DE COOMAN de eerste maal — zonder succes — op de kandidatenlijst bij de lokale stemverrichtingen. Bij de volgende verkiezingen, drie jaar later, werd hij door een beslissing van de Bestendige Deputatie, na neerlegging van een klacht tegen de uitslag door de katholieken, als verkozene uitgeroepen. In 1873 tot burgemeester aangesteld, bleef hij dit eervolle ambt uitoefenen tot wanneer de liberalen, geschaard rondom hun leider Edmond De Deyn, op het einde van de eeuw opnieuw het stadhuis wisten te veroveren na een vijftientig jaar lange afwezigheid. Niet alleen op het gemeentelijk vlak strekte de zeggingsmacht van August De Cooman zich uit. Hij was immers tegelijkertijd ook provincieraadslid (1878-1895), ondervoorzitter — nadien voorzitter — van de stedelijke Katholieke Associatie en bestuurslid van de Grondwettige Bewarende Vereniging van het Arrondissement Aalst⁴. Zijn broer Prosper bracht het tot

(3) Liber Memorialis van de parochie Steenhuize-Wijnhuize (pastorie).

(4) Zijn schoonzoon, notaris Van Melkebeke, was schepen te Mechelen.

lid van de Provincieraad voor het kanton Geraardsbergen (1882-1895) en huwde met Melanie de l'Arbre, lid van de lokale politieke dynastie. De vader van deze twee dokters was de zoutzieder Jean-Corneille De Cooman, die zelf nooit naar een mandaat heeft gedongen. Het dient echter onderlijnd dat zijn tweede echtgenote Fransman Marie-Elodie heette en dat deze hem een dochter schonk, die in 1872 trouwde met Germanes Nestor⁵. Door al deze huwelijken ontstond er een band tussen vier aanzienlijke katholieke families van de stad.

De dynastie GERMANES staat enigszins afzonderlijk daar slechts twee van haar leden te Ninove zelf een publieke functie uitoefenden: Gerard-Antoine, de maire uit de Franse tijd, en diens achterkleinzoon de nijveraer Nestor Germanes-De Cooman, die gemeenteraadslid werd in 1891-1895. Alle andere bloedverwanten zochten voor hun ambities een actieterrein buiten de stad, b.v. te Denderwindeke, waar de zoon van Gerard-Antoine Emmanuel-Constant, burgemeester was in 1812-1813, te Grimmingen waar de grootgrondeigenaar Eugène-Félicien Germanes, zoon uit het tweede huwelijk van Gerard-Antoine, tientallen jaren lang als eerste burger is opgetreden. Meer dan twintig jaar was deze laatste tevens provinciaal raadslid voor het kanton Geraardsbergen (1848-1871). Bij de parlementaire verkiezingen van 2 augustus 1870, na de ontbinding van Kamer en Senaat, droeg de Liberale Associatie van het arrondissement hem voor als één van haar kandidaten. Zijn kinderen waren eveneens betrokken bij de opbouw van de gezagszuil: Eugène-Auguste huwde met Goelens Ferdinand (burgemeester van Meerbeke zoals zijn vader), Maria-Alina met De Gheest Victor-Jan (notaris en politicus te Aalst) en Theodoor volgde zijn vader op te Grimmingen in 1882. Vestigen we er tenslotte de aandacht op dat Joanna-Constantia Germanes, kleindochter van Gerard-Antoine, in de echt is getreden met een zoon uit het rijke geslacht Eliaert.

De uitgebreidste politieke stamboom vormde de familie FRANSMAN (Tabel VI). Ononderbroken tussen 1830 en 1895 zetelde één (soms twee) van de leden van deze groep in de stedelijke raad. Van vader op zoon, van broer naar broer werd het gemeentelijk mandaat doorgegeven. Men kan in deze dynastie drie takken onderscheiden. De basis vormden de gebroeders Jozef-Emmanuel, Petrus-Joannes (dokter) en Jozef-Januarius (stoker). Eerstgenoemde moet hier vermeld worden omdat zijn dochter in het huwelijk is getreden met Dekens Domien, die in de liberale partij te Ninove een voorname rol vervulde als bestuurslid van de Associatie en lid van de gemeenteraad (1849-1869, na een mislukte poging in 1845). Wanneer men nog weet dat deze handelaar de functie van vrederechter-plaatsvervanger cumuleerde, zal niet moeten benadrukt worden dat hij één der meest

(5) Als getuige bij de twee huwelijken (Ninove 5-X-1831 en 30-VIII-1848) van August De Cooman trad Pierre Corneille Cosijns op (Tabel I).

Deze aanwezigheid als getuige wijst op het bestaan van een diepe vriendschapsband en duidt dus ook op een zekere verstandhouding tussen de beide families. Voor de studie van een fenomeen als de gezagsconcentratie is dit optreden dus belangrijk.

Bij het nagaan van de getuigenlijsten in de huwelijksacten viel het dadelijk op dat het grootste deel van hen rechtstreekse familie waren. Vandaar dat we slechts deze personen vermelden, die niet tot de bloedverwanten kunnen gerekend worden.

geachte burgers was. Langs zijn zuster, Carolina, om was Domien Dekens daarbij verwant met de fabrikanten Léviionnois, vader en zoon, die elkander in de Aalsterse raad opvolgden in de periode 1861-1872 *.

Petrus-Joannes was de vader van één van de zes heren, welke het kies-district Aalst in het Nationaal Congres hebben vertegenwoordigd, namelijk de advocaat Eugène Fransman, die samen met zijn neef Emmanuel Fransman, tevens de eerste leden waren van de familie, die na de Omwenteling zitting kregen in de gemeenteraad van Ninove. Een dochter van Petrus-Joannes had als echtgenoot iemand uit de familie Antheunis, één der lokale dynasties van Geraardsbergen.

De derde „stamvader” was dus de stoker Jozef-Januarius. Tweemaal trad deze in het huwelijk. Uit de eerste verbintenis stamde Frans-Cornelis, dokter, gemeenteraadslid (1834-1860) en vader van Marie-Alodie Fransman-De Cooman. Uit het tweede huwelijk met Van Oudenhove Maria-Anna (een afstammeling uit een Denderhoutemse dynastie) werden drie zonen geboren. Deze beperkten hun activiteiten niet tot het verder uitoefenen van het vaderlijk beroep maar breidden deze ook uit tot het politiek terrein. De oudste, Emmanuel-Joseph, was president van het kanton Ninove in het jaar VII van de Franse Republiek, schepen in 1818-1825 en gemeenteraadslid in 1830-1836. Zijn broer, Benoit-Martin, trad pas op latere leeftijd in het openbare leven als bestuurslid van de Liberale Associatie en als gemeenteraadslid van 1861 tot 1872, in welk jaar hij zich tevergeefs opnieuw op de liberale lijst plaatste. De derde zoon van Fransman Jozef-Januarius, Karel-Francies, werd in 1872 eveneens kandidaat doch op de lijst van de Katholieke Bewarende Vereniging, waarvan hij bestuurslid was. Deze lijst ging volledig door en Karel-Francies ging zijn broer op het stadhuis vervangen. Op zijn beurt werd hij in 1875 opgevolgd door zijn zoon, Odilon, die zelf in 1890 zijn broer, Aimé-Benoit (stoker en gehuwd met Eliaert Gabriella), als politieke erfgenaam kreeg. De nederlaag van de katholieke partij bij de gemeenteverkiezingen van 1895 maakte een einde aan de „erfelijkheid” van het gemeentelijk mandaat voor deze dynastie. Haar rol was uitgespeeld. Pas in 1933 zou een kleinzoon van Aimé-Benoit, nl. Charles-Aimé Fransman, als raadslid der stad en als Kamerlid heraanknopen met de teloorgegangene traditie.

Het belang van de aangepane huwelijken in de groei en de uitbouw van deze verschillende dynasties kan niet genoeg benadrukt worden. De duurzame huwelijksbanden versterkten in niet geringe mate de sociale positie van alle wederzijdse verwanten in het maatschappelijk leven van de stad. Allen gingen één groot machtsblok — geëerd en geacht door de bevolking — vormen dat gemeenschappelijke belangen had te verdedigen. Onderlinge verstandhouding, bekroond en bezegeld door een echtverbintenis, verzekerde de bescherming en behoud van de plaats op de sociale ladder.

Bij dit opgaan — door het afsluiten van huwelijken tussen bestaande

(6) Het uitgeoefende beroep valt soms moeilijk precies te bepalen. Herhaaldelijk onderging de beroepsbedrijvigheid van een politicus een wijziging, zoals bijvoorbeeld bij Domien Dekens. In 1840 staat hij geboekt als winkelier, in 1845 als bankier, in 1852 was hij négociant en in 1860-1866 handelaar (Provinciale kiezerslijsten van Ninove 1840, 1845, 1852, 1860, 1866 in P.A. Gent I 125 en 133 ; II 87, 189, 198).

politieke stambomen — in het groter geheel van één sociaal en politiek toonaangevende machtsgroep is verrassend de rol van bepaalde stedelijke families, die optraden als verzamelpunt, als trefpunt van jonge politici op zoek naar een geschikte levenspartner. In de drie steden van het arrondissement kan men dergelijke gezinnen, rijk aan huwbare dochters, aanwijzen.

Te Ninove werd deze taak vervuld door de families Cools, Eliaert en Haegeman. Felicitas COOLS huwde in 1823 met De Clippele Jacob, gemeenteraadslid te Geraardsbergen en broer van Livinus, schepen te Steenhuijze-Wijnhuijze. Haar zuster Adriana trouwde met Van de Putte Judocus en werd aldus een verwante van de Aalsterse familie De Hert (Petrus-Angelus De Hert was te Aalst pastoor-deken in 1817-1834 en 1838-1851⁷). Hij was de oom van advocaat Felix De Hert, gemeenteraadslid 1889-1925, schepen 1900-1919, burgemeester 1919-1925, provinciaal raadslid 1900-1924, secretaris en later voorzitter van de Katholieke Bewarende Vereniging van Aalst. Petrus De Hert, zoon van Felix, werd advocaat, Aalsters gemeenteraadslid en vrederechter-plaatsvervanger). Catharina Cools, zuster van Felicitas en Adriana, trad met de fabrikant Eliaert Cornelis op 23 mei 1823 in echtverbintenis. Hun broers, de handelaars Charles en Jan-Jozef, waren beide politici. Charles is gemeenteraadslid geweest in 1840-1849, schepen in 1843-1849, kandidaat bij de provinciale verkiezingen van 1842, voorzitter van het eerste Katholieke Kiesgenootschap van de stad, stichter van de plaatselijke Katholieke Associatie in 1870 en later ere-voorzitter van de Katholieke Bewarende Vereniging van het kanton Ninove. Jan-Jozef was zijn broer voorgegaan als burgemeester van 1825 tot 1830. Zijn dochter Hortentia werd de schoondochter van De Buyscher Pierre-Frans. Deze was schepen in 1830-1836, ontvanger der directe belastingen, vrederechter-plaatsvervanger in 1834-1837 en schoonbroer van Jozef-Judocus Beeckman, die te Wichelen gedurende twintig jaar de burgemeesterstitel droeg⁸.

De tweede familie, welke hier dient gemeld, was ELIAERT. Jean-Benoit Eliaert, vader van de reeds genoemde Cornelis Eliaert-Cools, richtte als één der eersten van zijn stad een garenfabriek op. Benoemd in 1836 tot schepen, bleef hij zes jaar in deze functie bevestigd. De dochters van zijn zoon Theodoor (dokter, gemeenteraadslid 1847-1858, provincieraadslid 1856-1858 en gehuwd met Germanes Joanna-Constantia), nl. Gabriëlla en Maria, trouwden respectievelijk met Aimé-Benoit Fransman en August De Cooman. Steeds dezelfde namen die terugkeren! Deze monotonie is op zichzelf reeds een bevestigend antwoord op de vraag naar het bestaan van een gezagsconcentratie tijdens de voorbije eeuw. De kinderen van Cornelis Eliaert-Cools, die te Aalst in 1820 een garentwijnderij installeerde, werden door nog belangrijker partners ten huwelijk gevraagd: Josepha-Huberta vond in Leirens Leo een echtgenoot en Adelaïde-Marie in Paul de Bethune.

(7) Van Nuffel P.: *Deken De Hert* (Aalst, 1925), pag. 29; G. De Smet: *De laatste Norbertijn van Drogen. Pastoor-Deken De Hert*. Het Land van Aalst, Jrg. X, 1958, nr. III, pag. 189-191.

(8) De Buyscher August-Hubert, zoon uit het huwelijk van Hortentia Cools en De Buyscher Victor, werd advocaat, gem. te Ninove (1880-1866 en 1888-1895), sch. in 1880-1884 en 1888-1891, Prov. R. 1889-1890, vrederechter 1891-1918 (†).

Beide mannen behoorden tot de hoogste burgerij van het arrondissement!

De rol van het gezin HAEGEMAN is eveneens typisch maar toch minder belangwekkend omdat de aangetrouwden op een lager niveau van het politieke leven werkten. Angélique Haegeman, dochter van de winkelier Pieter-Jan, huwde in 1870 met Van Opdenbosch Jean-Baptiste. Deze garenfabrikant zag zich tot gemeenteraadslid (1887-1891) en tot schepen (1889-1891) aangesteld, terwijl zijn broer, Vital, eveneens garenfabrikant en gemeenteraadslid (1879-1887) was. Een andere dochter, Felicitas, trouwde met de kanthandelaar Van den Borre Charles. Zoals de gebroeders Van Opdenbosch volgden ook deze en zijn broer Frans elkaar op in de stedelijke raad. Een kleindochter van Pieter-Jan Haegeman werd de tweede echtgenote van meststoffenfabrikant Achiël Eeman, één der voornaamste personaliteiten van Aalst in het begin van onze jaartelling⁹.

Samenvattend voor Ninove kan men besluiten dat tijdens de eerste helft van de voorbije eeuw het publieke leven aldaar beheerst werd door de familie Van Ypersele. De oplaaierende controverse tussen de liberale en de katholieke denkwijze verdreef dit boven het partijpolitiek engagement staande geslacht. Tijdens de tweede helft van de eeuw tot aan de Eerste Wereldoorlog werd de liberale groep geleid door de familie De Deyn. Het katholieke volksdeel van zijn kant vond tot aan het begin van de democratische tijd haar vaandel dragers in de politici De Cooman, Eliaert en Fransman. De gemeenteverkiezingen van 1895 stelden een einde aan hun betekenis.

Elk van de geciteerde groepen vormde afzonderlijk een indrukwekkend en stevig gezagsblok. De politieke en partijpolitieke functies bleven gevat in de familiale schoot. Door het onderling smeden van huwelijksbanden kon hun greep op de volgzame burgerij nog merkkelijk versterkt worden. Op die wijze vormden de katholieke families Cools-Cooman-Eliaert-Fransman te Ninove één groot, bijna onaantastbaar, machtsorgaan. Niet alleen bestond er een gezagsconcentratie maar men stelt ook een gezagscumulatie vast. Het was niet uitsluitend zó dat één geslacht beslag legde op talrijke commandoposten in de toenmalige maatschappij, doch bovendien wisten sommigen van haar leden tal van mandaten én ambten tegelijkertijd te bekleeden. De opbouw van de gezagsconcentratie vertoonde aldus een drievoudig facet: één familie omvatte vele politici, de geëngageerden sloten onderling huwelijken af én vele leden bekleedden op éénzelfde tijdstip verschillende gezagsplaatsen. Andere aspecten van het verschijnsel dienen

(9) Achiël Eeman (1844-1927): gemeenteraadslid te Aalst 1895-1918, schepen 1918-1921, medeoprichter, secretaris 1866-1922 en voorzitter 1922-1927 van de katholieke Bokkenrijdersmaatschappij, medeoprichter van talrijke politieke en pseudopolitieke verenigingen te Aalst. Zijn eerste echtgenote was Matthijs Philomena (uit de lokale dynastie van Hofstade bij Aalst). De Volksstem 27-XII-1924 en 16-IX-1927.

Zijn broer, Rudolf (1847-1912), was advocaat, gemeenteraadslid te Aalst 1876-1885, provincieraadslid 1882-1911, bestendig afgevaardigde 1885-1911, ondervoorzitter van de Katholieke Kiesvereniging der stad Aalst, voorzitter van de Katholieke Kiesvereniging van het kanton Aalst.

Hun grootoom was reeds in 1795 substituut van de Municipalen Raad en commissaris der Uitvoerende Macht in 1796-1798. Door huwelijksbanden waren zij verwant met De Bièvre Albert (Aalst, gem. 1867-1875) en Sonck Frans-Leopold (burg. te Denderleeuw, lid van de lokale burgemeestersdynastie).

hier aan toegevoegd doch laten we niet te ver op de beschrijving vooruit-hollen en aldus het gevaar lopen tot voorbarige conclusies te komen. Hoe was immers de situatie in de andere steden van het arrondissement?

Te GERAARDSBERGEN ontwikkelde het fenomeen van de gezagsconcentratie zich in tegenstelling met Ninove sterker in de liberale groep dan bij de katholieke. In de schoot van deze laatste zijn er gedurende de voorbije eeuw geen werkelijk grote dynasties gegroeid ondanks het feit dat de katholieken er tussen 1872 en 1895 heer en meester waren op het stadhuis. Wel kan men wijzen op de families Ceuterick-Dierickx, De l'Arbre en naar De Beck. Geen enkele van hen beheerste onbetwist de katholieke partij, maar de hardnekkigheid waarmede ze zich steeds weer op het voorplan wisten te brengen, doet ons besluiten hen even nader te belichten.

De vier kinderen van Jacobus CEUTERICK en Anna-Judoca Roelands, beiden wonende te St.-Martens-Lierde, droegen allen hun steentje bij in het politieke leven van de stad Geraardsbergen. Brouwer Marinus Ceuterick zag zich bij de eerste verkiezingen na de onafhankelijkheid verkozen tot lid van de raad. Bij zijn overlijden in 1831 duidden de kiezers zijn broer Jozef aan als zijn opvolger. De nieuwe Gemeentewet van 1836 verplichtte Jozef als politiecommissaris uit de gemeenteraad te treden. Philip Ceuterick vestigde zich te Outer als landbouwer. Zijn zoon, Frans-Theodoor, zou er twintig jaar lang burgemeester zijn (1868-1888). Zijn kleinzoon, Denis Ceuterick, heeft in de christen-democratische strijd als gemeenteraadslid te Outer, als kandidaat bij algemene verkiezingen en als vriend-beschermer van de Daensist-aktivist Hector Plancquaert, zijn man gestaan. Victoria, de zuster van de drie broers, was in 1814 met De Brabanter Frans-Filip (handelaar, gemeenteraadslid in 1821-1833 en schepen in 1831-1883) getrouwd. De kinderen van de jonggestorven Marinus Ceuterick bleven de traditie getrouw. Victor werd raadslid in 1873-1890 en Maria-Jozefa verwierf Louis-Hubert Dierickx (schepen 1852-1864 en 1866-1871) als echtgenoot. Hun zoon, brouwer Vincent Dierickx, overtrof inzake prestige al zijn voorzaten aangezien hij in de zó bewogen dagen van 1894 tot Kamerlid verkozen werd. Hij bleef lid van deze vergadering tot 1898.

De families De Beck en De l'Arbre zijn te vergelijken met Cools, Eli-aert en Haegeman uit Ninove. Hun rol was passief, t.t.z. ze leverden zelf weinig politici op maar wonnen aan belang dank zij de aangetrouwden. De te Deftinge gevestigde Frans DE BECK schonk zijn dochter Maria-Theresia aan Bijl Frans-Antoine (gemeenteraadslid te Geraardsbergen 1821-1836 en 1840-1845) en zijn Isabella aan Spitaels Pierre-Jean, afstammeling uit een machtige en wijdvertakte dynastie. De schoonbroer van zijn zoon Petrus, tapper Egidius Bijl, was burgemeester (1830-1838) van het nabije Moerbeke. Petrus' dochter, Leocadia, trouwde met koopman Eugène Van Landuyt, die zijn vader, de dokter Jean-Baptiste, in de stedelijke raad opvolgde¹⁰. Het vierde te melden kind van Frans De Beck was de leerlooier-herbergier Constant. Zijn nakomelingen staken hem op de sociale ladder ver voorbij. Adelaïde had als man de grondeigenaar en schepen (1836-1848) Bogaert

(10) Als getuige bij het huwelijk trad Pierre-François Van Cleemputte (pag. 13) op. (Ger. 28-V-1856).

Adolf, wiens broer in de Hollandse tijd burgemeester en lid van de Provinciale Staten was geweest; Francies verhuisde na zijn huwelijk met Pieraert Odilia (door wie hij verwant werd met de raadsleden Beerens P.F. en D'Asseleer J.) als advocaat naar Zottegem¹¹. Deze talentrijke man, medewerker in de eerste jaren na de Belgische Omwenteling aan de *Journal des Flandres en Le Constitutionnel des Flandres*, heeft in het Zottegemse een impulsieve taak vervuld. Hij werd aldaar vrederechter, inspecteur van het Lager Onderwijs, provincieraadslid (tot de incompatibiliteitswet van 1848) en gemeenteraadslid! Als dichter nam hij in 1860 het initiatief tot de oprichting van de culturele maatschappij „Vlaemsch van Hart, Vlaemsch van taal”, de kern waaruit dan later de plaatselijke Katholieke Associatie zou groeien...¹².

Ook uit de studie van de familie DE L'ARBRE blijkt hoezeer sommige gezinnen een sterke aantrekkingskracht uitoefenden op jonge politici, die het vrijgezellenbestaan wensten vaarwel te zeggen. Dokter Francies De l'Arbre, zoon van een olieslager, is tweemaal gehuwd geweest. De eerste keer met Berlangée Amelie, wier familie jarenlang te Ophasselt het bestuur in handen hield, en na haar overlijden met Vranckx Rosalie. Zij was de dochter van de man die in 1853 als stichter-voorzitter optrad van de eerste katholieke kiezersclub van Geraardsbergen, Petrus Vranckx (zelf getrouwd met de zuster van advocaat Jean-Baptiste Delpont, schepen in 1819-1830) en was tevens de zuster van Pieter-Frans, schepen in 1846-1852 en burgemeester in 1853-1854. Uit het tweede huwelijk van François De l'Arbre stamde Melanie, in 1866 met Prosper De Cooman in de echt getreden, en de bankier Charles, die er in slaagde alle trappen van de stedelijke en provinciale politiek te beklimmen. Van betekenis zijn hier ook de andere kinderen van Jean-Baptiste De l'Arbre, nl. André (olieslager en gemeenteraadslid in 1852-1863) en Maria-Francisca. Zij werd de moeder van het raadslid Frans-Jean De Lestrée en van priester Januarius-Joannes, mede-financier van het katholieke weekblad *Het Land van Aelst*¹³.

Misschien zijn deze drie families niet zeer sprekend op de vraag naar het bestaan van een gezagsconcentratie in de verleden eeuw en zou men hen als specifieke politieke dynasties kunnen afwijzen. Toch levert hun ontleding ons een duidelijk bewijs hoe nauw de betrekkingen waren tussen de invloedrijken, aangezien familiale banden geredelijk wijzen op het bestaan of ontstaan van een goede verstandhouding en zelfs op vriendschap.

Meer nog dan de katholieke opinie ontving de Geraardsbergse liberale partij leiding en bezieling van enkele geslachten. Centraal stonden hierbij de families Spitaels (tijdens de eerste helft van de eeuw) en Rens (in de

(11) Bij zijn huwelijk was de Aalsterse apotheker Edward Van den Herreweghe één der ondertekenaars van de acte. (Ger. 13-X-1835). Deze man is één der voornaamste ingezetenen geweest van Aalst tijdens de voorbije eeuw. (Herhaaldelijk vinden we zijn naam terug in de Tabel XIV. Hij was ook gem. te Aalst 1849-1860).

(12) Broeckaert J. en De Potter F., *Geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen*. Vijfde reeks. *Het Arrondissement Aalst* (Gent, 1895). Deel IV, *Zottegem*, pag. 87.

(13) Over J.J. De Lestrée, zie *Calendarium Liturgicum ad usum cleri cathedralis Ecclesiae S. Bavonis et Diocesis Gandavensis...*, 1896, pag. 100.

volgende decennia en tot op onze dagen). Hun invloed op het openbare leven van de stad was onmeetbaar groot. De lange lijst van politieke verwanten geeft ons wel een vermoeden van hun macht maar het is onmogelijk uit te maken hoe dikwijls zij op kardinale momenten in de ontwikkeling op het locale en arrondissementele vlak een vérdragende beslissing hebben genomen of gesuggereerd.

Naast deze twee „groten” genoten bij de liberale burgerij van de streek ook de namen Antheunis en Van Cleemputte een diepe achting. Het geleidelijk verworven aanzien en de strijd lust van deze mensen gaf hen een ereplaats naast Spitaels en Rens. Het brouwersgeslacht ANTHEUNIS vond in Karel-Jozef, gemeenteraadslid in 1830-1839 en gehuwd met Fransman Maria-Judoca, zijn negentiende eeuwse politieke stamvader. Tal van plaatselijke groten telt men onder zijn zonen: Paul-Gislenus (burgemeester te Overboelare 1850-1877), August-Edward (fabrikant van solferstekken, gemeenteraadslid 1864-1869, kandidaat bij de gemeenteverkiezingen van 1869, bestuurslid van de Liberale Associatie), Victor (kandidaat bij de gemeenteverkiezingen van 1872, 1875, 1881 en dus optredend als opvolger van August), Charles (gemeenteraadslid 1858-1863, getrouwd met Berlangée Adelaïde uit Ophasselt en aldus verwante van De l'Arbre François) en Marie-Eugénie (echtgenote van de katholieke brouwer Burny Louis-Jean, politicus te Aalst zoals zijn grootvader en zoon)¹⁴.

Vóór de eeuwwisseling heeft het arrondissement slechts vier liberale volksvertegenwoordigers gekend. Eén van hen was Jean-François VAN CLEEMPUTTE, wiens grootvader en vader ook als raadsleden actief waren geweest. Reeds in 1839 en 1843 stelde deze zijn kandidatuur voor het parlement maar pas in 1847 slaagde hij erin een Kamerzetel te veroveren. Een nieuwe poging in 1852 mislukte. Van dan af waagde hij zijn kans alleen nog op het vlak der gemeentepolitiek én met succes want hij was raadslid van 1855 tot 1860 en van 1864 tot 1865. Zijn vrouw Emilie De Baere, weduwe van René Spitaels, rekende onder haar voorzaten de burgemeester van Oudenaarde uit de Hollandse jaren. Hun zoon Paul erfde de ambitie van zijn stam. Hij stond op de kandidatenlijst bij de provinciale verkiezingen van 1881 en bij de algemene verkiezingen van 1908 en 1912. Ondertussen was hij tot bestuurder benoemd van de locale Liberale Associatie, waarvan hij samen met zijn vader als medestichter vermeld staat, en tot burgemeester van Overboelare. Wanneer we tenslotte nog mededelen dat zijn schoonvader, Bernaeyge Hyacinthe, senator is geweest voor Aalst-Oudenaarde in 1901-1912, bewijzen we meteen hoe ook zijn levensloop zich volledig afwikkelde in steeds diezelfde sferen en kringen.

Zoals reeds gezegd werd, hebben vooral de elkaar opvolgende dynasties Spitaels en Rens de hoofdrol gespeeld in het politieke leven van Geraardsbergen, meer bepaald bij het liberale bevolkingsdeel. In de zestiger jaren is eerstgenoemde familie uit de openbaarheid getreden en werd ze onttroond door de groep Rens. Gezien de uitgebreidheid en gecompliceerdheid van

(14) Cyrille Spitaels (pag. 14) en Servaes Philippe (grondeigenaar, gem. Ger. 1837-1839 en 1846-1863) waren de getuigen op de trouwdag van Marie-Eugénie Antheunis (Ger. 6-II-1867).

de stamboom SPITAELS durven we ons niet wagen aan een beschrijving hiervan en verwijzen de belangstellende lezer naar de bijgevoegde tabel (VIII). Bijna alle kinderen van Jean-Baptiste en vooral zijn talrijke kleinkinderen namen tijdens de eerste dertig jaren na de Onafhankelijkheid bezit van vele leidende functies in het gewest. In de groei van de negentiende eeuwse burgerlijke maatschappij vormde dit geslacht één van de haarden van waaruit een bezielende gloed straalde op het volksdeel, dat zich van zijn rechten bewust was geworden. De vrouwelijke leden werden uitgehuwelijkt aan andere „politieke families”. Op die wijze ontstond er een verwantschap met verschillende invloedrijke heren, zoals bv. kanunnik Constant Van Crombrugge (één der gewichtigste leden van het Nationaal Congres), August-Pierre De Portemont (Kamerlid en vrederechter), Van Meldert Gustaaf-Hubert (17 jaar burgemeester te Haaltert) enz. Van de mannelijke leden verdienen vooral de zonen en kleinzonen van de bankier Jean-François (1743-1812) de aandacht.

In de inleiding hadden we reeds aangetoond hoe dit bankiersgeslacht van de provinciale verkiezingen in 1846 en 1847 een familiekwestie had gemaakt. Geen enkele verkiezing in de eerste decennia na de Omwenteling greep plaats of men vond bij de kandidaten én bij de verkozenen hun namen terug.

Toen in 1846 de Liberale Associatie gesticht werd te Geraardsbergen, zag Prosper Spitaels zich benoemd tot ondervoorzitter, René Spitaels werd bestuurslid en zijn schoonbroer Louis Bijl nam plaats in de voorzitterszetel. Als hoofdredacteur (en financier?) van het lokale liberale weekblad *De Volksverdediger* mag men de rol van René Spitaels, dé held van de locale troebelen tegen het Hollandse bestuur, niet onderschatten ¹⁵.

Onmiddellijk na de verdrijving van de Hollanders was deze familiegroep onstuitbaar op het voorplan getreden. Misschien kan het volgende feitje ons enigszins verklaren hoe dit mogelijk is geweest. Het zal meteen een tip oplichten van de sluier die hangt over het complexe geheel der oorzaken van deze gezagsconcentratie en -cumulatie.

Toen op 27 oktober 1830 de eerste gemeenteverkiezingen in de bevrijde stad werden gehouden bestond het kiesbureau uit de ouderdomsdeken van de vergadering en de vier meest belaste inwoners. De namen van deze vier mannen luiden: Albert, Adriaen en Jozef Spitaels, Louis Bijl! Adriaen Spitaels werd tot burgemeester verkozen en Louis Bijl tot eerste schepen.

In 1869 is Prosper Spitaels, wiens broer Ferdinand vele jaren senator was voor het arrondissement Charleroi, niet meer herkozen tot gemeenteraadslid. Deze mislukking bracht meteen ook het politieke einde mede van die machtige dynastie. Toen op 6 oktober 1872 Het Verbond van Aelst de „bankbreuk van de firma P. Spitaels en Cie, bankiers te Geraardsbergen” meldde was het doodvonnis van deze oligarchie getekend. Alleen Cyrille-Jacques zou als katholieke schepen aanblijven tot aan zijn overlijden in 1881. Deze figuur bewijst meteen dat men niet alle leden van één groep in de schoot van dezelfde partij moet zoeken ¹⁶.

(15) *Biographie Nationale*, deel XXIII, pag. 456 e.v.

(16) Een uitvoerige stamboom van deze familie verscheen van de hand van Schob-

De ondergang van Spitaels viel samen met de doorbraak van de invloed der notarissenfamilie RENS. Stadssecretaris Frans-Ghislain Rens lag aan de basis van deze nieuwe politieke clan. In combinatie met zijn werk te Geraardsbergen was hij ook nog burgemeester van Grimmingen (na 1820 secretaris) en van Voorde onder het Hollandse regime. Hij legde de eerste steen van een familieburcht in dewelke de liberale volgelingen na de val van Spitaels en tot op onze dagen leiding en bescherming zochten.

Zijn zoon, notaris Louis-Gislenus, volgde hem op als stadssecretaris (het basisambt in de opgang naar invloed en aanzien) en werd vrederechter-plaatsvervanger, schepen in 1865-1869, bestuurslid van de Associatie. Zijn kleinzoon, Jules-Joseph, advocaat en — dient het vermeld? — vrederechter-plaatsvervanger, stelde zich kandidaat bij de gemeenteverkiezingen in 1881 en bij de parlementaire verkiezingen in 1890. Aangeduid tot secretaris van de Associatie zou hij deze op het einde van de eeuw inrichten als een radicaal-liberale strijdformatie¹⁷. Vanaf dat jaar tot 1960 zou het voorzitterschap niet meer uit de handen van de familie gaan. De bekroning van zijn politieke ijver volgde in 1904 toen hij zich tot Kamerlid verkozen zag. Tot aan de Eerste Wereldoorlog bleef Jules-Joseph Rens dé. onbetwiste voorman van de partij in het ganse arrondissement. Een andere zoon van Louis-Gislenus Rens, François, vond in een kortstondig burgemeesterschap (1896-1900) een voorproef van de grote taak die hem na de wereldoorlog op de schouders zou vallen, nl. het werk van zijn broer Jules verderzetten¹⁸.

Aan de uitoefening van de politieke mandaten en aan de politieke activiteit in het algemeen waren rechtstreeks geen of zeer geringe materiële vergoedingen verbonden. Dat uit de cumulatie van een aantal functies onrechtstreeks financiële profijtten konden voortvloeien, spreekt haast vanzelf. Denken we bijvoorbeeld maar aan de gemakkelijker werving van een cliënteel dank zij het bestaan van factoren als prestige, invloed en de sociale druk hierdoor uitgeoefend op de simpatisanten. Zijn financiële kracht moest de politicus dus putten uit of doen aangroeien door de beoefening van het een of ander beroep tenzij hij zich reeds kapitaalkrachtig genoeg vond en zich als rentenier, grondeigenaar of eigenaar van materiële noden bevrijd wist. Hier dringt zich aldus de vraag op naar de aard der beroepen door de leden van deze dynasties uitgeoefend en naar de evolutie die hierin, per familie, heeft plaatsgegrepen.

bens V. en Van Hille W.: *Descendance de J.B. Spitaels 1719-1779*, suivie des notes sur les familles Van Crombrugge, de le Haye... etc. (Tablettes des Flandres. Document I. Bruges, 1958). Passim.

Over kanunnik Van Crombrugge, zie Pieraerts C.: *Vie et Œuvres du Chanoine Van Crombrugge*. Leuven, 1878, passim; *Calendarium Liturgicum* van het Bisdom Gent, Jrg. 1866, pag. 90.

(17) *L'Indépendance Belge* 22-V-1890.

(18) De heer J.L. Rens te Geraardsbergen was zo vriendelijk ons enkele inlichtingen over zijn familie te verschaffen.

De commissaris van de uitvoerende macht in de Franse Tijd heette Emmanuel Rens (vader van Anne-Cathérine Rens, tweede echtgenote van François-Emmanuel Spitaels, Tabel VIII). Was hij één der voorzaten van deze politieke dynastie? Een rechtstreekse verwantschap werd door ons niet vastgesteld.

Om dit te verduidelijken hebben we voor de twee steden in Tabel XIII per familie en per generatie (25 à 30 jaar) tusen 1770 en 1920 de verschillende beroepen genoteerd. Naargelang hun verschijnen in het openbaar leven van de stad werden de mannelijke leden van ieder geslacht (met uitsluiting van de aangetrouwden) geplaatst in de periode 1770-1800, 1800-1830 (Belgische Omwenteling), 1830-1860 (doorbraak van de politieke tegenstellingen), 1860-1890 (doorbraak van de democratische bewegingen), 1890-1920 (Eerste Wereldoorlog). Bij middel van pijltjes wordt de genealogische verhouding tussen de dragers van de onderscheiden beroepen voorgesteld.

Te Ninove zien we de familie Van Ypersele als renteniersgroep, de families Cools en Haegeman als handelslui, bij Fransman waren er twee beroepsgroepen vertegenwoordigd, nl. vrije beroepen (dokters - advocaat) en vooral stokers, Eliaert is te rangschikken bij de jonge fabrikantenklasse; terwijl we in de familie De Cooman en De Deyn duidelijk een opgang bemerken uit de handeldrijvende categorie naar het doktersberoep (De Cooman in de derde generatie) en het notarisambt (De Deyn in de tweede generatie).

Hoe was de situatie te Geraardsbergen? Anthleunis en Ceuterick waren nijveraars-handelaars (zelfs twee fabrikanten), bij De Beck bemerken we een overgang van handelsklasse naar vrij beroep, bij De l'Arbre en Van Cleemputte is de eerste generatie (vóór 1830) handeldrijvend, in de tweede vindt men een vrij beroep en een grondeigenaar (Van Cleemputte) of olie-slager (De l'Arbre), in de derde generatie is er weer een overgang tot de bankiersfunctie (De l'Arbre) en tot nijveraarsgroep (Van Cleemputte). In de beroepsstructuur van de familie Rens vindt men slechts een opeenvolging van notarissen en advocaten, bij de familie Spitaels zijn er renteniers of meestal bankiers te tellen.

Slechts in geringe mate vonden we te Ninove en te Geraardsbergen vertegenwoordigers der renteniers- of grondeigenaarsklasse terug (alleen bij Spitaels en Van Ypersele). Na 1860 was er nergens nog sprake van renteniers of grondeigenaars aan het hoofd van de gemeenschap. De handeldrijvende burgerij en de categorie der notarissen, dokters of advocaten, waartoe de voornaamste leiders behoorden, voerden het hoge woord in deze steden tijdens de periode 1800-1890. In de opsomming van de gecumuleerde ambten en mandaten werd reeds herhaaldelijk melding gemaakt van de titel „vrederechter-plaatsvervanger”. Hoogst zelden is er sprake geweest over vrederechters. Hoe kwam dit? Het bestaan van een mogelijke schroomvalligheid bij deze dynasties, die er zouden voor teruggedeinsd zijn de hoogste gerechtelijke bevoegdheid op kantonnaal plan in hun schoot te absorberen, is onwaarschijnlijk. De aangevoerde voorbeelden van politieke cumulatie bieden genoeg stof om deze oplossing van het probleem bij voorbaat te verwerpen¹⁹. Een afdoend antwoord is te zoeken in de bestaande wetgeving. De incompatibiliteitswet van 26 mei 1848 verbood aan de vrederechters lid te zijn van Parlement of provincieraad, terwijl het ambt van vrederech-

(19) Het merendeel der vrederechters en plaatsvervangers behoorde tot dezelfde verwantschappen als de cumulerende politici.

ter-plaatsvervanger wel mocht waargenomen worden door de leden van deze Vergaderingen²⁰. Ook de Gemeentewet van 1836 bevatte reeds een gelijkwaardige beperking in die zin dat het aan vrederechters niet toegelaten werd schepen of burgemeester te worden²¹. De wetgever is — geleerd door de ervaring — zó wijs geweest in enige mate paal en perk te stellen aan de naar zijn smaak overdreven neiging tot cumulatie bij de politici. Bekijken we nu even de toestand in de hoofdplaats van het arrondissement.

Sinds de dag dat de Franse machthebbers AALST als administratieve hoofdplaats van het district aanduiden — hetgeen zo gebleven is tot op het huidig moment — is deze stad met haar aloude traditie van wegenknooppunt en zetel van het gewestelijk beleid uitgegroeid tot het geestelijke en economische centrum van de streek. Dààr deed zich de sterkste bevolkingsconcentratie voor en dààr ging de industriële ontwikkeling het snelst vooruit. Gelegen in het uiterste N.O. van het arrondissement, langsheen de Dender en midden de as Brussel-Gent werd Aalst de plaats waar de zenuwdraden van het sociale leven onder al zijn aspecten samenvielen. Hier verschenen de voornaamste politieke weekbladen, vergaderden de hoofdbesturen van de opgerichte partijen en van hieruit begonnen bij de verkiezingen de kandidaten, na aan de verzamelde simpatisanten te zijn voorgesteld, hun propagandatocht. Een rechtstreekse verbinding langs spoor en baan maakten de contacten met Brussel en Gent, dé negentiende eeuwse politieke centra bij uitstek, gemakkelijker zodat nieuwe gedachten en stromingen er vlugger dan elders in de streek doordrongen. Intensiteit van handel en nijverheid, snelle toename van de rijkdom in handen van weinigen, aanwezigheid van een omvangrijke burgerij op zoek naar leiders, uitgebreide praktijkmogelijkheden voor de beoefenaars der vrije beroepen en tegenwoordigheid van de gewestelijke administratieve instellingen zijn allen evenveel factoren die hebben bijgedragen tot een concentratie van invloedrijke personen in en rondom de stad.

In de uitgebreide groep van politieke families die we in deze stad terugvinden moet men een onderscheid maken tussen de louter stedelijke dynasties en deze welke naast hun specifieke Aalsterse rol ook nog op het arrondissementele vlak de touwtjes in handen hielden. Een absolute scheidingslijn is echter moeilijk te trekken, want waar liep de grenslijn van de invloed die een bepaalde persoon en a fortiori een familie uitoefende? Steunende op de mandaten — de enige reële basis waarover we beschikken om het prestige te meten — kan men de families De Clercq, De Coninck, De Craecker, De Wolf, Dommer, Govaert, Lefebvre, Tack-de Ruddere, Van Assche, Van den Broucke, Van der Heyden en Van der Smissen bij de eerste categorie plaatsen. De dynasties Cumont, de Bethune, De Gheest, de Waepenaert-Verbrugghen, De Windt, De Wolf, Liénart, Moyersoën, van der Noot, van Langenhove en Van Wambeke dienen (samen met de reeds besproken Geraardsbergse families Rens en Spitaels) beschouwd te worden als „arrondissementeel”, alhoewel zij vanzelfsprekend ook in hun eigen localiteit over zeer veel macht beschikten. De eerste groep — met uitzon-

(20) Pasinomie, 3° serie, deel XVIII, pag. 223 (art. 1 en 3).

(21) Pasinomie, 3° serie, deel VI, pag. 357-359 (art. 47, 48, 49, 50, 52).

dering van de families Lefebvre, Van Assche, Van der Smissen — ont-plooiden zijn activiteiten vooral in de Franse en Hollandse bezettingsjaren en in de eerste twintig jaren na de Belgische Omwenteling. Rond 1848 zijn zij, op enkele personaliteiten na, uit de actualiteit verdwenen.

Gelijktijdig met de groei van de antithese liberaal-katholiek tussen 1848 en 1872 voltrok zich de doorbraak van nieuwe geslachten zoals Cumont, de Bethune, De Windt, Liénart, Van Assche en Van der Smissen. De dynasties Moyersoën en van der Noot waren reeds met de omwenteling van 1830 aan bod gekomen. Andere families gelijk De Gheest, de Waepenaert-Verbrugghen, De Wolf, Lefebvre, van Langenhove en Van Wambeke waren gedurende de ganse eeuw actief op het politieke arbeidsveld.

De staatkundige veranderingen in het bestuur van ons land in 1815 en in 1830 hebben geen invloed gehad op de groei of het verval van de politieke dynasties. Eénzelfde toestand hadden we ook gezien te Geraardsbergen en te Ninove. Wel had de revolutie van 1830 daar een weg gebaad voor de opgang van de families Antheunis en De Beck, De Deyn en Eliaert. Alle anderen zijn zowel vóór als na 1815-1830 op het voorplan blijven staan. Te Aalst vinden we een aflossing in de periode 1848-1872. Wat betekenen deze jaartallen? In 1846 werd te Aalst zoals op vele andere plaatsen in dat jaar een Liberale Associatie gesticht. Van toen af beschikte de liberale beweging over een organisatie die de activiteiten coördineerde en leiding gaf. Het resultaat liet niet op zich wachten. In 1847 werden twee liberalen tot Kamerlid verkozen, in 1848 zelfs drie (van de drie te begeven zetels) en één senator (van de twee). In ditzelfde jaar behaalde deze partij de volledige overwinning bij de gemeenteverkiezingen te Aalst. Lang heeft deze doorbraak niet geduurd. In 1852 werden opnieuw 3 katholieke Kamerleden verkozen en alleen Charles-François Cumont zou er nog tussen 1861 en 1864 in slagen een parlementair mandaat weg te kapen. Hij was de laatste liberale vertegenwoordiger uit het arrondissement vóór de eeuwwende. Op het gemeentelijk vlak bleef het liberale succes natrillen tot in 1866, het jaar waarin de katholieken stevig georganiseerd en geleid door de pas opgerichte „Bokkenrijdersmaatschappij” een eerste bres sloegen in de liberale vesting. In 1872 was deze volledig verwoest. De jaren 1848 en 1872 zijn dus beslissende tijdstippen geweest in de politieke evolutie van de stad. Elke overwinning — zowel de liberale in 1847-1848, als de katholieke in 1866-1872 — was het werk van jeugdige dynamische elementen die de leiding van een oudere en vermoeide garde overnamen. Deze verandering verklaart ook de aflossing van de geslachten in deze zelfde periode. Ten bewijze hiervan vermelden we per familie het jaar van het eerste ons bekende optreden in het Aalsterse politiek leven: bij de liberalen hadden we Cumont (1846), De Windt (1845), Van Assche (1846), Van der Smissen (1852) en bij de katholieken de Bethune (1860), Liénart (1866). Het waren precies dezelfde namen, welke men sindsdien kon terugvinden op de lijsten van de kandidaten en verkozenen naast deze van de families, die tijdens de ganse duur van de eeuw hun aanzien en positie hadden weten te bewaren. Een beschrijving van al deze families kan de duidelijkheid van het exposé alleen maar schaden. Al deze families zijn echter te aanzien als evenvele schakels in

de groei naar een consolidatie van de macht in handen van weinige burgers. De als 't ware erfelijke aard van de politieke mandaten binnen één groep en de verwevenheid tussen de onderscheiden groepen door middel van huwelijksband zouden aldus een beperkte bespreking té arbitrair maken.

Een eerste groep vormden zoals gezegd deze dynasties die tot aan de periode 1848-1872 het Aalsterse politiek leven beheersten. DE CRAECKER François-Guillaume, licentiaat in de rechten en rentenier, begon zijn carrière als schepen in 1788-1789 en in 1792-1793, van 1809 tot 1817 was hij raadslid en nadien lid van de Provinciale Staten tot 1830. Gelijkijdig hiermee oefende hij het ambt van districtscommissaris uit. Zijn twee zonen hebben in 1848 effectief bijgedragen tot de oprichting van de lokale Liberale Associatie. Eén ervan, Jan-Raymond, werd later ondervoorzitter van deze vereniging. Hij was gemeenteraadslid geweest in 1824-1830, bleef dan enige tijd buiten het openbare leven en maakte een come-back als schepen in 1852-1863. Zijn zoon, Louis-Edmond, werd arrondissementscommissaris (zoals zijn grootvader) in 1862-1871! Twee andere kinderen van Jan-Raymond De Craecker huwden met dochters Cumont, terwijl zijn broer, Joseph-Justin, getrouwd was met Dommer Theresia-Maria.

De familie DOMMER telde reeds een Aalsterse schepen in 1773-1788. Diens zonen stonden eveneens bovenaan op de sociale ladder: de één werd voorzitter van de Municipale Raad in 1796-1797, de andere gemeenteraadslid in 1800-1809, een derde Jan-Baptiste, was gemeenteraadslid in 1804-1817, schepen in 1817-1819 en 1821-1830, lid van de Provinciale Staten in 1817-1830. Allen waren renteniers. Een dochter van die Jean-Baptiste was, zoals reeds gezegd werd, in het huwelijk getreden met De Craecker Joseph-Justin. Ook voor deze familie volgde na 1830 een windstilte, ongetwijfeld wegens een te verre gaande verzoening met het Hollandse Bewind. Pas in 1846 zou de fabrikant Theodoor-Jacques Dommer, zoon van Jean-Baptiste, opnieuw in de actualiteit treden als mede-oprichter en bestuurslid van de Liberale Associatie en als arrondissementscommissaris te Aalst van 1851 tot 1862, nadien in Gent-Eeklo tot 1875. Men kan gemakkelijk een parallel trekken tussen Jan-Raymond De Craecker en Theodoor-Jacques Dommer. Beide zijn lid van families die onder het Hollands bestuur heel wat hoge functies bekleedden. Na 1830 verdwenen ze tijdelijk uit de circulatie en gingen zich toeleggen op handel en nijverheid. Bij de stichting van de lokale Associatie steken ze beiden een helpende hand uit en worden in het bestuur opgenomen (twee gebroeders De Craecker en hun schoonbroer Th.J. Dommer). Na 1850 wordt J.R. De Craecker schepen en Th.J. Dommer arrondissementscommissaris. Zowel de laatste afstameling-politicus van de familie De Craecker als deze uit de familie Dommer verdwenen van het politieke toneel (en in opvolging van mekaar) als openbare ambtenaren.

Zou men bijna niet hetzelfde kunnen getuigen van het geslacht VAN DER HEYDEN? Griffier en schepen (1792-1793) Pierre-Ignace Van der Heyden was de vader van notaris Petrus-Jacobus (gemeenteraadslid 1820-1830), van Isabella-Josepha die gehuwd was met Van Assche Jean-Baptiste (gemeenteraadslid 1830-1836), en van Charles-Joseph (eigenaar, schepen 1834-1837). De zoon van deze laatste werd de bebloemde eindloot van

deze politieke stam: Désiré-Nicolas Van der Heyden was kandidaat bij de gemeenteverkiezingen in 1851. Het werd een mislukking. Beter verging het hem bij de verkiezingen van 27 oktober 1857. Toen hij in 1863 opnieuw voor het kiezerskorps verscheen vond hij geen genade. Langer duurde zijn loopbaan als provincieraadslid (1860-1871) en als lid van de bestendige deputatie (1866-1871). In 1870 ontmoeten we hem als ondervoorzitter van het Middencomiteit der Katholieke Bewarende Vereniging van het arrondissement. Ook hij heeft — als laatste telg van een politiek geslacht — zijn carrière beëindigd als openbaar ambtenaar: districtscommissaris ad interim in 1871 en vrederechter te Aalst van 1873 tot 1874, het jaar van zijn overlijden.

De nazaten van Jean-Baptiste DE WOLF en Hellinck Isabella waren allen kooplui. Ze vormden een typisch voorbeeld van een stedelijke politieke dynastie. Twee van hun zonen waren raadslid onder het Empire. Een van hen was getrouwd met Van Wambeke Isabella, groot tante van burgemeester Victor-Paul Van Wambeke. Uit dit huwelijk werd in 1784 Joseph-Jean-Antoine geboren. Deze was gemeenteraadslid (1805-1809), burgemeester van Aalst in 1830-1833 en gehuwd met De Gheest Rosalia-Catharina, zuster van Guillaume (burgemeester in 1849-1867). De derde zoon van Jean-Baptiste De Wolf, nl. Pierre-François, is de schoonvader geweest van Egide-François Boterdael, burgemeester van de stad in 1794-1808, nadien gemeenteraadslid in 1817-1824, schepen in 1823-1824, burgemeester van Nieuwerkerken in 1813-1821 en lid van de Provinciale Staten in 1818-1827. Naast het eigen lid-burgemeester waren er dus drie andere Aalsterse burgemeesters ingeënt op deze kleine stamboom!

Vóór de gebeurtenissen van 1830 was de familie TACK-DE RUDDERE mede één der belangrijkste van het Land van Aalst. Als bestuurders van de stad, als burgemeesters in verschillende omliggende dorpen en als verwanten van andere politieke dynasties (Boone, de Waepenaert, Rooman, van Langenhove) hebben ze in de Franse en Hollandse jaren een kapitale positie ingenomen. (Tabel IX). De laatste vertegenwoordiger van dit renteniersgeslacht is ook de voornaamste geweest: de Ruddere Matthieu-Constant, als raadslid onder het Hollands en onder het Belgisch bewind, als burgemeester in vier dorpen terzelfdertijd, lid van de Provinciale Staten en sinds 1852 tot aan zijn overlijden in 1866 katholiek Kamerlid. Beslist een mooi voorbeeld van gezagscumulatie! Merken we nog op dat in 1818 de pas begonnen carrière van zijn broer Charles-Jacques als burgemeester van Aalst en als lid van de Provinciale Staten door de dood brutaal werd afgebroken.

Vier families uit deze eerste decennia van de negentiende eeuw kan men op gelijke voet plaatsen met de reeds behandelde dynasties Cools, Eliaert en Haegeman (Ninove), De Beck en De l'Arbre (Geraardsbergen). Het waren verzamelpunten, ontmoetingscentra voor jonge politici op zoek naar een geschikte echtgenote. Zo was de familie DE CLERCQ (o.m. Guillaume: maalder-olieslager-groothandelaar en vennoot van Pierre-Jean De Gheest, raadslid in 1798-1800 en in 1817-1819, schepen in 1819-1822, adjoint-aumaire in 1800-1816, burgemeester in 1816-1817) verwant met Cumont, De Gheest (o.m. burgemeester Guillaume De Gheest), en van Langenhove; de

familie DE CONINCK met Moyersoën, Leclercq²², Van Assche en Gheeraerds²³; GOVAERT met Van den Broucke, Van der Belen (François-Martin en zijn zoon Louis: beiden zijn raadslid geweest en volgden elkaar als stadssecretaris op tussen 1817 en 1830) en met drie Aalsterse burgemeesters, nl. Terlinden Romain-François (1808-1813), de Vilander de Sandburg François-Xavier (1824-1830) en De Gheest Guillaume (1849-1867); VAN DEN BROUCKE met Govaert, Liénart, Pauwelaert en de Witte (de advocaat Jean-Charles, die raadslid was in 1832-1836 en in 1840-1842, provincieraadslid in 1836-1842, Kamerlid in 1831-1835, rechter-plaatsvervanger te Dendermonde; de pleitbezorger Charles, zoon van Jean-Charles, was raadslid van 1846 tot 1866, schepen in 1849-1866 en provinciaal afgevaardigde in 1843-1859).

Een tweede groep Aalsterse politieke families zijn deze die gedurende de ganse eeuw bovenaan op de sociale ladder zijn blijven staan. Dit blijkt uit de mandaten die door hun leden uitgeoefend werden ofwel uit de aanvaarde (en mislukte) kandidaatstellingen bij de verschillende verkiezingen. We doelen op de families De Gheest, de Waepenaert, De Wolf, Lefebvre, van Langenhove en Van Wambeke.

De dynastie LEFEBVRE vond in 1789 zijn aanvang toen Jean-Baptiste Lefebvre, rentenier en licentiaat in de rechten, zijn aanstelling tot stadschepen aanvaardde. Hij bleef in de functie behouden tot 1794. Vanaf 1805 verscheen hij opnieuw in de stadsraad en in de laatste maanden vóór de opname van ons land in het Verenigde Koninkrijk zag hij zich benoemd tot meier. Zijn zoon Henri-Victor werd op zijn beurt raadslid in 1824-1833, schepen in 1830-1833 en provinciaal raadslid in 1836-1847. Als commissaris van het district (1833-1851) beëindigde deze rentenier zijn loopbaan²⁴. In de stedelijke raad is hij opgevolgd door zijn broer Ignace-Gislenus, raadslid in 1834-1848 en schepen in 1838-1848. Victor-Nicolas Lefebvre, een derde kind van Jean-Baptiste, oefende naast het beroep van wijnkoopman ook het ambt van stedelijk ontvanger uit (1829-1867) en vond een echtgenote in van Langenhove Iris-Odilia. Hun zoon, Ferdinand, wijnkoopman zoals zijn vader, had minder geluk dan zijn voorzaten. Vijfmaal droeg hij zich als liberale kandidaat voor bij de gemeenteverkiezingen (van 1878 tot 1890) maar geen enkele keer werd zijn moed — want het

(22) Het geslacht Leclercq nam op het einde van de 19^e eeuw en in het begin van onze tijd een vitale positie in bij de liberale opinie te Aalst.

(23) Voor de familie Gheeraerds moeten hier gemeld worden: de olieslager Martin-François en zijn zoon Michel-Leo, olieslager-maalter. Eerstgenoemde was gemeenteraadslid in 1849-1860 en 1864-1869, bij de gemeenteverkiezingen in 1869 scheurde hij zich af van de liberale partij en trad naar voren als „onafhankelijke” op de katholieke lijst. Deze breuk betekende de doodsteek voor de Aalsterse liberalen. Later werd M.F. Gheeraerds aangesteld tot katholieke schepen en provincieraadslid (De Denderbode 11-IV-1869 en 28-IX-1884).

Michel-Leo Gheeraerds doorliep een schitterende politieke carrière in het spoor van zijn vader: gem. 1885-1887, sch. 1888-1895, burg. 1896-1919, lid van het bestuur der Arrondissementale Bewarende Vereniging en ere-voorzitter van de Aalsterse Bond der Bekwaamheidskiezers (° 1886).

(24) Hij was bevriend met de families De Witte (zie bovenaan) en De Moor (Tabel III). Bij het huwelijk van Karel De Witte en De Moor Victoria te Aalst op 30-IX-1844 trad hij op als één der getuigen.

ging de liberale partij te Aalst in die tijd niet voor de wind — met succes bekroond. Zijn aanwezigheid op de lijsten bewijst echter dat hij noch zijn familie iets van hun prestige hadden ingeboet.

De uit Sint-Gillis-Dendermonde afkomstige DE WOLF Cornelis vestigde zich in het begin van de achttiende eeuw als handelaar te Aalst. Zijn dochter Marie-Caroline werd de eerste vrouw van Moyersoën Jean-Baptiste. Ze overleed reeds in maart 1792 op tweeëntwintigjarige leeftijd. Haar broer, de handelaar Romain-Joseph, was vader van drie hier te vermelden zonen: Ignace-Judocus (olieslager-brouwer-wijnkoopman, gehuwd met De Portemont Melanie, die zelf een verwante was van de dynastie Spitaels), Jean-Baptiste (rentenier en raadslid in 1800-1809, vader van François-Edmond — koopman, raadslid in 1866-1888 en schepen in 1868-1888 — en grootvader van Blanche-Adelaïde De Wolf-de Clippele) en Henri-Auguste²⁵. Deze laatste, echtgenoot van Cosijns Marie-Catherine uit Meerbeke, richtte te Aalst een mouterij op. Hun zonen Romain-Adolphe en Philemon-Joseph zullen na de vroegtijdige dood van hun vader in 1823 (33 jaar!) dit bedrijf uitbouwen (o.m. door toevoeging van een olieslagerij) en zullen hun ondernemingszin ook op het politieke vlak laten blijken. De eerste werd raadslid in 1858-1863 en was nogmaals maar tevergeefs kandidaat in 1863. Philemon-Joseph is lid van de Provinciale Raad geweest in 1860-1871, na op 5 mei 1857 in het huwelijk te zijn getreden met van der Noot Hendrika²⁶. De zonen uit hun huwelijk maakten het familiebedrijf tot een bloeiende zaak maar waren terzelfdertijd niet minder actief in de locale politiek en in de plaatselijke pers. Eén van hen, Désiré-François, trad na de verkiezingen van 1895 in de gemeenteraad en werd vanaf 1912 schepen van openbare werken tot aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. Als oprichter in 1898 van een Katholieke Jonge Wacht te Aalst vond men in hem de geschikte persoon om het voorzitterschap van de Arrondissementale Bond der Katholieke Jonge Wacht op zich te nemen²⁷.

De overige te bespreken dynasties DE GHEEST, DE WAEPENAERT-VERBRUGGHEN, VAN LANGENHOVE, VAN WAMBEKE alsmede de families MOYER-SOËN en VAN DER NOOT, die zich later dan de voorgaande ontpopt hebben als leiders van de gemeenschap, waren zó uitgebreid in ledenaantal dat een uitgesponnen ontleding al te gewaagd en voor de lezer te saai zou zijn. We verwijzen dan ook naar de tabels achteraan (III, IV, VII, X, XI, XII), waaruit hun omvang en belang duidelijk blijkt. Enkele feiten in verband met deze geslachten moeten toch even onderstreep worden: het voorkomen van talrijke onderlinge huwelijken, hoe zij niet alleen in de stad maar ook in de omliggende gemeenten dikwijls een uitgelezen positie innamen, hun rol in de oprichting en de leiding van de partijen, hun niet-gebonden zijn aan één politieke opinie en het bestaan van een cumulatie van verschillende

(25) Spitaels Benoit, Spitaels Jacques-Ghislain (Tabel VIII) en De Ruyter Benoit (grondeigenaar, gem. 1831-1836, schepen 1830 en 1837-1840 te Geraardsbergen) waren getuigen op de trouwdag van De Wolf Ignace-Judocus en Melanie De Portemont (Ger. 23-VIII-1837).

(26) Modest De Cock (dokter, gem. 1848-1854, burg. 1854-1881, provinciaal raadslid 1864-1873 te Ger.) was hun getuige.

(27) Van Nuffel P.: *Schepen Désiré De Wolf. Aalst, 1931, passim.*

mandaten door dezelfde mensen.

Wat het eerste aspect betreft zal een opsomming per familie van de aanverwante dynasties volstaan. De geciteerde namen zijn welluidend genoeg zodat verdere commentaar mag ontbreken. De Gheest was verbonden door huwelijksbanden met De Clercq, De Putter, Van Wambeke, De Wolf, Govaert, De Schaeppdrijver, de Clippele, Van Temsche en Germanes²⁸; van Langenhove met de Waepenaert, de Clippele, Tack, De Clercq, Lefebvre, Jolie, van der Noot, de Waepenaert, Breckpot en Boeyé (voornamelijk dynastie in het Land van Waas)²⁹; Moyersoem met De Wolf, De Coninck, Van den Bossche, Lievens, Eeman, Van den Hende, Van der Haeghen, De Vuyst, Liénart, Thuysbaert (de voorlaatste drie families behoorden tot de hoogste in aanzien van het gewest, de familie Thuysbaert was de belangrijkste politieke dynastie van Lokeren)³⁰; van der Noot met De Moor (o.m. een Brusselse burgemeester), de Meer de Moorsel, De Wolf, Van Wambeke, Jolie, Cumont³¹; de Waepenaert-Verbrugghen (de Waepenaert is van midden 18e eeuw tot midden 19e eeuw op het voorplan blijven staan en werd nadien opgevolgd door de verwante familie Verbrugghen) met De Clippele, van Langenhove, de Ruddere, Van den Hende, Van der Looy, De Brandt³²; Van Wambeke met De Wolf, De Putter, van der Noot, De Portemont, Pieraert³³. Al die familienamen bewijzen de verwevenheid van vele vooraanstaande geslachten met elkaar. Een werkelijke uitwisseling van huwelijkspartners heeft plaatsgehad.

De namen van De Gheest Constantin (Wichelen), De Putter Judocus (Lede), Van Temsche Victor-Jan (Hillegem), van Langenhove, van der Noot (Moorsel), de Waepenaert en Van Wambeke (Geraardsbergen) onderlijnen het tweede aspect; terwijl voor het derde punt — met weglating van de namen der aanverwanten die een leiderspositie op zich hadden genomen — Guillaume De Gheest, Aimé-Charles van Langenhove, Louis-Antoine van Langenhove, François Van den Bossche, Antoine-Joseph van der Noot, Alexander van der Noot (allen in de liberale partij) en Victor-Jan De Gheest, Jan-Baptist Moyersoem, Charles-Emmanuel Verbrugghen, Victor-Paul Van Wambeke (in de Bewarende Vereniging) figureren.

(28) De heer V. De Gheest, notaris te Aalst, bezorgde ons talrijke inlichtingen over de stamboom van zijn familie.

(29) Broeckaert J.: *Généalogie de la Famille van Langenhove*. Gent, 1909, passim.

(30) De heren Fr. Moyersoem, notaris te Aalst, en L. Moyersoem, gewezen volksvertegenwoordiger te Aalst, verschaften ons ettelijke inlichtingen over hun verwanten.

(31) *Annuaire de la Noblesse* 1865, pag. 209; *La Noblesse Belge* (nieuwe titel van de A. de la N.). *Annuaire de 1912 II*, pag. 233; Reyntens O.: *De gemeente Moorsel bij Aalst en hare Geschiedenis*. Gent, 1892, pag. 117 e.v.

(32) over de Waepenaert: *La Noblesse Belge*. *Annuaire de 1893 I*, pag. 186-191; *1899 II*, pag. 2558.

Hierbij moet nog vermeld worden de naam van Jean-Baptiste Dommer (pag. 19), getuige bij het huwelijk van Jean-Rogier de Waepenaert en de Ruddere Jeanne-Christine te Aalst op 10-VIII-1812 (Tabel IV en IX), en van De Craecker François-Guillaume (pag. 19), optredend bij de trouwplechtigheid van Antoine-Louis de Waepenaert en Van den Hende Catherine-Adelaïde te Aalst op 19-XII-1810 (Tabel IV).

(33) Bij het huwelijk van De Putter Judocus (Tabel III) en Van Wambeke Hortense-Isabelle fungeerde Lefebvre Henri-Victor (pag. 21) als hun getuige (Aalst, 12-VI-1849).

Dat éénzelfde geslacht bij de beide hoofdinies in het negentiende eeuwse arrondissement over veel invloed kon beschikken wordt duidelijk gemaakt door b.v. de familie De Gheest. Vooraanstaande liberalen waren hierbij De Clercq Guillaume en De Gheest Guillaume. Daarentegen staan de schoonbroer van deze laatste (eveneens burgemeester van Aalst!), De Wolf Joseph-Jean, de echtgenoten der kleindochters van Guillaume De Gheest, nl. Abel en Wilfried de Clippele, De Putter Judocus en het hele nageslacht van Egidius De Gheest ons als katholieken bekend. Ook zo bij het nageslacht Moyersoën: Jean-Baptiste Moyersoën behoorde tot de katholieke elite van de stad terwijl zijn oom François Van den Bossche medestichter was van de lokale Liberale Associatie. Iets dergelijks vindt men ook bij van der Noot. Frederic-Renerius van der Noot was een katholieke burgemeester van Aalst, bij zijn schoonzonen waren er twee katholieken (De Wolf Philemon en Victor-Paul Van Wambeke, burgemeester te Aalst!) en één liberaal (Jelie Eugénie-François). De broer van Frederic van der Noot, Antoine-Joseph, en diens kinderen behoorden allen tot de liberale opinie. Het is dus erg moeilijk om op één bepaalde familie een liberaal of katholiek etiket te plaatsen. Meestal waren alle opinies erin vertegenwoordigd.

Wanneer men de voornaamheid van sommige personaliteiten meet aan de hand van de door hen beklede functies (hetgeen inderdaad de zekerste methode is) heeft dit voor gevolg dat men het belang van bepaalde mensen flink onderschat. Nemen we bijvoorbeeld iemand als Jelie Jean-Baptiste, die in 1821 te Aalst een garentwijnderij oprichtte. Slechts éénmaal is hij kandidaat geweest op de liberale lijst namelijk bij de gemeenteverkiezingen van 1872, toen de liberalen alle hens aan dek riepen om hun zinkende schip te redden. Zijn ene dochter trouwde met een van Langenhove, zijn andere met een van der Noot. Deze twee huwelijken en zijn rol als succesvolle industrieel doen ons vermoeden hoeveel sterker zijn invloed en macht in de liberale rangen moet geweest zijn dan zijn eerste en enig publiek optreden laat blijken. Ook Moyersoën Jean-Baptiste is een gelijkaardig geval. Hij was tweemaal kandidaat bij de Aalsterse gemeenteverkiezingen, kortstondig lid van de Provinciale Raad, mede-oprichter van de Bokkenrijdersmaatschappij en bestuurslid van de Bewarende Vereniging van het arrondissement. Toch moet het aanzien van deze rijke koopman veel groter geweest zijn in de politieke kringen als vriend en beschermer van Charles Woeste³⁴. Voor anderen kan men wel rechtstreeks de kracht van hun invloed meten dank zij de beklede functies, bijvoorbeeld

(34) Toen Ch. Woeste zich bij de Kamerverkiezingen van 20-VII-1871 voor de eerste maal als kandidaat voordroeg in de schoot van het besturend comité der Aalsterse Bewarende Vereniging werd hij hierbij fel gesteund door Jean-Baptiste Moyersoën. Woeste verloor echter het pleit. Bij de algemene verkiezingen van juni 1874 werd zijn kandidatuur opnieuw voorgedragen door J.B. Moyersoën en deze maal met succes. Woeste heeft dit nooit vergeten en bleef de vriend van de familie. (Woeste Ch.: *Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique*. Deel I. Brussel, 1927, pag. 106 en 122; belangrijk voor deze feiten is ook de briefwisseling van en aan de journalist A. Neut, berustend in het A.R.A.).

Ch. Woeste trad ook op als geëerde getuige op de huwelijksdag van Romain-Jean Moyersoën, zoon van Jean-Baptiste, met Liénart Alina-Maria (Aalst 9-VI-1896).

voor Victor-Paul Van Wambeke, wiens grootoom François-Bernard Van Wambeke een belangwekkende personaliteit was onder de Franse bezetting, o.m. als één der weinige Belgische leden van het Corps Législatif³⁵. Een blik op de politieke stamboom van zijn familie (Tabel XII) maakt reeds onmiddellijk duidelijk de kapitale rol door dit geslacht in het arrondissement Aalst gespeeld vanaf het begin van de eeuw tot aan de Eerste Wereldoorlog. Als gemeenteraadslid, burgemeester (24 jaren!), Kamerlid (30 jaren!), voorzitter van de arrondissementale Bewarende Vereniging (1875-1896), vrederechter-plaatsvervanger (1847-1883) en als schoonzoon van Frederic-Renerius van der Noot (burgemeester van Aalst 1834-1848) was de advocaat Victor-Paul Van Wambeke jarenlang de leider van de katholieke opinie in het gewest³⁶. In het begin van ons tijdperk kende zijn activiteit een voortzetting — weze het in geringe mate — in de persoon van zijn verre verwant, dokter Paul Pieraert uit Geraardsbergen³⁷.

Een laatste groep Aalsterse politieke dynasties zijn deze die sinds de jaren 1848-1872 op het voorplan zijn getreden: de liberale families Cumont, Van Assche, Van der Smissen en De Windt; de katholieke families de Bethune en Liénart.

In de inleiding hadden we reeds het belang van de nazaten van de Fransman Charles-François CUMONT (zijn kinderen Emile, Valéry, Charles-Florent en zijn kleinzoon Félix) onderlijnd als liberale kandidaten bij elke Kamerverkiezing in de tweede helft van de vorige eeuw. Ook in de leiding van de liberale organen liet deze fabrikantenfamilie, die verwant was met De Clercq, van der Noot, De Craecker, zich gelden. Charles-François Cumont was de oprichter en eerste voorzitter van de Liberale Associatie, zijn zoon Charles-Florent werd voorzitter van het Liberale Actiecomité te Aalst, voorzitter van de Liberale Jonge Wacht en voorzitter van de Associatie (1864-1879), de kleinzoon Félix Cumont werd op het einde van de eeuw eveneens bestuurslid van de Liberale Associatie maar niet meer als voorzitter of ondervoorzitter, want op dat ogenblik was de familie Cumont reeds verdrongen door De Windt.

Dokter Jean-Baptiste DE WINDT, gemeenteraadslid in 1855-1856 en kandidaat bij de verkiezingen van 1845, 1866, 1872, was in 1825 in het huwelijk getreden met De Winter Maria-Jozefa uit een Denderhoutems geslacht. Uit hun huwelijk werd in maart 1826 Jozef geboren. Deze oefende het doktersberoep uit zoals zijn vader, was kandidaat bij de gemeenteverkiezingen 1878, 1881, 1884, 1887, 1890, 1895 en bij de algemene verkiezingen in 1890. Als voorzitter van de Liberale Associatie sinds 1879 volgde hij Cumont Charles-Florent op. Van hem ging het initiatief uit dat leidde tot de oprichting van een Willemsfondsafdeling te Aalst. Een andere zoon van Jean-Baptiste De Windt was de notaris Alfons-Marie, die zelf de vader

(35) Broeckart J. en De Potter F.: *Geschiedenis van de stad Aalst, voorgegaan door een historische schets van 't voormalige Land van Aalst*. Deel IV. Gent, 1875. pag. 345-346; Dictionnaire historique et biographique de la Révolution et de l'Empire 1789-1815, deel II, pag. 804.

(36) Bij zijn eerste huwelijk op 27-VI-1842 te Aalst met De Vis Eugenia-Ludovica was van Langenhove Louis-Xavier (pag. 22) als getuige opgetreden.

(37) Zie Tabel XII; De Vaandrig (Ger.) 7-VIII-1910 (In Memoriam).

werd van Jean-Charles-Albert, notaris. Zowel voor als na de Eerste Wereldoorlog is Albert De Windt als kandidaat, als gemeenteraadslid, schepen, provincieraadslid en als voorzitter van de Liberale Associatie de traditie van zijn verwantschap waardig geweest. Zijn schoonvader Gustaaf-Frans Michiels, handelaar en bankier, en diens broer notaris Frans-Bernard waren rond 1890 dé voormannen van de radicaal-liberalen te Aalst.

De twee andere liberale families Van Assche en Van der Smissen waren tweederangsdynasties. Geneverstoker Charles VAN ASSCHE werkte in 1846 mede aan de oprichting van de Aalsterse Liberale Associatie en werd lid van het bestuur. Hij maakte deel uit van de stedelijke raad in 1864-1866 — zijn broer Jean, brouwer, was dit ook geweest te Geraardsbergen van 1843 tot 1860 — en stelde zich tweemaal tevergeefs kandidaat voor een parlementair mandaat, nl. in 1863 en 1870. Zijn vrouw, De Coninck Amelia, schonk hem twee zonen³⁸. De ene, Raymond-Domien, oefende het vaderlijke beroep verder uit en stond als kandidaat op de liberale lijst bij elke gemeenteraadsverkiezing tussen 1866 en 1887. De andere, hopkoopman Domien-Joseph, nam geen deel aan het politieke leven. Toch moet zijn naam hier gemeld worden omdat na zijn overlijden in maart 1891, zijn weduwe, Callebaut Maria-Emilia, hertrouwde met de brouwer De Blicck Jozef, gemeenteraadslid (1904-1920) en senator voor Aalst-Oude-naarde (1912-1927). Zelfs bij een tweede huwelijk ging men dus een partner zoeken binnen dezelfde interessesfeer! Dit voorbeeld staat naast tal van andere zoals Pieter-Joannes Spitaels (met Wolfcarius Helena en met De Beck Isabella), De Baere Emilie (met René Spitaels en met Van Cleemputte Jean-François), Van den Bossche François (met Moyersoën Melanie-Justine en met Eeman Barbara-Jeanne), enz.

De négociant Adrien-Bernard VAN DER SMISSEN, geboren te Meerbeke in 1768 en verwant met advocaat Victor-Pierre Van Oudenhove (gemeenteraadslid van Ninove 1843-1863, burgemeester 1855-1863, provincieraadslid 1852-1863 en voorzitter van de plaatselijke Liberale Associatie), had twee zonen. Allebei waren ze als katoenfabrikanten sinds 1840 te Aalst bedrijvig. Allebei namen ze in de liberale groep een ereplaats in: Frans als lid van de stedelijke raad in 1852-1869 en Edward als opvolger van zijn broer in dezelfde functie. De kinderen van deze laatste zetten de traditie verder: Prosper stelde in 1878 als liberaal zijn kandidatuur bij de gemeenteverkiezingen en Gustaaf zou de familienaam weerklank doen vinden doorheen het ganse land. De houding van de liberale partij tijdens de schoolstrijd van 1879-1884 bracht de jonge talentvolle advocaat er toe met zijn overtuiging en die van zijn familie te breken. Gustaaf Van der Smissen stichtte een partij van „Onafhankelijken” en behaalde hiermee een eerste zege bij de gemeenteverkiezingen van 1881. Hijzelf kwam toen in de raad van Sint-Joost-ten-Node. De doorbraak volgde bij de parlementsverkiezingen van 1884. Zijn ploeg verleende haar steun aan de vorming van een katholieke regering. Twee jaar later stelde een tragisch feit reeds een einde

(38) Getuige bij het huwelijk tussen Van Assche Charles en De Coninck Amelia (Aalst 4-II-1835) was Matthijs Felix, burgemeester te Hofstade en zoon uit de lokale burgemeestersdynastie.

aan de snelle carrière van dit belofterijke Brusselse Kamerlid. De beschuldiging van moord op zijn echtgenote en de daaropvolgende processen hebben maandenlang de publieke opinie in beroering gehouden. Door de hetze rondom zijn naam verdween het geslacht Van der Smissen definitief uit de politiek.

In de schoot van de katholieke volksgroep hebben tijdens de laatste decennia van de negentiende eeuw twee nieuwe families de aandacht en het ontzag vanwege de publieke opinie op zich weten te trekken: de Bethune en Liénart.

Paul-Valéry DE BETHUNE, zoon van de Kortrijkse burgemeester (1836-1849) en senator (1845-1870) Félix-Antoine de Bethune, vestigde zich na zijn huwelijk op 24 april 1856 met Eliaert Adelaïde te Aalst. Hij zag er zich aangesteld tot lid van de Provinciale Raad (1860-1870), gemeenteraadslid (1867-1896), schepen (1889-1896) en bestuurslid van de Katholieke Bewarende Vereniging van het arrondissement. Deze advocaat-eigenaar was terzelfdertijd vanaf 1870 tot aan zijn dood senator voor het gewest Kortrijk. In de laatste jaren voor zijn overlijden aanvaardde hij nog het ambt van vrederechter-plaatsvervanger in het kanton Aalst. Zijn drie zonen Félix, Leon en Louis waren niet minder belangrijk. De eerste werd provinciaal raadslid (1889-1900), bestuurslid van de Bewarende Vereniging van Aalst en voorzitter van de Aalsterse Bond der Bekwaamheidskiezers. Leon de Bethune was schepen in 1896-1907, Kamerlid in 1898-1907, voorzitter van de Aalsterse Katholieke Werkmanskring in 1887-1907, en secretaris van de Hoge Raad voor Kongo vanaf 1900. De derde zoon, Louis, zette het werk van zijn broers (Félix is overleden in 1901 en Leon in 1907) verder als raadslid (1908-1932), schepen (1926-1927) en Kamerlid (1912-1919 en 1921-1932). Enige twijfel omtrent het door deze familie genoten aanzien te Aalst en omstreken is volledig uitgesloten. Op drie vitale punten in de strijd van de katholieke partij stonden zij vooraan: de Bewarende Vereniging, de Bekwaamheidskiezersbond en de Werkmanskring. Ook in de perswereld van de stad en het arrondissement (vooral i.v.m. de landbouwerstijdschriften) heeft dit geslacht zijn sporen verdiend. Opvallend is hierbij de afwezigheid van huwelijksbanden met andere politieke dynasties (behalve met Eliaert) uit het arrondissement³⁹.

Op 9 Nivôse van het jaar XI huwde te Aalst Albert-François LIÉNART, geboren te Doornik, met Pauwelaert Isabella-Theresia, schoonzuster van Van den Broucke François-Martin. De zoon, Camille-Eugène, die gedurende enkele jaren agent van de Nationale Bank was te Aalst, trad in 1839 op zijn beurt in echtverbintenis met Van den Broucke Elina-Maria. Hun zonen hielden de standing van het geslacht niet minder hoog: Alexander, rentenier, huwde met Van den Broucke Isabella en was de schoonvader van Moyersoen Romain-Jean; de in 1866 begonnen loopbaan als raadslid en Kamerlid van Albert-Joseph werd door de dood reeds in 1871 afgebroken, niettemin werd zijn nagedachtenis jarenlang met zeer veel pië-

(39) La Noblesse Belge. Annuaire de 1921 II, pag. 46; 1926 II, pag. 38; Roeykens A.: *Leo de Bethune*. Gazet van Aalst 6, 11, 13, 18-IV-1963.

teit in ere gehouden door de katholieke bevolking ⁴⁰; grondeigenaar-bankier Charles Liénart, bouwend op de roem van zijn broer, bracht het tot gemeenteraadslid (1882-1896), provincieraadslid (1872-1888), secretaris van de Provincieraad (1877-1888) en senator (1888-1898). De schoonvader van Charles Liénart was Leirens Leo-Jean ⁴¹. Deze fabrikant, gehuwd met Eli-aert Josepha (dochter van Eliaert Cornelis, die in 1854 overleed en zijn garenfabriek overliet aan zijn schoonzoon) en zoon van notaris Charles-Marie Leirens, die te Wetteren schepen en provinciaal raadslid was, is als bestuurslid van de Bewarende Vereniging, voorzitter van het St.-Vincentius-Genootschap en als senator in 1874-1888 tijdens de laatste decennia van de voorbije eeuw één der meest geziene burgers geweest in stad en arrondissement.

Al deze families kan men zich voorstellen als sferen. Sommige hiervan vinden een raakpunt met mekaar, de inhouden vervloeiden en een groter geheel werd omspannen. Ieder geslacht afzonderlijk vormde een dynastie, een gezagskring. Door huwelijksbanden werden twee of meerdere dynasties met elkaar verbonden en vormden aldus één groot, het sociale leven overkoepelend, blok.

In tegenstelling met de situatie te Ninove en te Geraardsbergen blijkt uit de tafel van de beroepsverandering in de verschillende Aalsterse politieke families (Tabel XIII) dat in de hoofdplaats van het arrondissement de renteniersklasse zeer sterk vertegenwoordigd was en dit vooral bij deze, optredend vóór 1860 ⁴². Al de leden van de dynasties De Craecker, de Waepenaert, de Ruddere, Tack, Van den Broucke, van der Noot en (op het einde van de eeuw) de Bethune zijn ons bekend als renteniers of grondeigenaars. Andere geslachten zoals De Coninck, Dommer, Lefebvre en van Langenhove hebben na 1830 de renteniersgroep verlaten en zijn overgeschakeld naar de nijveraarsklasse, sommigen onder hen werden zelfs fabrikant (Theodoor Dommer, Louis-Antoine van Langenhove). De grootte van de rentenierende groep wijst op een concentratie van rijkdom gedurende de eerste decennia van de negentiende eeuw in het centrum van het gewest. De meeste van deze families zijn ca. 1860 volkomen uit het politieke leven verdwenen (behalve van der Noot, van Langenhove en natuurlijk de Bethune), daar ze door andere geslachten werden verdrongen. Wat de beroepsstructuur betreft kan men bij deze eerste negentiende-eeuwse dynasties de

(40) Van Nuffel P.: *Albert Liénart*. Aalst, 1932, passim. O.m. een gedeeltelijke stamboom van de familie Liénart.

(41) Paul de Bethune (pag. 27) trad op 9-VII-1873 op als getuige bij het huwelijk van Charles Liénart en Leirens Maria-Louisa te Aalst.

(42) De sterkte van deze bezittende groep, genietend van het verzamelde fortuin, in de politiek hangt nauw samen met zijn plaats in het volledige Aalsterse maatschappijbeeld. In zijn studie over de Kenmerken van de Industriële Ontwikkeling te Aalst 1795-1875 (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Nieuwe Reeks; deel XVIII, 1964) stelt L. De Rijcke vast „dat [in de periode 1795 tot 1830] de vertegenwoordiging van de nijveraars binnen de gegoede burgerij wel ruimer wordt, maar toch geen doorbraak betekent” (pag. 44). De vertegenwoordiging van de in aantal en rijkdom groeiende nijveraarsklasse bij de leiding van de gemeenschap was slechts gering, „de traditionele positie van renteniers en rechtskundigen had zich binnen het plaatselijk bestuur grotendeels gehandhaafd, zelfs nog na 1830” (pag. 45).

families De Clercq en De Wolf (négocianten) naast Van der Heyden (overgang van renteniersgroep naar vrij beroep) als uitzonderingen beschouwen.

Zoals we reeds zagen heeft de groei van de antithese liberaal-katholiek ook de doorbraak meegebracht tussen 1848 en 1866 van enkele nieuwe geslachten. Opvallend is nu dat deze nieuwe mensen vooral tot de handeldrijvende burgerij of nijveraarsklasse behoorden: Cumont (van négociant tot fabrikant), De Wolf (idem), Liénart (bankiers), Van Assche (stokers), De Gheest (uit de landbouw → négociant → brouwer → notaris) en Van der Smissen (négociant → fabrikant → advocaat). De familie Moyersoën behoorde tot aan de jongste eeuwwisseling tot de klasse der kooplui, pas in de recente generaties gebeurde een overschakeling naar het advocatenberoep. Eigenaardig in hun beroepsevolutie waren de dynasties Van Wambeke en Verbrugghen. Beide kenden hierin een tussenstadium in de jaren vóór 1830: Van Wambeke (notaris → notaris → *grondeigenaar* → advocaat → advocaat) en Verbrugghen (advocaat → *handelaar* → advocaat en notaris. De liberale familie De Windt bestond uit dokters en notarissen.

Samenvattend voor Aalst kan men stellen dat in het midden van de negentiende eeuw de renteniersfamilies verdrongen werden uit de politiek-leidende kring door de dynamische handelsklasse en de jonge industriëlen; dat rond de laatste eeuwwisseling de groep der vrije beroepen en der notarissen doorbraken zonder evenwel de voorgaande categorie volledig uit te schakelen. Deze grondige wijziging viel samen met de verschuiving van de rijkdommen. De nijveraarsklasse heeft zich snel verrijkt en verdreef uit de bestuursorganismen de traditionele leiders, nl. rechtskundigen en renteniers, die op het financiële plan gestagneerd waren ⁴³.

In de schoot van de Aalsterse liberale partij hebben in de tweede helft van de eeuw enkele van de belangrijkste textielabrikanten der stad het roer in handen genomen: Cumont Charles-François, na hem zijn zonen Emile, Valery, Charles-Florent en zijn kleinzoon Felix (garenfabriek en blekerij, begonnen in 1840-1841); Dommer Theodoor-Jacques (gestart in 1848-1849, o.m. leider van een modelwerkhuis voor Jacquard-weverij te Aalst, voorzitter hiervan was Charles-François Cumont); Charles Léviannois (schoonbroer van de liberale fabrikant Domien Dekens te Ninove; zijdefabrikant in 1851-1872) en zijn zoon Désiré; van Langenhove Louis-Antoine; de gebroeders Frans en Edward Van der Smissen (katoentwijnanderij opgericht in 1840, katoenspinnerij in 1853); Jean-Baptiste Jolie (katoendrukkerij, garentwijnanderij); Govaert Florimond (zoon van gemeenteraadslid Jan-Felix Govaert, garenproductie en mechaniekweverij). Al deze liberale industriëlen vonden bij de katholieke burgerij slechts twee tegenhangers in de persoon van Cornelis Eliaert-Cools (zoon van de liberale

(43) L. De Rijcke kwam in zijn hoger vermelde studie tot de volgende conclusie: „de verschuiving [van de rijkdommen] is totaal in 1864: de renteniers en rechtskundigen zijn totaal verdreven door de industriëlen in de topklasse van de rechtstreekse belastingen” (pag. 49). Als we deze conclusie plaatsen naast de geconstateerde verandering in de politieke constellatie van diezelfde periode valt onmiddellijk het nauwe verband op dat moet bestaan hebben tussen politieke machtsvorming en economische wijzigingen.

fabrikant Jean-Benoit te Ninove, katoendrukkerij, garenfabriek vanaf 1820) en in Leo Leirens, die vanaf 1854 zijn schoonvader, Cornelis Eliaert, opvolgde als ondernemingsleider en bij het uitgebreide complex nog een vlasspinnerij voegde ⁴⁴.

Nergens in het gewest hebben de eigenlijke fabrikanten (we laten de nijveraars zoals brouwers, olieslagers en stokers dus buiten beschouwing) zo'n grote rol gespeeld als te Aalst. Dit hangt ongetwijfeld samen met de concentratie van de arrondissementele textielnijverheid in deze stad. De richtinggevende deelname van deze nieuwe klasse in de maatschappij aan de politieke strijd — en dit vooral in het kader van de liberale organisaties — is niettemin een merkwaardig feit ⁴⁵.

Al de tot nu toe behandelde geslachten waren gemakkelijk geografisch te situeren. Ze woonden te Ninove, te Geraardsbergen of te Aalst. Een aantal families kan moeilijk besproken worden in het raam van de stedelijke dynasties omwille van de grote geografische verspreiding van de leden over het hele gebied ofwel omdat zij een buitengemeente bewoonden. Tot de eerste groep behoorden de families Cosijns, de Clippele, Van der Haeghen, d'Hane de Steenhuyze en aanverwanten. Bij de tweede categorie kan men de families Droesbeque-Bruneau, Galle, Van Aelbroeck (alle drie te Zottegem), De Sadeleer (Haaltert), De Vuyst (Borsbeke) en Van Vreckem (Meerbeke) onderbrengen. Naast deze geografische factor speelt nog een ander aspect een rol bij de situering van deze verwantschappen in onze uiteenzetting. Immers óók omwille van hun invloed die jarenlang over het hele arrondissement uitstraalde én omdat men in de onderscheiden stambomen ettelijke zeer belangrijke personaliteiten aantreft, moeten zij beschouwd worden als „arrondissementeel”.

De tweede reeks heeft echter niet alleen een essentiële taak vervuld in het politieke leven van het hele arrondissement, maar ze vormden terzelfdertijd typische lokale dynasties, m.a.w. ze beheersten ook het publieke leven van de eigen gemeente. Precies om die laatste reden zal deze serie slechts nader belicht worden in het kader van een volgende publicatie over de plattelandsdynasties.

Aan de hand van de tabels kan men gemakkelijker de structuur van de vier overige families nagaan en de opsomming aldaar van de gecumuleerde mandaten maakt hun belangrijkheid onmiddellijk duidelijk. Hier zal dus een bondig overzicht volstaan.

De familie COSIJNS telde in haar rangen enkele raadsleden-schepenen van de stad Ninove. Pas in het begin van onze eeuw (en dit tot op de huidige dag) trad ze vooruit in de lokale politiek van Meerbeke, de gemeente waar de meeste leden van deze stam geboren werden (Tabel I). Dank zij een aantal huwelijken wist de groep zijn aanzien flink te verstevigen. Ver-

(44) Getuige bij het huwelijk was Leo Leirens en Eliaert Josepha-Huberta (Aalst 22-I-1850) was Charles-Hippolyte Vilain XIV, burgemeester te Wetteren.

(45) Voor het opsporen der beroepen van de Aalsterse politici werd o.m. gebruik gemaakt van een publicatie door de Aalsterse stadsarchivaris A. Van der Heyden: *Geschiedkundige Bijdrage nopens het ontstaan en de ontwikkeling van handel en nijverheid te Aalst sedert de jaren 1800*. Aalst, s.d., passim.

wanten waren de families Haelterman (Outer), Dierickx-Ceuterick (Geraardsbergen), De Wolf (Aalst), De Saedeleer (Haaltert) en Godts-Van Steenberghe (de gebroeders Charles-Louis en Louis-Jean Van Steenberghe waren belangrijke mensen te Ninove) ⁴⁶.

François DE CLIPPELE (1762-1844) oefende te Steenhuize-Wijnhuize het landbouwersvak uit en trad er eveneens op als ontvanger der gemeente. Deze bescheiden openbare functie vormde de eerste trede van de sociale ladder die door zijn strijdvaardig katholiek nageslacht tot de hoogste sporten zou beklommen worden (Tabel II). Tal van huwelijksbanden met andere politieke families werden door zijn nakomelingen gesmeed. De lange lijst der achternamen van de aangetrouwden getuigt dit: Jouret (liberaal!), Sonck (dynastie te Denderleeuw), De Clippel (St.-Lievens-Esse), Bouwens (St.-Gillis-Waas), Matthijs (Schellebelle), Van den Bossche (St.-Lievens-Esse), De Schaepdrijver (Aalst), Meuleman (Vlekkem), De Wolf (Aalst), De Clercq (Zonnegem), Velge (Strijtem) en Verstraeten (Vlierzele). Zowel in Geraardsbergen, Smeerhebbe, Gijzegem, Vlekkem (vanaf 1846 tot 1941 behield deze dynastie het burgemeesterschap in dit dorp), als in Gavere, Aalst, Strijtem en in Denderleeuw hebben de bloedverwanten de Clippele deelgenomen aan het locale bestuur. De belangrijkste figuren onder hen waren: de Clippele Pierre-Jean, (provincieraadslid, Kamerlid), Prosper (provincieraadslid) en Abel (arrondissementscommissaris te Aalst van 1871 tot 1910!) ⁴⁷. Opmerkelijk is het fenomeen dat zes van de acht kinderen van Pierre-Jean de Clippele rechtstreeks of onrechtstreeks in het politieke leven betrokken werden ⁴⁸.

Tot nu toe hebben we reeds een zestal adellijke geslachten ontmoet, die in de politieke evolutie van het district tijdens de negentiende eeuw een meldenswaardige rol hebben vervuld, namelijk de Bethune, de Ruddere, de Waepenaert, van der Noot, van Langenhove (allen te Aalst optredend!) en van Ypersele (Ninove). Hierbij moeten nog de namen D'HANE DE STEENHUYZE, DELLA FAILLE D'HUYSSSE, DE KERCHOVE D'EXAERDE, DE KERCHOVE D'OUSSELGHEM, DE NIEULANDT ET DE POTTELSBERGHE en VAN POTTELSBERGHE DE LA POTTERIE gevoegd worden ⁴⁹. De taak van deze families is eerder bescheiden geweest. Ze beperkte zich tot het aanvaarden van een burgemeesterszetel (vóór de Gemeentewet van 1836 soms meerdere tegelijk) in een buitengemeente, waar ze al dan niet verbleven. Deze functie werd door deze rentenierende grootgrondbezitters louter als een eretitel beschouwd, gevoegd bij de lange reeks van onderscheidingen waarvan ze reeds

(46) De heer E. Cosyns te Meerbeke verstrekke ons welwillend inlichtingen over zijn familie.

(47) Abel de Clippele stichtte te Geraardsbergen de Katholieke Kring en was er voorzitter van het St.-Vincentiusgenootschap.

(48) Dr. Bousse A.: *Oude geslachten uit het Land van Aalst, de Clippele*. Het Land van Aalst, Jrg. XI, 1959, nr 6, pag. 271-291.

(49) *Annuaire de la Noblesse* 1849, pag. 136-138; 1861, pag. 185-187 (d'Hane de Steenhuyze); 1859, pag. 199-211; 1927-1928, pag. 45 (de Kerchove d'Exaerde); 1858, pag. 195-197; 1896 II, pag. 1873 (van Pottelberghe de la Potterie); 1859, pag. 207; 1893 II, pag. 1166; 1927 II, pag. 39 (de Kerchove d'Ousselghem); 1895 II, pag. 1677-1678; 1925 II, pag. 127 (de Nieulandt et de Pottelsberghe); 1911 II, pag. 196 (van den Hecke de Lembeke).

de dragers waren. De onderlinge uitwisseling van huwelijkspartners tussen deze zes families maakt het mogelijk al de leden — gegroepeerd per geslacht — in schakelvorm naast elkaar te plaatsen (Tabel V). In het geheel van de provincie Oost-Vlaanderen en zelfs daarbuiten hebben zij ongetwijfeld een kapitale taak vervuld in de ordening en de leiding van de gemeenschap maar zoals reeds gezegd werd, in het gewest Aalst is dit — op drie uitzonderingen na — niet het geval geweest. Deze uitzonderingen waren Hippolyte della Faille d'Huyse, Eugène-Marie de Kerchove d'Exaerde en Jean-Baptiste d'Hane de Steenhuyze. Hun verschijnen dient speciaal onderstreept én omdat ze behoorden tot de eminentste politici van onze negentiende eeuw én omdat ze zulke prachtige voorbeelden van gezagscumulatie zijn.

Jean-Baptiste-Charles d'Hane de Steenhuyze begon zijn carrière als lid van de Provinciale Staten van Oost-Vlaanderen (1825-1830). Na de onafhankelijkheidsverklaring werd hij lid van het Behoudingscomité van dezelfde provincie (1830-1836). Zijn lidmaatschap van het Nationaal Congres voor het district Gent was de voorbode van zijn parlementaire loopbaan: Kamerlid voor Gent (1833-1835) en katholieke Senator te Aalst (1837-1858, jaar van zijn overlijden). Deze doctor in de rechten — de rijkste man van Gent in de dertiger jaren — bleef tot 1848 in dienst als administratieve inspecteur van de Gentse Rijksuniversiteit. Zowel in het openbare leven als in de ontwikkeling van de Gentse pers kan men zijn rol moeilijk overschatten ⁵⁰.

Het leven van Hippolyte della Faille d'Huyse was even gevuld. Hij begon als Kamerlid voor Oudenaarde (1831-1835) en is één der eerste secretarissen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers geweest (1831-1835), nadien zag hij zich tot senator verkozen te Mechelen (1840-1848) en werd, na zijn vestiging te Lede in 1851, door de katholieke kiezers van het arrondissement Aalst aangesteld tot lid van de Senaat, instelling waarvan hij het ondervoorzitterschap gedurende enkele jaren (1870-1874) waarnam. Ook in de oprichting en leiding van organisaties en kranten was deze gematigde ultramontaan zeer bedrijvig. Tot aan zijn dood in 1875 zou hij voorzitter blijven van de Katholieke Grondwettige Bewarende Verenigingen van de Arrondissementen Aalst en Gent, in 1826 hielp hij bij de stichting van Le Catholique des Pays-Bas en in 1853 trad hij op als één der financiers van Le Bien Public. Tijdens de middendecennia van de voorbije eeuw was deze rentenier de onbetwiste leider van de katholieke bourgeoisie in de provincie Oost-Vlaanderen ⁵¹.

De derde belangrijke figuur in deze reeks was dus Eugène-Marie de Kerchove d'Exaerde. Hij betrad in 1872 als provinciaal raadslid voor Zottegem het politieke strijdperk. In 1898 werd hij tot senator verkozen en

(50) Voordeckers E.: *Bijdrage tot de Geschiedenis van de Gentse Pers. Repertorium* 1667-1914 (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis. Bijdrage 35). Leuven-Parijs, 1964, pag. 92, 119, 120, 135, 136, 285, 470. Over J.B. d'Hane zie Haag H.: *Les droits de la cité. La défense de nos franchises communales 1833-1836*. Brussel, 1946, pag. 73-75.

(51) Simon A.: *L'Hypothèse Libérale en Belgique. Documents inédits 1839-1907*. Wetteren, 1956, pag. 136 en 188 (over het gematigde ultramontanisme van della Faille).

bleef — met twee jaar onderbreking — tot 1919 lid van de Hoge Vergadering ⁵².

Zeer machtig was ook de familie VAN DER HAEGHEN. Niet veel mensen uit dit geslacht kunnen hier in deze uiteenzetting vermeld worden, maar de kracht van zijn invloed was omgekeerd evenredig met de omvang. De landbouwer (later rentenier) Louis Van der Haeghen was in het begin van de voorgaande eeuw schepen van St.-Blasius-Boekel. Daar werden uit zijn huwelijk achtereenvolgens geboren:

— Bernard Van der Haeghen (1814-1895).

Onderpastoor te Lebbeke en te Ninove; vanaf 1855 tot 1880 pastoor te Steenhuize-Wijnhuize, waar hij een felle campagne voerde tegen de liberale burgemeester Louis De Deyn, zodat deze bij de verkiezingen van 1872 definitief uit het gemeentehuis gebannen werd; hij kocht in 1861 het bestaande Aalsterse weekblad *Het Land van Aelst* op, richtte voor de uitgave hiervan met enkele collega's-priesters een Samenwerkende Maatschappij op en zorgde er voor dat geleidelijk aan het grootste deel der aandelen in handen kwam van zijn vriend en geestesverwant Pieter Daens, die sinds 1870 het blad drukte en uitgaf; in de loop van 1872 spoorde hij dezelfde drukker, die later zulk kapitaal aandeel had in de doorbraak van de christen-democratie, aan om een goedkoop volksweekblad te stichten. Dit verscheen inderdaad op 16 augustus 1872 onder de titel „*De Werkman*” ⁵³. De invloed van pastoor Van der Haeghen langs deze beide wijdverspreide weekbladen op de katholieke bevolking was zeer diep ⁵⁴.

— Joanna-Maria Van der Haeghen (1818-1891).

Huwde op 1 oktober 1849 met De Beer Jean-Baptiste (advocaat, schepen te Leeuwergerem in opvolging van zijn vader vanaf 1847, provincieraadslid voor het kanton Zottegem in 1868-1870). Hun zonen Herman en Hector waren eveneens gemengd in de leiding van het gemeenebest.

— Charles-Louis Van der Haeghen (° St.-Blasius-Boekel 13-V-1821).

Dokter, gemeenteraadslid te Aalst in 1873-1895, provinciaal raadslid voor het kanton St.-Maria-Horebeke en gehuwd in 1857 met Maria-Theresia Van den Bossche, lid van de plattelandsdynastie uit St.-Lievens-Esse ⁵⁵. Hun zoon, Odilon-Charles, werd advocaat, vrederechter-plaatsvervanger te Aalst, lid van de Provinciale Raad voor het kanton Herzele (1892-1914) en trouwde op 25 mei 1895 met Helena-Maria Moyersoën ⁵⁶. Dit huwelijk en enkele eerder vermelde wijzen ons op het

(52) *Vingt-Cinq années de gouvernement. (1884-1909). Le parti catholique belge et son œuvre.* Brussel, 1910, pag. 473.

(53) *De Denderbode* 16-VII-1871; *De Werkman* 18-XII-1891; *Calendarium Liturgicum* van het bisdom Gent 1896, pag. 100; *Liber Memorialis* van de parochie Steenhuize-Wijnhuize, pastorie te Steenhuize-Wijnhuize.

(54) Ongetwijfeld hebben de geestelijken, die leden waren van de hier beschreven politieke dynasties, veel luister en invloed toegevoegd aan deze reeds zó machtige groepen. Hun namen worden hier niet vermeld omdat dit aspect van hun optreden niet precies aan te duiden valt. De invloed van de clerus in de katholieke kringen van de voorbije eeuw kennende, zal men moeilijk deze bewering tegenspreken.

(55) Getuige hiervan was K.L. Van der Haeghen, landbouwer en schepen te Zegelsem.

(56) Hun zoon, Eugène, werd na W.O. II burgemeester te Asse.

bestaan van een hechte vriendschapsband rond de eeuwwende tussen de families Moyersoën, Liénart, De Vuyst en Van der Haeghen. De namen de Clippele, d'Hane en verwanten, Van der Haeghen verdwenen na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog uit de actualiteit. Alleen het geslacht Cosijns wist zich in Meerbeke te handhaven in de plaatselijke politiek.

Bij deze families valt het op dat hun voornaamste actieterrein niet samenviel met de plaats van oorsprong: de Clippele stamde uit Steenhuize-Wijnhuize maar trad overal op het voorplan behalve in die gemeente, d'Hane de Steenhuyze en aanverwante families kwamen uit Gent, de „stamvader” Van der Haeghen woonde te St.-Blasius-Boekel en de groep Cosijns, vooral actief te Ninove en te Geraardsbergen, kwam uit Meerbeke. Kan men bij de specifieke stedelijke dynasties éézelfde verschijnsel vaststellen? M.a.w. waren zij „autochtonen”? Wanneer we als onderzoeksbasis de generaties uit de tweede helft van de achttiende eeuw nemen luidt het antwoord op deze vraag positief voor de politieke families van Ninove (behalve Cools, afkomstig uit Meerbeke) en voor die te Geraardsbergen (behalve Ceuterick en De Beck, respectievelijk uit St.-Martens-Lierde en Deftinge). Voor Aalst is het antwoord tweeslachtig. De vroegste dynasties uit deze stad (De Clercq, De Coninck, De Craecker, De Wolf, Dommer, Govaert, Tack, Van den Broucke) samen met de families De Windt, Moyersoën en Van Wambeke waren „autochtoon”. Anderen daarentegen waren niet uit Aalst afkomstig: Cumont (uit Frankrijk), de Bethune (Kortrijk), De Gheest (Gijzegem), De Wolf (St.-Gillis-Dendermonde), de Waepenaert (Oordegem), Lefebvre (Ninove), Leirens (Wetteren), Liénart (Doornik), Van der Heyden (Balegem), van der Noot (Brussel), van Langenhove (Dendermonde). De reden van hun vestiging te Aalst is uiteraard moeilijk te achterhalen. Wel blijkt dat de keuze van Aalst als huwelijksplaats een diepgaande invloed heeft gehad ten gunste van een definitieve installatie. Dit gold alleszins voor Albert-François Liénart (gehuwd te Aalst op 9 Nivôse XI met Pauwelaert Isabella), Charles-François Cumont (in 1816 te Aalst getrouwd met De Clercq Jeannette), de Bethune Paul-Valéry (in 1856 met Adelaïde Eliaert), Leirens Leo (in 1850 met de zuster van Adelaïde Eliaert), De Wolf Cornelis uit St.-Gillis-Dendermonde (in 1747 te Aalst in het huwelijk getreden met De Vuyst Francisca) en de Waepenaert Antoine-Louis (gehuwd in 1750 te Aalst). Al deze „vreemdelingen” zijn de stamvaders geworden van ambitieuze geslachten. De ontworteling uit een vertrouwd midden werd ruimschoots vergoed door een intensieve ondernemingszin bij de nakomelingen. Misschien vormde precies de verandering van woonplaats de gelegenheid — vrij van alle oude prangende banden — én de aansporing — zichzelf te bevestigen in de nieuwe omgeving — voor deze „nieuwelingen” tot een steeds hoger beklimmen van de sociale ladder?

De vraag naar het bestaan van een concentratie van politiek gezag en invloed in de schoot van enkele oligarchieën tijdens de voorbije eeuw moet positief beantwoord worden. Toch zou het geschetste beeld van de negentiende eeuwse machtsstructuur nog onvolledig zijn indien men geen melding zou maken van het feit dat de mandatenhonger van de enkele hier bespro-

ken stedelijke dynasties zich niet tot het louter politieke actieveld beperkte. Integendeel, ook in de niet-politieke instellingen van culturele, godsdienstige, caritatieve of economische aard namen zij het heft in handen. De lijsten der bestuursleden van organismen zoals de Berg van Barmhartigheid, de Burgerlijke Godshuizen, het Bureel van Weldadigheid, de Tekenen- en Bouwacademie, de Burgerwacht, de Kerkfabrieken, de Koophandelskamer en -rechtbank, de beheerraden der locale onderwijsinrichtingen, de Muziekschool, de plaatselijke commissies voor Geneeskunde en Hygiëne, de Spaarkas, locale en provinciale landbouwgenootschappen, de Volksboekery, de godsdienstige genootschappen, de Werkrechterraad en de zeer vele ontspanningsverenigingen — muziekkorpsen, toneel- en zangverenigingen, enz. — bevatten gedurende het hele tijdperk ten overvloede de welbekende achternamen. Blijkbaar konden zij, die zich reeds zó sterk naar voren hadden gedrongen in het politieke gebeuren, zonder veel moeite hun cumulatieve uitbreiden tot alle geledingen van het openbare leven.

De verworven standing van een geslacht kan men meten aan de aard van de aangegane huwelijken, het aantal ingenomen of verlangde mandaten, maar ook aan het aantal bestuursfuncties door zijn leden uitgeoefend in de vele publieke en private organisaties van hun woonplaats of elders. Wat dit laatste punt betreft kan men bijvoorbeeld verwijzen naar de verwantschappen Cumont, de Bethune, de Clippele, De Craecker en vele andere. Nemen we ter illustratie de adellijke familie de Bethune. Paul-Valéry de Bethune-Eliaert werd in Kortrijk, zijn geboortestad, ere-voorzitter van de mutualiteit „Eendrachtige Broederliefde” en van de Katholieke Vereniging van het arrondissement Kortrijk, te Aalst was hij voorzitter van het St.-Franciscus-Xaveriusgenootschap, lid van de Kerkfabriek van St.-Martinus, voorzitter in 1863 van de Katholieke Letterkring, stichter-voorzitter sinds 1864 van de Aalsterse Katholieke Kring „De Vriendschap”, bestuurslid van de Volksboekery, voorzitter (1875-89) van de Maatschappij „De Verenigde Landbouwers”, lid van de plaatselijke Medische Commissie sinds 1880, voorzitter (1875-1901) van de besturende Commissie der Burgerlijke Godshuizen en bovendien bekleedde hij nog leidersposten in de Algemene Raad der Spaar- en Lijfrentekas, in de Commissie der Studiebeurzen van Oost-Vlaanderen, in de Provinciale Landbouwmaatschappij van Oost-Vlaanderen, in de Provinciale Landbouwcommissie! Deze opsomming zegt ons meer over zijn prestige en invloed dan het citeren van zijn senatorsfunctie te Kortrijk en zijn schepenambt te Aalst. Zijn zonen blijken niet minder voortreffelijk te zijn geweest. Felix de Bethune was secretaris van het bestuur der Academie, schatbewaarder van het Onder-Comité ter Bestrijding van de Slavernij in Afrika, voorzitter van de Jongens-Patronage, voorzitter sinds 1890 van de Afdeling-Zuid der Maatschappij voor Land- en Hofbouwkunde. Leon-Marie de Bethune, de vertrouwensman van koning Leopold II, is bestuurslid geweest van het genootschap St.-Raphaël in het bisdom Gent (voor de uitwijkelingen naar Amerika), ere-voorzitter van de Aalsterse „Vlaamsche Taalgilde”, voorzitter van het Onder-Comité ter Bestrijding van de Slavernij in Afrika, voorzitter van de Katholieke Kring „L'Union” (secretaris was Wilfried de Clippele), lid van de Kerkfabriek van St.-Martinus, lid van het Comité ter bescherming van de Werkmanswoningen in het arrondis-

sement, enz... Daarnaast zouden de vele activiteiten van de derde zoon, Louis, nog dienen beschreven, evenals de rol door hem en zijn vader gespeeld in de gewestelijke pers. Deze onvolledige lijst volstaat echter om ons duidelijk te maken hoe het kwam dat de volksverbeelding de macht van deze familie nog feller aandikte en haar een onmetelijk fortuin toeschreef.

Dit overplanten van de cumulatietendenz buiten de grenzen van de partijpolitiek is dus een belangrijk feit. Immers, het bekleden van een serie commandoposten in bijvoorbeeld de stedelijke ontspanningswereld — van balboog- tot muziekvereniging — betekende voor een (toekomstige) politicus evenveel treden naar de hoogste machtstrap aangezien elk van die sociëteiten een deel van de publieke opinie (en) of van het kiezerskorps omvatte dat aldus door rechtstreeks contact grondig kon beïnvloed worden. Op zichzelf reeds bewijzen dergelijke aanstellingen meteen hoe geëerd of gevreesd die man wel was in dat midden. Daarnaast dient opgemerkt dat deze openbare functies niet zó a-politiek waren als ze ons schijnen te zijn, aangezien een groot deel ervan werd toegewezen door de gemeenteraad of een ander besturend lichaam én omdat zij ongetwijfeld de opgang naar of het behoud van een politiek mandaat vergemakkelijkten.

De toestand was in de drie steden identiek. Overal vinden we in ruime mate de vertegenwoordigers van de hoger beschreven groepen terug in de bestuurscomités der onderscheidene instellingen. Men kan deze situatie het gemakkelijkst onderzoeken voor Aalst dank zij het bestaan van een gedrukt Stadsverslag (jaarlijks vanaf 1833, doch slechts bruikbaar in dit geval vanaf het verslag over 1854) en de inlichtingen uit de jaarlijkse Wegwijzer der Stad Gent. We beperken ons dus tot Aalst vooral omwille van de gemakkelijker te bereiken bronnen, maar ook omdat een beschrijving van de feiten uit Geraadsbergen en Ninove slechts een herhaling en dus ook een bevestiging zou betekenen.

Per instelling werd een alfabetische lijst opgesteld waarin alle namen voorkomen van de personen die enige tijd in het bestuur zitting hebben gehad (Tabel XIV). De series zijn onvolledig. De beperktheid is ten éle gewild omdat als eindpunt van onderzoek het jaar 1896 werd genomen én omdat de keuze van het beginjaar afhankelijk is van de vermelding der inrichting in de gebruikte bronnen⁵⁷. Typografisch werd in de tabel aangeduid wie tot de besproken politieke dynasties behoorde. Onmiddellijk is aldus duidelijk gemaakt hoe de meeste commissies in zeer sterke mate onder de controle stonden van steeds dezelfde verwantschappen. Uitgedrukt in procenten hadden de dynasties van het totaal aantal gepresteerde dienstjaren tijdens de bestudeerde zittijden van de Commissie der Burgerlijke Godshuizen 72 % voor hun rekening genomen, 78,11 % bij de Kerkfabriek van St.-Martinus, 61,85 % in de Medische Commissie (opgericht in 1880), 65,88 % in de Arrondissementele Toezichtscommissie der Krankzinnigenhuizen, 76,3 % bij de Lagere Opperschool, 82,6 % in de Rijksmiddelbare

(57) In 1895 grepen voor de eerste maal gemeenteverkiezingen plaats op basis van het Algemeen Meervoudig Stemrecht. Deze stemronde bracht de doorbraak van de democratische bewegingen op lokaal plan mee. Talrijke „nieuwelingen” traden in de gemeenteraad en in de besturende commissies der stedelijke instellingen. Het dienstjaar 1896 kan men dus aanwenden als een mogelijk eindpunt van onderzoek.

Meisjesschool, 64,11 % bij de Koophandelskamer. Iets hoger of lager dan 50 % liggen de cijfers bij de volgende organismen: Militair Detentiehuis, Plaatselijke Commissie voor Hygiëne, Plaatselijke Geneeskundige Commissie, Rijksmiddelbare Jongensschool, Academie, Muziekschool, Volksbibliotheek, Koophandelsrechtbank. In de overige instellingen bedraagt hun vertegenwoordiging slechts $\frac{1}{3}$ met uitzondering van de Kerkfabriek van St.-Jozef waar zij amper voor 7,65 % bijdroegen in de leiding⁵⁸. Het totaal aantal dienstjaren van alle bestuurscomités samengeteld geeft ons het cijfer 3.983. Hiervan werden er 1975 vervuld door de leden van leidinggevende families, d.w.z. 49,5 %. Indien we er rekening mede houden dat bij de hier opgegeven „niet-leden” een zeker aantal wel degelijk verwant was met één of meer van de vernoemde dynasties maar dat deze binding door ons niet ontdekt werd, mag men gerust besluiten dat meer dan de helft van het totaal aantal mandaatjaren geconcentreerd werd in de schoot van de enkele Aalsterse families die ons reeds bekend waren als dé politiek-toonaangevende groepen. De namenlijst van de opeenvolgende voorzitters in de onderscheiden commissies bevestigt ontegensprekelijk het voorgaande. De hele activiteit van de stedelijke instellingen werd geleid én gecontroleerd door de voornaamste figuren uit de dynastieke kringen.

Naast deze vaststelling dient gewezen op het verschijnsel van de cumulatie dat zich ook hier manifesteerde. Als voorbeelden gelden Cumont Charles-François en zijn zoon Charles-Florent, de Bethune Paul, de Clippele Paul, De Gheest Guillaume, De Moor Karel-Justin, De Witte Charles, De Wolf Philemon, Dommer Theodoor, enz... De factor „erfelijkheid der ambten” treedt hierbij niet zo sterk te voorschijn als in het politieke leven. De reden hiervan moet gezocht worden in de benoemingswijze der bestuursleden, namelijk door de gemeenteraad of een ander besturend lichaam. Verandering van politieke constellatie sloot aldus een aantal families bij voorbaat voor een eventuele benoeming uit, terwijl we op het politiek terrein rekening kunnen en moeten houden met de functies in de partijbesturen en met de verkiezingskandidaturen. Opmerkenswaardig is het, hoe enkele heren zoals Meert Charles-Louis, Monfils François en Van den Herreweghe Edward, die genealogisch niet behoorden tot de toenmalige „establishment”, zulk groot aantal bestuursfuncties in de onderscheidene stedelijke instellingen cumuleerden, zodat men ook hen bij de top-klasse van de stad moet tellen.

Om het socio-politieke verschijnsel der doorgezette concentratie en cumulatie nog meer te onderlijnen sommen we de bestuurscomités op van enkele niet in de tabel vermelde verenigingen. Zo bijvoorbeeld: het Beschermingscomité der Werkmanswoningen in 1896 bestaande uit François Monfils (voorz.), De Cooman August en de Clippele Prosper (onderv.), Leo de Bethune (secr.), Prosper Bosteels, Van de Putte Clemens, Gheeraerds Leo en Van der Smissen als leden⁵⁹; het Comité van de Kring van Handel, Nijverheid en Landbouw met Leo Leirens, Charles-Florent Cumont, Leo

(58) De Sint-Jozefparochie omvatte vooral het landbouwersgehucht Schaarbeek. Het grootste deel van de voorname families woonde in het hart van de stad en hun leden konden dus geen zitting nemen in de Kerkfabriek St.-Jozef.

(59) W.W.G. 1896, pag. 169.

Gheeraerds, Lefebvre, Louis van Langenhove, Prosper Van der Smissen, Eugène Moens en Albert De Wolf ⁶⁰; de Commissie ter Bestudering van de Teelt en de Handel in Hop met als bestuurders (1891) de heren Gheeraerds Leo (voorz.), Paul de Bethune, Charles-Florent Cumont, Victor De Moor, Philemon De Wolf ⁶¹; de Arrondissementale Commissie voor Landbouwonderzoek (1886) met Paul de Bethune (voorz.), Van den Bossche Désiré (uit de plattelandsdynastie van St.-Antelinks - St.-Lievens-Esse), Verbrugghen August-Louis (uit de leidinggevende familie van St.-Lievens-Houtem), Jan Van Vreckem, Leo de Bethune (secr.) en Felix de Bethune ⁶²; de Maatschappij voor Landbouw- en Kruidkunde (° 1828) met in 1840 als bestuurders Judocus Boone (voorz.), Jos. De Moor, Paul Meert, Matthieu de Ruddere, J.J. Nooy, Francies de Craecker ⁶³; de Maatschappij van Landbouw-, Hof- en Kruidkunde (° 1848) onder leiding van Louis van Langenhove (voorzitter, in 1851 opgevolgd door Cornelis Eliaert), Impens Pierre, De Craecker Jan-Raymond, Victor De Moor, Edward Van den Herreweghe, Jean-Baptiste De Windt, enz... Steeds weer dezelfde familienamen die op het voorplan treden! ⁶⁴

Terloops noederen we ook enkele namen van Aalsterse Burgerwacht-officieren uit de 19e. eeuw: o.m. de Bethune Felix, Dommer Theodoor, Van Assche Raymond-Domien, Van Assche Charles, de Clippele Pieter-Paul, Cumont Felix, Govaert Florimond, Gheeraerds Leo, De Moor Karel-Justin, Leclercq Hector, Lefebvre Ferdinand, van der Noot Frederik, Leclercq Hippolyte ⁶⁵.... Om een licht te werpen op de situatie in de ontspanningswereld melden we even de opeenvolgende voorzitters der twee grote stedelijke muziekkorpsen te Aalst: „Les Vrais Amis Constants” met Egidius Boterdael (1822), Paul Meert (1829), Alexander van Langenhove (1855), Joseph De Windt (1876), J.B. Jelic (1879), Hippolyte Leclercq (1888), Karel de Moor (1899) ⁶⁶; de harmonie „Al Groeiend Bloeiend” met de Waepenaert Charles-Louis (1821), de Ruddere Matthieu (1829), Bonjean Jan-Frans (1844-1847), De Wolf M.R. (sinds 1861) Cumont Charles-Florent (1862-70), Victor Van Wambeke (1870-1896), Leo Gheeraerds (sinds 1897) en Van der Haeghen Odilon (sinds 1914)! Het aanhalen van de namen der andere bestuursleden is overbodig aangezien dit slechts het gegeven beeld zou bevestigen ⁶⁷.

Tijdens de voorbije eeuw gebeurde het hoogst zelden dat de vrouwelijke

(60) Het Land van Aelst, 26-IV-1885.

(61) Het Land van Aelst 13-IX-1891.

(62) Het Land van Aelst 19-XII-1886.

(63) W.W.G. 1840, pag. 301.

(64) W.W.G. 1849, pag. 315.

(65) Volledige lijsten van het officierenkorps der Aalsterse B.W. werden niet teruggevonden. De geciteerde namen werden terloops genoteerd uit persverslagen, de W.W.G. en de kiezerslijst van 1889.

(66) *Koninklijke Harmonie „Les Vrais Amis Constants” 1787-1962, bij haar honderdvijfzeventigjarig bestaan.* Aalst, s.d., passim

(67) Van Nuffel P.: *De Koninklijke Harmonie „Al Groeiend Bloeiend” te Aalst, gedurende haar honderdjarig leven...* Merchtem, 1923, pag. 121. Tussen 1847 en 1861 werd de last van het voorzitterschap achtereenvolgens gedragen door J.J. Nooy, Adrien-Joseph Van Santen, Victor Plaquet en Leo Schellekens.

leden der gemeenschap een taak te vervullen kregen die de stempel der openbaarheid droeg. Wanneer dit uitzonderlijk toch voorviel, zoals bijvoorbeeld in de samenstelling van een beschermingscomité bij liefdadige feesten of acties, werd er beroep gedaan op de dames uit de ons reeds bekende geslachten om aldus de zaak, die ze wensten te dienen, met de naam van hun echtgenoot meer luister bij te zetten ⁶⁸.

Uit de opgesomde namen der bestuursleden van talrijke instellingen en verenigingen blijkt dat de gezagsconcentratie, die reeds was vastgesteld voor het politieke leven van de stad zich ongehinderd verder plantte en aldus heel het openbare leven bestreek. Enkele bevoorrechte verwantschapsgroepen leidden en controleerden de ganse burgerlijke maatschappij. Wat waar is voor Aalst, geldt in niet mindere mate voor de in oppervlakte en bevolking kleinere steden van het arrondissement, Geraardsbergen en Ninove.

Deze studie had slechts voor doel het beeld van de negentiende eeuwse politieke structuren in de steden van het distrikt Aalst vast te leggen. Een doorlichting van deze structuren, t.t.z. het opsporen van de politieke voedingsbodern en de sociaal-economische oorzaken die ons de groei en het bestaan van de vastgestelde gezagsconcentratie zouden verklaren, behoorde niet tot onze probleemstelling. Ongetwijfeld zijn deze facetten nog belangrijker voor een klaar begripen van de voorbije eeuw; doch eerst diende een onderzoek ingesteld naar de reële toestand door de „inventarisatie” van de onderscheiden machtsgroepen. Vooraf moest de politieke bodern in kaart gebracht worden, pas dan is het zinvol te boren naar de ondergrond. Stellen we echter nu reeds dat de op- en neergang van elk der besproken geslachten, het ontstaan en bestaan van de machtsconcentratie in het algemeen, slechts kan verklaard worden in de kontekst van een aantal evoluerende politieke, sociale en economische situaties.

Alleen de stedelijke dynasties werden hier besproken. Op de buiten deed de gezagsbundeling zich in veel sterkere mate voor dan in de stad. Eén of twee families beheerden van vader op zoon gedurende tientallen jaren — soms zelfs gedurende de ganse eeuw of nog langer — een dorpsgemeenschap als ware het een particuliere aangelegenheid. Die biezonder merke waardige plattelandsdynasties moeten — zoals het voorgaande aspect — afzonderlijk behandeld worden.

Alleen de negentiende eeuwse situatie in het Aalsterse gewest werd hier als onderzoeksterrein genomen. Bij deze geogafische en kronologische beperking rijst spontaan de vraag naar de verbreiding van de vastgestelde feiten in tijd en ruimte. Was dynastievorming een typisch facet van het politieke leven der voorbije eeuw? Vielen de grenzen van de gezagsconcentra-

(68) Voor een liefdadigheidsstombola in mei 1878 dienden de giften bezorgd te worden bij de dames Van Wambeke, Verbrugghen-De Smet, De Hert-Van de Putte, Moens-De Haese, De Wolf-Coevoet, Bethune-Eliaert, Spitaels-Noteris, De Craecker Elmire, de Waepenaert Elodie, Van den Bossche Céline, van der Noot Fanny, Van den Hende Maria! (De Werkman 26-IV-1878); voor een liefdadigheidsfeest in de winter van 1886 aan de dames Van Wambeke, C. Cumont-Faider, P. de Bethune-Eliaert, Schellekens-Jelie (Het Land van Aelst 19-XII-1886).

tie samen met de arrondissementele grenzen? Deed de politieke concentratie zich uitsluitend voor in dit gebied? Op al deze vragen moet een negatief antwoord gegeven worden. Enkele studies leerden ons reeds dat tijd noch ruimte een beperking hebben opgelegd aan de tendens naar samenballing van veel gezag in weinig handen⁶⁹ en in deze uiteenzetting hebben we zelf herhaaldelijk de aandacht gevestigd op een ingroeïing van een dynastie uit het Land van Aalst in een buiten-arrondissementele machts-groep⁷⁰.

Vanuit hun hoge, ruime huizen gelegen in de voornaamste straten van het centrum — huizen die nu nog getuigen van de rijkdom der bewoners en die door hun grootte symbolen waren van gezag en prestige — of vanop het in neo-gotische stijl opgetrokken kasteel aan de rand van de stad beheersten de vermelde geslachten het sociaal-politieke leven van de omgeving. Grote staatkundige omwentelingen zoals in 1815, 1830 en de Eerste Wereldoorlog hebben geen belangrijke invloed uitgeoefend op het ontstaan, de

(69) J. Dhondt : *Stedelijke groei in het Scheldegebied en bij de zee*, in Historische Opstellen. Antwerpen, 1963.

„In de praktijk treden in Vlaanderen, zowel als in de Brabantse steden een aantal families op de voorgrond [tijdens de Middeleeuwen] en blijven tot aan de Franse verovering in de steden overheersen. Het grootste deel van de stadsschepenen wordt onder deze families gekozen (pag. 97-98)... Ze [de oude rijke geslachten van patri-ciërs] zijn meester over de stad doordat ze het monopolie van het stadsbestuur bezitten... In Vlaanderen... ook daar berust het stadsbestuur in handen van een gesloten kaste (pag. 95)“.

A. Zumkir : *Les dynasties politiques dans la province de Liège à l'époque contemporaine* (Federatie der Kringen voor Geschiedenis en Oudheidkunde van België. XXXVIe Congres, 12-15 april 1955 te Gent, Jaarboek 2e deel ; Handelingen, pag. 261-289).

De auteur maakte de studie van de bijzonderste politieke stambomen in de provincie Luik en kwam tot de volgende conclusie : „... On peut dès lors conclure que dans le cadre d'un arrondissement, les personnages qui orientent réellement ou, tout au moins peuvent espérer modifier le programme d'un parti... sont très peu nombreux ; ils se limitent aux principaux membres des comités, aux parlementaires, aux principaux conseillers provinciaux et conseillers communaux des grandes villes. Dans la plupart des cas, ces différents mandats sont — sauf incompatibilité — cumulées par les mêmes personnalités. La vie politique d'un arrondissement se trouve donc concentrée — en dernière analyse — entre les mains de quelques dizaines de personnes par parti. Or, si on se livre à des investigations semblables à différentes époques, on est frappé par la similitude des noms rencontrés. De plus, l'apparition de nouveaux noms ne doit pas nous déconcerter : la filiation s'opérant parfois par les filles, ce sont souvent les mêmes dynasties qui se perpétuent... Quelques dizaines de familles seulement y jouèrent un rôle réellement effectif, les autres adhérents étant réduits aux rôles de simples figurants. L'exercice de l'autorité se trouvait ainsi concentré au XIXe siècle entre les mains d'un très petit nombre de personnes constituant une caste politique très fermée, jalouse de ses privilèges monopolisateurs“ (pag. 265-266).

Een studie over de „politieke families“ uit de aan de negentiende eeuw voorafgaande decennia zou ons de oplossing kunnen brengen op de vraag naar de rol van de hier vermelde geslachten in deze jaren. Was er een continuïteit? Bracht de Franse bezetting een breuk mede?

(70) Zie o.m. Liénart (pag. 28 : Leirens), van Langenhove (pag. 23 : Boeyé), tabel II (de Clippele : Bauwens, Matthys), V (d'Hane), VII (Moyersoën : Thuysbaert), X (van der Noot).

groei of het verval van deze groepen. De veranderingen in de binnensteedse politieke constellatie door de partijvorming of door beslissende verschuivingen bij de verkiezingen én de doorbraak van de democratische krachten na 1893 hebben wel een fundamentele inwerking gehad. Dat ook de veranderingen in de economische structuren hierbij een machtige rol speelden, hebben we reeds benadrukt.

Hoelang was zo'n dynastie "in trek", hoelang bleef ze "actueel"?

Indien men enkel rekening houdt met de rechtstreekse afstammelingen dan kan gesteld worden dat de meeste families het zowat drie generaties "volhielden", met dien verstande dat elke vertegenwoordiger gedurende zeer vele jaren, heel dikwijls zelfs tot aan het overlijden, zijn mandaat uitoefende (Tabel XIII). Slechts enkele groepen bleven vier (Cumont, Fransman, Rens) of vijf (de Clippele, De Wolf, van Langenhove, Van Wambeke) generaties aan bod in het politieke leven van stad en arrondissement. Van alle hoger beschreven dynasties spelen alleen nog de families Cosijns (gemeentelijk) en Moyersoën (stedelijk en nationaal) een partijpolitieke rol. Onmiddellijk dient hierbij genoteerd dat vele dynasties hun bestaan konden rekken dank zij de aangetrouwden. Soms groeide deze ingeënte loot uit tot een nieuwe politieke stamboom. Aldus is de invloed van een in politiek opzicht machteloos geworden familie nog vele jaren na het verdwijnen van de naam uit de kandidatenlijsten aantoonbaar.

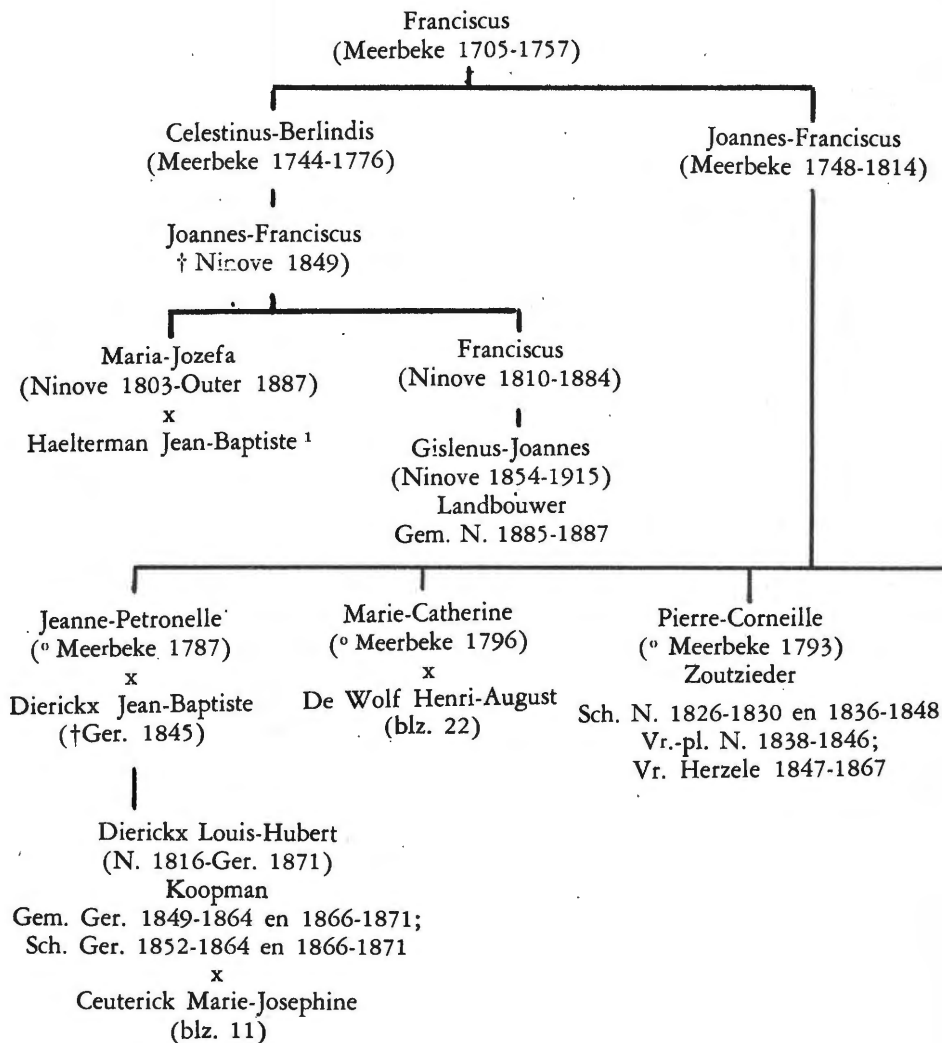
Nuttig is het ook te onderstrepen dat we niet van alle leden uit elke familie de huwelijksband(en) hebben opgespoord. Alleen van degenen die op het politiek forum zijn verschenen werden de nodige genealogische gegevens verzameld, zodat we waarschijnlijk bepaalde belangrijke connecties uit het oog verloren. Nu, het lag niet in de bedoeling de volledige stamboom van elk geslacht op te maken!

Als globale indruk mogen we poneren dat de uitoefening van het bestuur in de voorbije eeuw verworven was tot een familieaangelegenheid. Ieder der deelnemende groepen ondersteunde het gehele machtsblok. In hun solidair machtsbewustzijn stuwden zij mekaar omhoog en bij allen leefde het besef de gemeenschappelijke belangen — macht en prestige — te moeten verdedigen. De vele wederzijdse huwelijken bewijzen dit nadrukkelijk. Hierdoor werden immers nauwe banden gesmeed en terzelfdertijd kreeg de machtskring geen kans om al te wijd uit te deinen.

De tijdgenoten zelf beschouwden deze gezagsgroepen natuurlijk niet als dynasties. Nergens vonden we enig teken waaruit het tegenovergestelde bleek. Overigens is dit best te begrijpen aangezien zij zelf slechts geconfronteerd werden met een deel van de dynastie in opbouw. Wij overzien nu achteraf het geheel en stellen na ontleding de vele genealogische bindingen vast. De tijdgenoten spraken wel over "grote families" (groot in de zin van machtig, aanzienlijk), niet over "dynasties". In dit verband past het ook aan te stippen dat het genoten aanzien niet plots ontstaan is. Integendeel, het prestige groeide slechts in de tijd. Dat iemand verkozen werd tot raadslid pleit voor zijn persoonlijke faam maar zegt ons niets over de standing van zijn verwanten. Een duidelijke vingerwijzing hiernaar vinden we wel wanneer in één der volgende verkiezingen zijn broer, schoonbroer of zoon met of zonder succes op de kandidatenlijst prijkte.

Elke dynastie vormde een zuil, een machtszuil die de burgerlijke maatschappij van de vorige eeuw hielp schragen. Slechts langzaam groeide in het arrondissement verzet tegen deze verzuiling. De vaandeldrager van dit heroïsche protest (heroïsch omdat het ging tegen oude, schijnbaar niet te breken structuren) was Pieter Daens, de latere mentor van de onafhankelijke christen-democratie in het Aalsterse. Vanaf het begin der tachtiger jaren eiste hij de invoering van het poll-systeem bij de verkiezingen. Automatisch moest hij zich ook keren tegen degenen die het wensten te laten bij de oude manier van gezagsvoering. Herhaaldelijk heeft hij in zijn weekblad, Het Land van Aelst, de aanstellingswijze van de kandidaten geheld. Op 24 april 1892 luidde het: „Doch, moest er een nieuw Kandidaat zijn, hoe zou 't gaan? in alle waarheid, 't is nu geen tijd om iets te verdraaien, zoo kort na Paschen! Hoe zou 't gaen?... Er is een nieuwe Kandidaat noodig... geheim en neerstig, gefesel en geloop naar groote Huizen van Stad en Parochie, Dinnékes en Soupéekes; menonkels en matanten die aangesproken worden;... (en de Kiezers als 't u blijft! men spreekt er niet van); er worden 20 à 30 brieven rondgestuurd, zoo laat mogelijk; de voituren worden ingespannen; in volle vlucht naar 20 à 30 Rijke Huizen (en de Kiezers als 't u blijft? maar lotj ons eens gerust met uw kiezers!); de groote dag is daar; 20 à 30 Afgevaardigden, gekozen propter forma, voor hun leven, ze komen bijeen; allen weten voor wie ze zijn; er wordt gestemd; met sekreeete briefkes... Is 't noodig, men komt een tweede maal bijeen; Mr... ge zijt Kandidaat, Ge zit in de Kamers! (En de Kiezers, de Kiezers als 't u blijft?) Ha, nu worden de Kiezers bijeengeroepen, veertien of 8 dagen voor de Kiezing, 't is lutt, de liberalen zijn daar! En avant pour la Patrie! Voor 't belang van den Godsdienst, de grootste Meerderheid mogelijk; en de Kandidaat, Reeds vast aanveerd, komt zijn Redevoering afgeven...”. De pittige schrijftrant van Daens bedekt grotendeels de felheid van zijn aanklacht. Deze woorden tekenen ons echter duidelijk de politieke situatie waarin de hier beschreven gezagsconcentratie en -cumulatie mogelijk werd. Toen de onderscheiden democratische bewegingen de afbraak eisten van de bestaande gezagsvormen, stuitten zij — begrijpelijkerwijze — op een hardnekkig verzet van conservatieve zijde. De leiders en inspirators van deze behoudsgezinde weerstand moeten gezocht worden bij de kringen die zich hartstochtelijk vastklampten aan hun macht, bij die families op wier politiek-economische kracht het bestaan van de hele burgerlijke maatschappij der voorbije eeuw rustte.

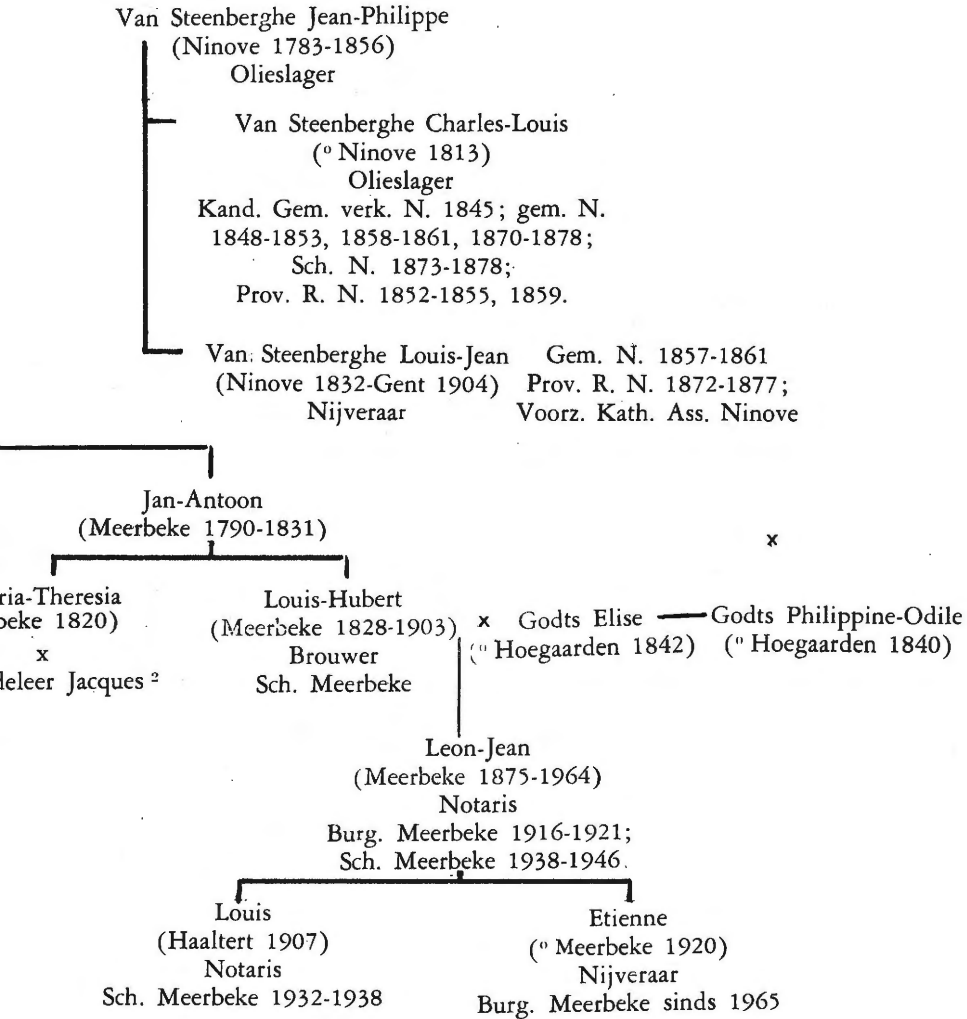

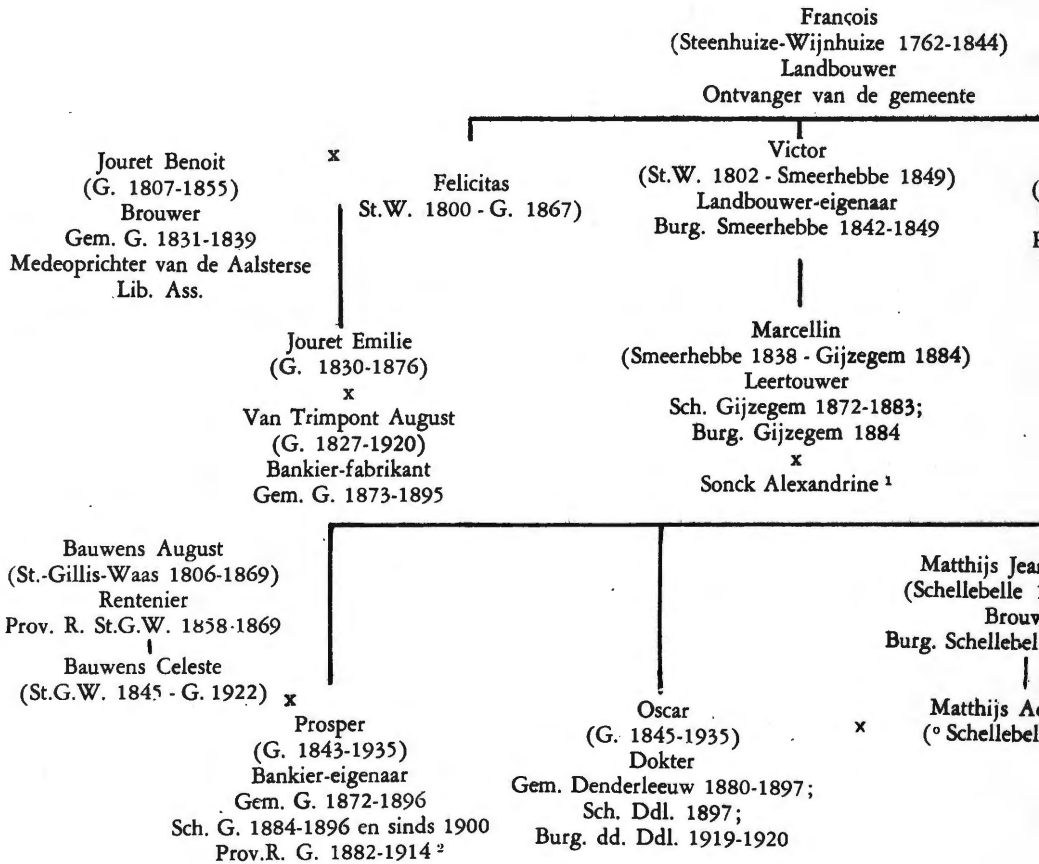

(1) Uit de locale dynastie van Outer.

(2) Uit de locale dynastie van Haaltert.

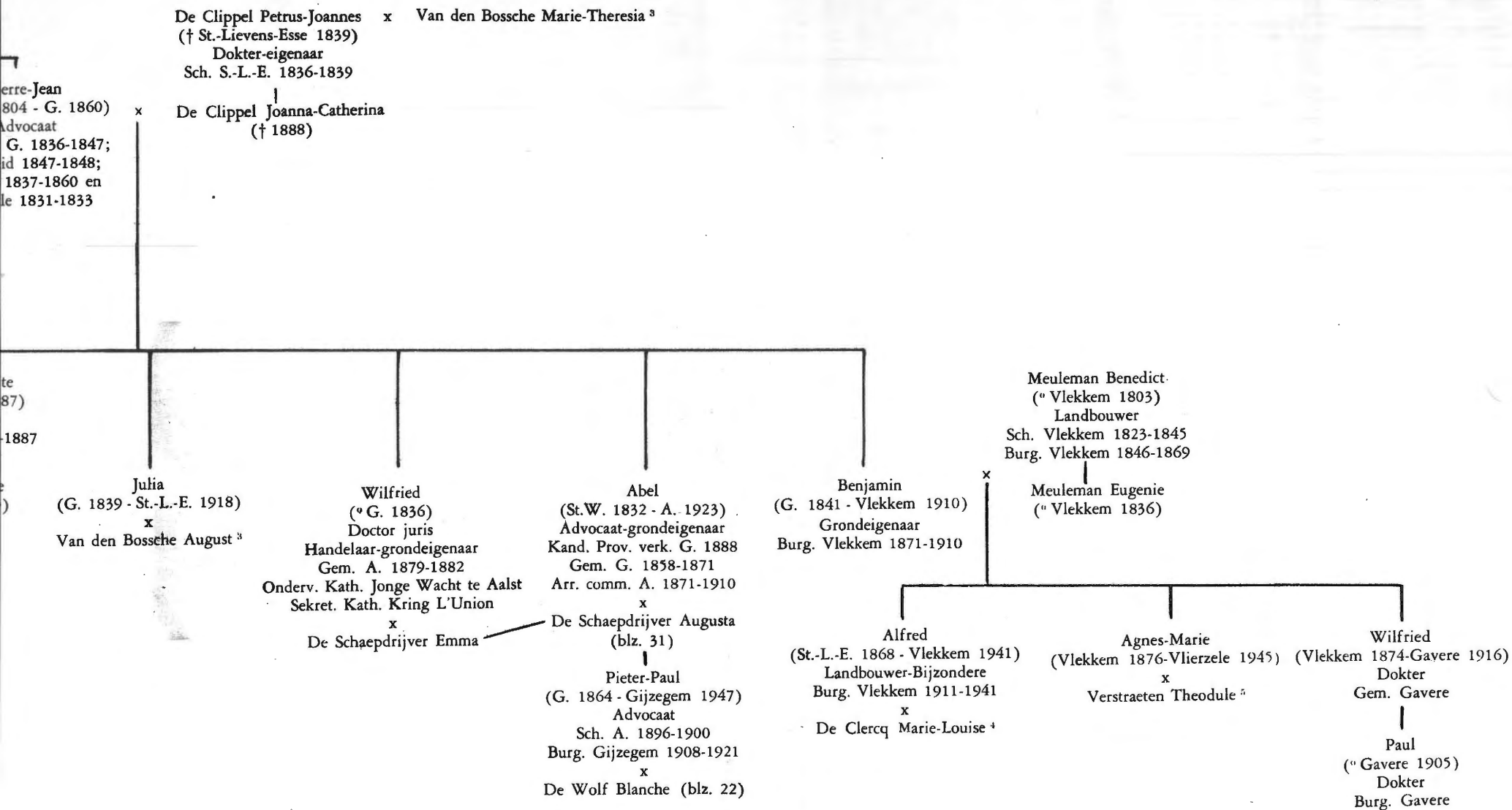
Tabel 1

- (1) Uit de lokale dynastie van Denderleeuw.
 (2) Schoonvader van Paul Velge, Burg. te Strijtem.
 (3) Uit de lokale dynastie van St.-Lievens-Esse.
 (4) Uit een lokale dynastie van Zonnegem.
 (5) Uit de lokale dynastie van Vlierzele.

Tabel II

Judocus-Petrus
(Gijzegem 1718-Wichelen 1789)

Marie-Thérèse
(° Wichelen 1761)
x
De Clercq Guillaume
(blz. 20)

Constantin
(Wichelen 1767-1825)
Landbouwer
Burg. Wichelen an XIII F.R.

x
De Putter Lucia
(Wichelen 1800-1843)

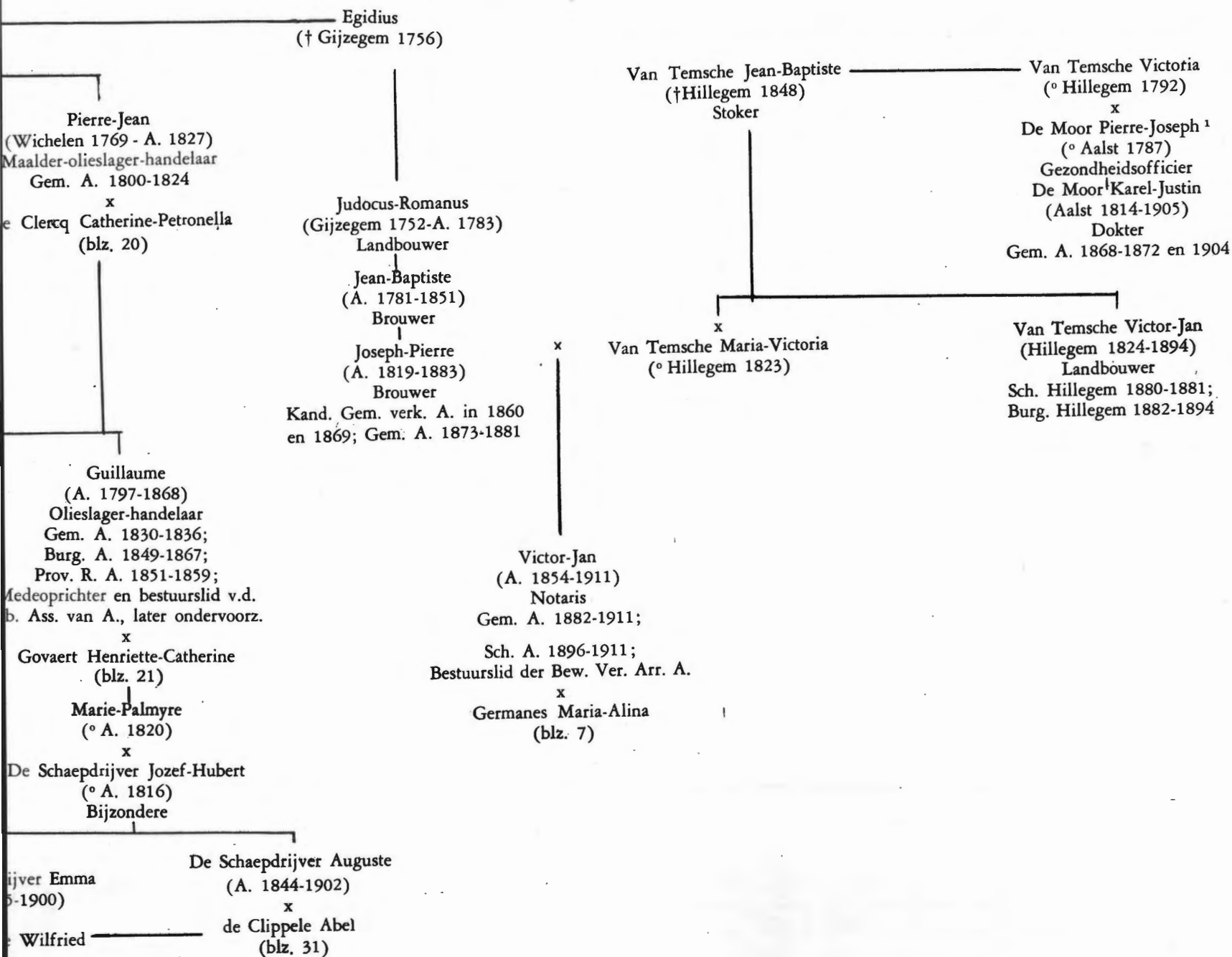
De Putter Judocus
(Wichelen 1794 - Lede 1864)
Zaakwaarnemer
Sch. Lede 1830-1841;
Burg. Lede 1841-1855;
Prov. R. A. 1842-1855;
Kand. Prov. verk. A. 1856
x
Van Wambeke Hortense-Isabella
(blz. 25)

Rosalia-Catharina
(° A. an X F.R.)

x
De Wolf Joseph-Jean
(blz. 24)

(1) Gem. te Aalst, broer van veearts Victor-Pierre de Moor (lid van enkele provinciale en gemeentelijke landbouworganismen), schoonbroer van de Aalsterse politicus Charles De Witte (blz. 21).

Tabel III

Antoine-Louis
(Oordegerh 1715 - A. 1798)
Rentenier
Sch. A. 1750-1766;
Burg. A. 1766-1788

Marie-Angélique
(A. 1753-1804)

x

Verbrugghen Charles-Joseph
(† A. 1808)
Advocaat bij de Raad v. Vlaanderen

De Clippele Pierre-Ignace
(† A. 1780)
Sch. A. 1761-1773

Verbrugghen Alphonse-Jean
(° A. 1795)
Handelaar

Verbrugghen Joseph-François
(° A. 1825)
Notaris
Gem. A. 1867-1872

Verbrugghen Charles-Emmanuel
(° A. 1823)
Advokaat
Kand. Gem. verk. A. 1860, 1863;
Gem. A. 1873-1896;
Sch. A. 1885-1896;
Kamerlid A. 1871-1894;
Bestuurslid van de B. Ver. Arr. A.

CH
(A.
Gem. A. 180
Sch. A. 1788
Burg. A. 18
Proy. St. 18
St. Gen. (Twe

van Langenhove Jean-Baptiste x De Clippele Marie-Jeanne
(blz. 23) (A. 1757-1788)

Antoine-Louis
(° A. 1784)
Rentenier

x

Jean-Rogie
(A. 1788-18
Ontvanger der Stadsoc
Burg. Aaigem 18
Burg. Nieuwerkerken
Burg. Woubrechtgen

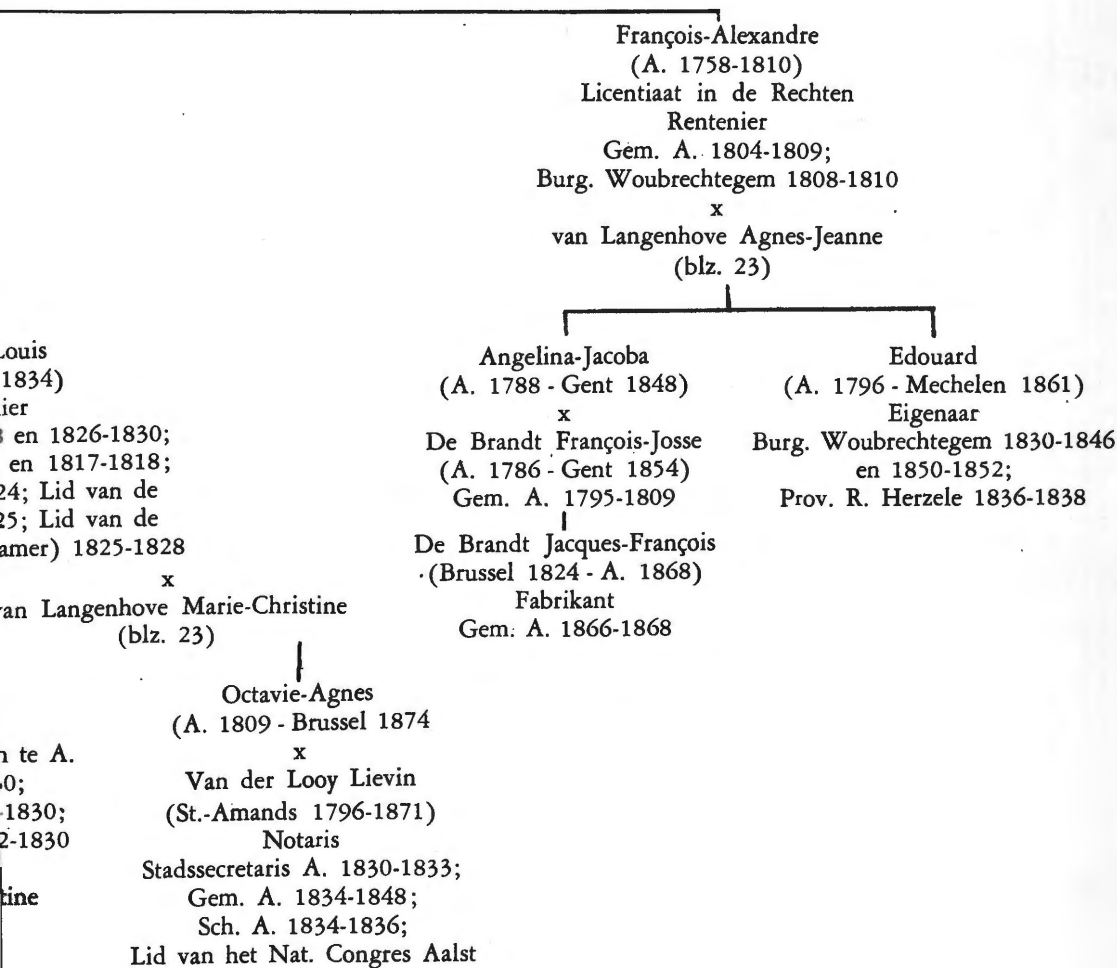
Van den Hende Romain-François — Van den Hende Catherine-Adelaïde
(° A. 1784) (° A. 1788)
Rentenier

Gem. A. 1830-1833 en 1837-1848;
Sch. A. 1831-1833 en 1837-1848

x
de Ruddere Jeanne
(blz. 20)

Van den Hende Edward-Laurent
(† A. 1866)

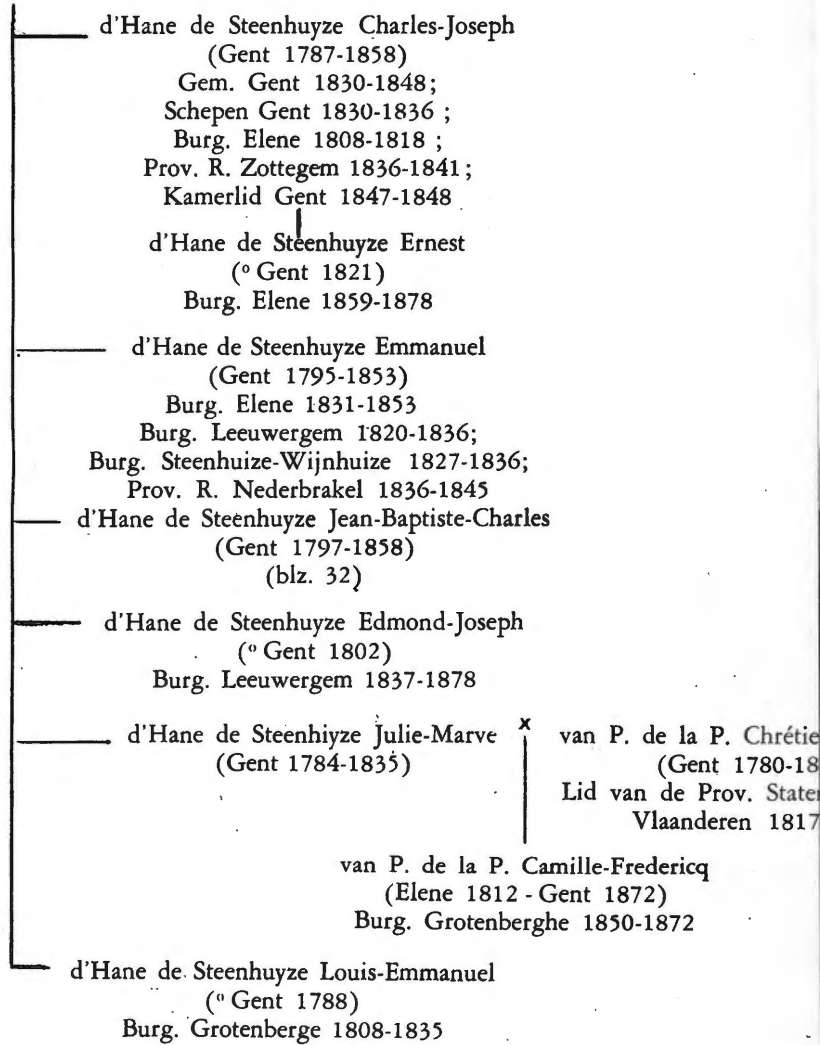
Van den Hende Eugenia-Caroline x Moyersoën Jean-Baptiste
(° A. 1846) (blz. 24)

d'HANE de STEENHUYZE, de KE
 de KERCHOVE d'OUSS
 de NIEULANDT et de PO
 van POTTELSBERGHE de
 van den HECKE de LEMBEKE, d

Jean-Baptiste d'Hane de Steenhuyze
 (Gent 1757-1826)

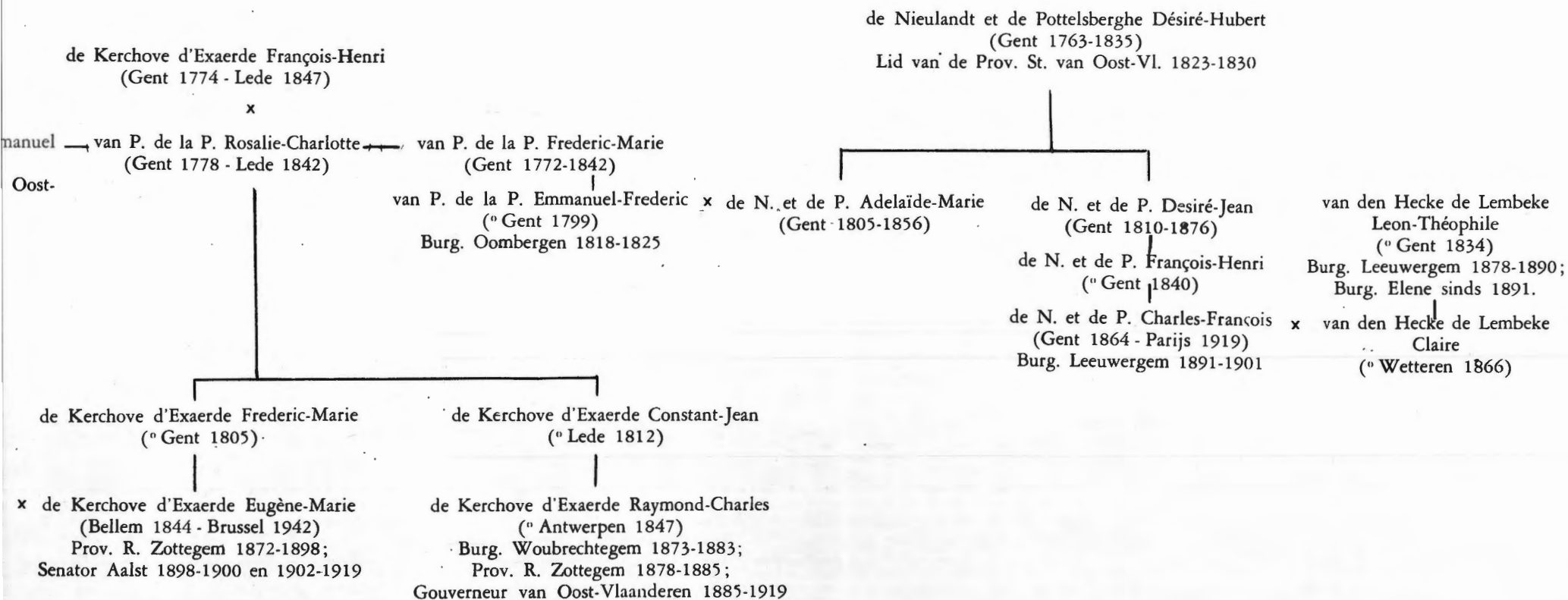
de Kerchove d'Ousselghem — de Kerchove d'Ousselghem — de Kerchove d'Ousselghem
 Pelagie-Louise — Virginie-Colette — Julien-Joseph
 (Waasmunster 1807 - Gent 1902) (° Gent 1801) (Gent 1811-1857)

x

della Faille d'Huyse Hippolyte- de Kerchove d'Ousselghem
 Louis (blz. 32) (° Gent 1844)
 (Gent 1799-1875)

DVE d'EXAERDE,
HEM,
BERGHE,
OTTERIE
AILLE d'HUYSSSE

Tabel V

Jozef-Januarius
(N. 1767-1836
Stoker

x

De Decker Marie-Jeanne

Frans-Cornelius
(N. 1799-1860)

Dokter
Gem. N. 1834-1860

Marie-Alodie
(° N. 1824)

x

De Cooman Jean-Corneille
(blz. 7)

x

Van Oudenhove Marie-Anne

Emmanuel-Joseph
(N. 1804-1864)

Stoker-Landbouwer
President v.h. kanton N.

VII F.R.;
Gem. N. 1830-1836;
Sch. N. 1818-1825

Benoit-Martin

(N. 1810-1881)

Brouwer
Gem. N. 1861-1872;
Kand. Gem. verk. N. 1872;
Bestuurslid Lib. Ass. N.

Karel-Francies

(° N. 1814)

Stoker-Handelaar
Gem. N. 1873-1875;
Bestuurslid Kath. Bew. Ver. N.

Jean-
(N. 1802 - I
Adv
Gem. N.
Lid v.h. Nat.

Odilon

(N. 1841-1888)

Handelaar
Gem. N. 1876-1890

Aimé-Benoit

(N. 1846-1926)

Brouwer
Gem. N. 1890-1895

x Eliaert

Leon-Odilon

(° N. 1859)

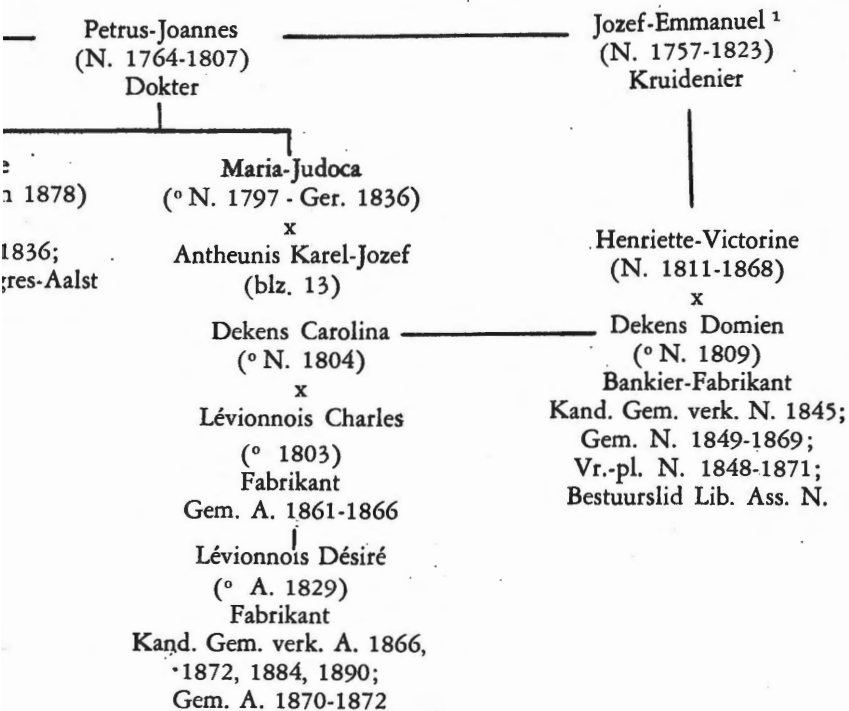
Drankslijter

Charles-Aimé

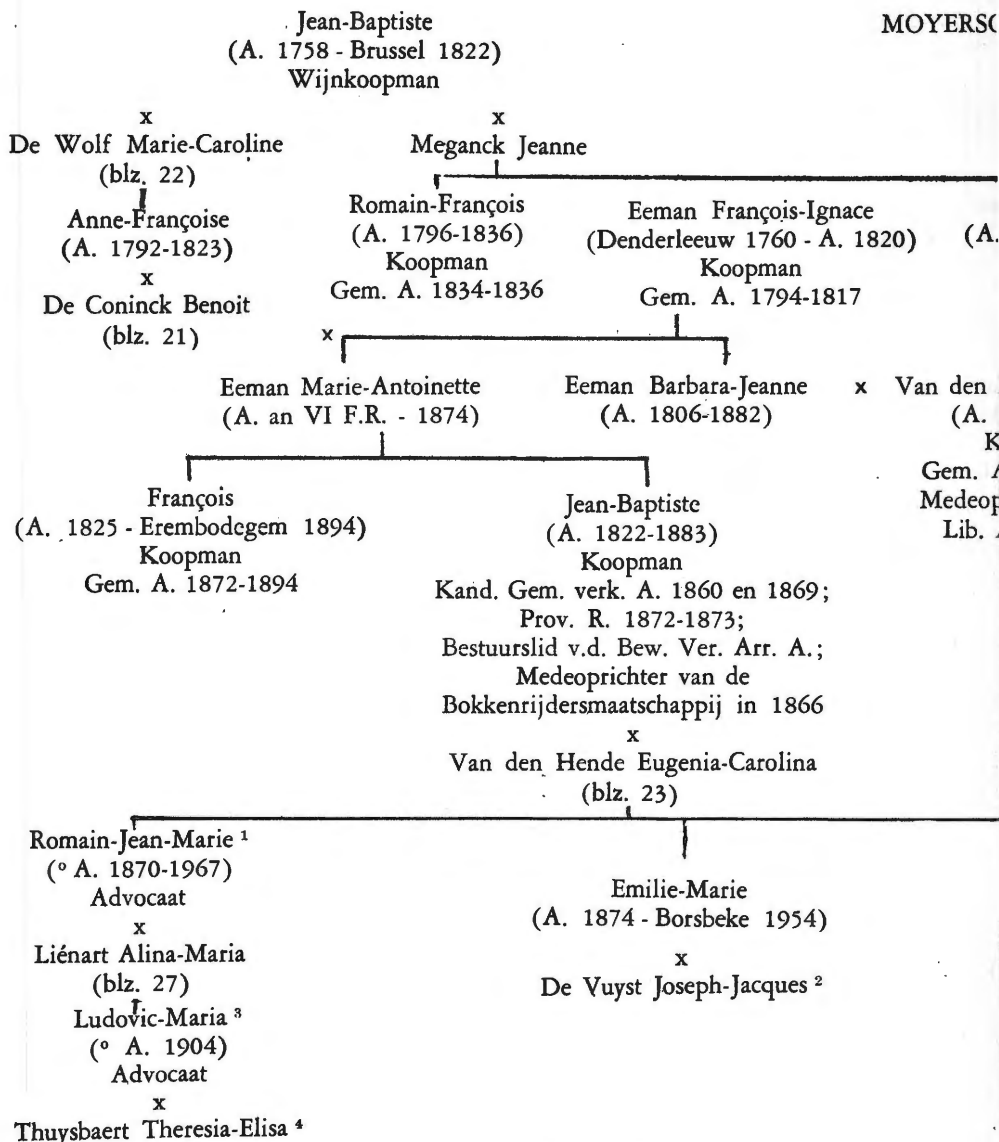
(° N. 1902)

Wijnhandelaar
Gem. N. 1944-1952;
Sch. N. 1933-1938;
Kamerlid A. 1939-1946 en
1949-1954

(1) Gehuwd met Lindemans Albertina-Rosa uit Pamel!

ella-Cahtherina
 . 9)

(1) Gem. A. 1896-1928 en 1923-1932; Sch. A. 1908-1921; Burg. A. 1925-1932; Prov. R. A. 1900-1908; Kamerlid A. 1910-1919; Prov. Senator 1922-1936; Gekoöpt. Senator 1936-1946 en 1947-1949; Minister 1921-1925; Senaatsvoorzitter 1936-1938; Voorzitter van de Landsbond der Chr. Mut. van België 1918-1922; Staatsminister; Beheerder van de Bank van Brussel.....

(2) Lid van de lokale dynastie van Borsbeke.

(3) Kamerlid sinds 1946; Onderv. van de Kamer 1958-1960; Eerste Onderv. 1960-1965; Minister 1950-1954 en 1965-1966; tal van partijpolitieke functies zowel vóór als na de Tweede Wereldoorlog.

(4) Lid van een politieke dynastie te Lokeren.

Tabel VII

Marie-Justine
(I F.R. - 1827)

François — Van den Bossche Maria
(1864) (° A. an VII F.R.)
an
1-1864;
r van de
Aalst

x Lievens Jan — Lievens Adolf
(° A. 1802) (A: 1819 - G. 1852)
Hophandelaar Drukker-uitgever van
Gem. A. 1849-1856 „De Geeraerdsbergenae”
sinds 1849

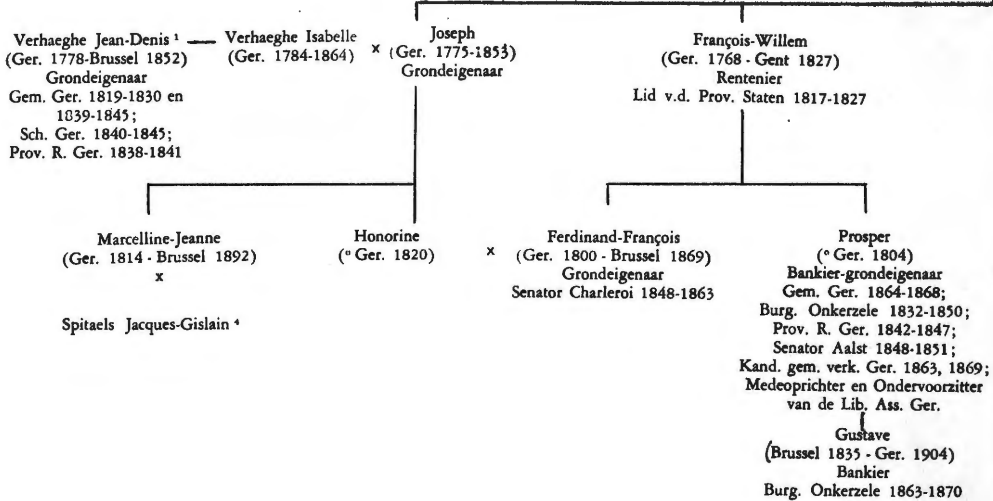
Helena-Maria
(A. 1871-1957)

x

Van der Haeghen Odilon
(blz. 33)

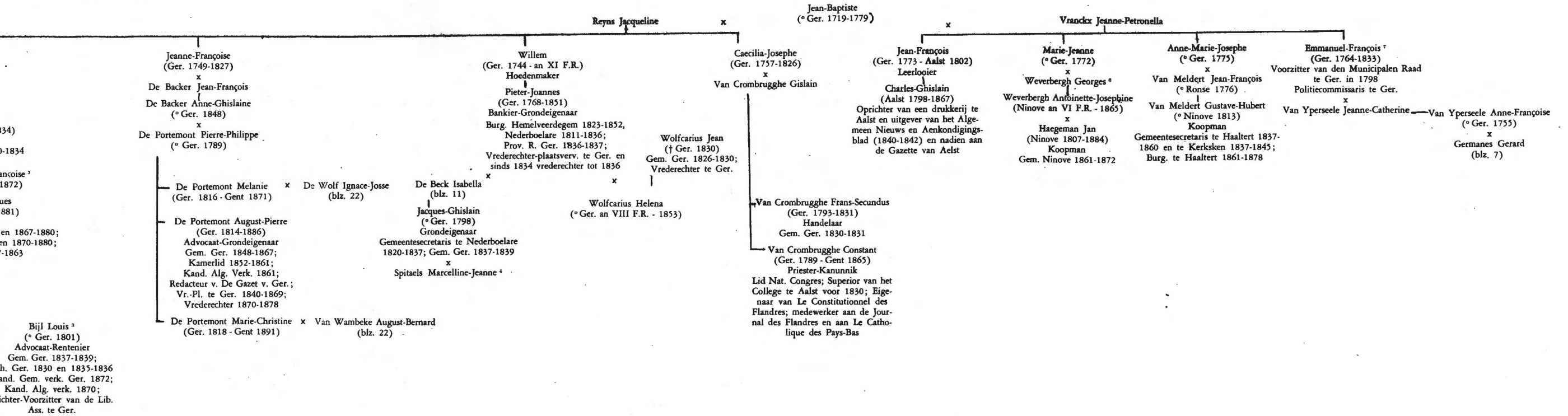
SPITAEALS

Jean-Fran
(Ger. 1743
Négociant-F
Sch. Ger. 17

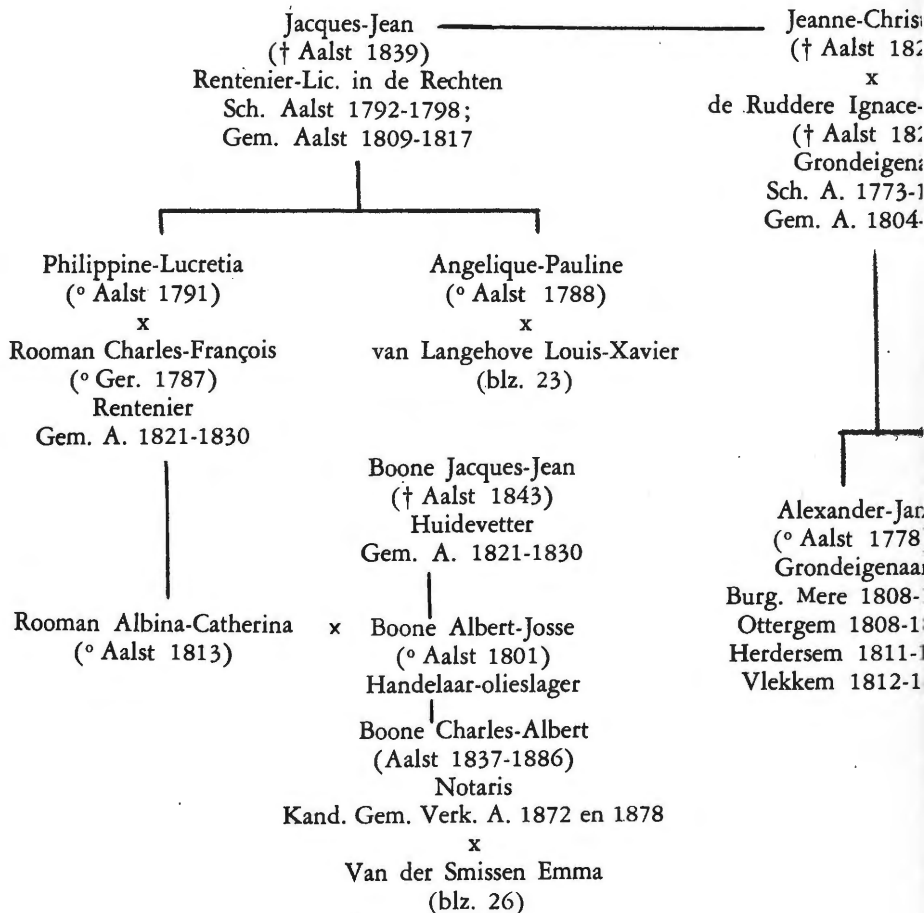

-
- (1) Zijn vader, François-Jean, is brouwer en schepen geweest te Ger.
  - (2) Uit de lokale dynastie van Velzeke-Ruddershove.
  - (3) Kinderen uit eenzelfde gezin.
  - (4) Leden van dezelfde stamboom.
  - (5) Hertrouwde op 24 juli 1853 te Ger. met Van Cleemputte Jean-François, blz. 13.
  - (6) G. Weverbergh was lid van de Stedelijke Raad te Ninove in 1790-1795 (H. Van Gassen: *o.c.*, dl. II, pag. 621-622).
  - (7) Zijn tweede echtgenote was Anne-Cathérine Renis. Haar vader was Commissaris van de Uitvoerende Macht te Ger. in de Franse Tijd.

Tabel VIII

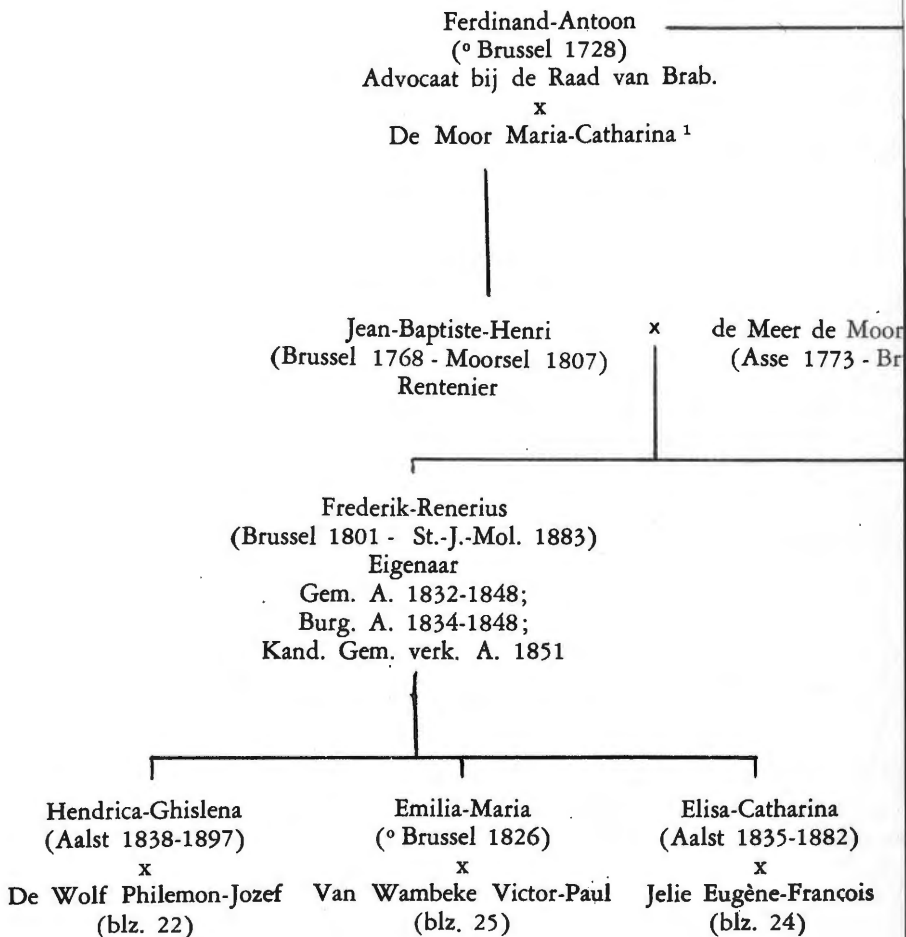
<p>nuel — de Ruddere-Jean-Joseph († Aalst 1752) Rentenier</p>	<p>Jean-François-Laurent (° Aalst 1749) Rentenier Gem. A. 1809-1817</p>
<p>de Ruddere Jeanne-Christine († Aalst 1790)</p>	<p>Hippolyte-Jean († Aalst 1836) Rentenier Gem. A. 1830-1833</p>
<p style="text-align: center;">x</p> <p>de Waepenaert Jean-Roger (blz. 23)</p>	

Charles-Jacques
 († Aalst 1818)
 Grondeigenaar
 Adjoint-au maire A. 1809-1817;
 Burg. A. 1817-1818;
 Burg. Haaltert 1806-1818;
 Burg. Kerksken 1808-1818;
 Lid van de Prov. Staten van
 Oost-Vlaanderen 1818

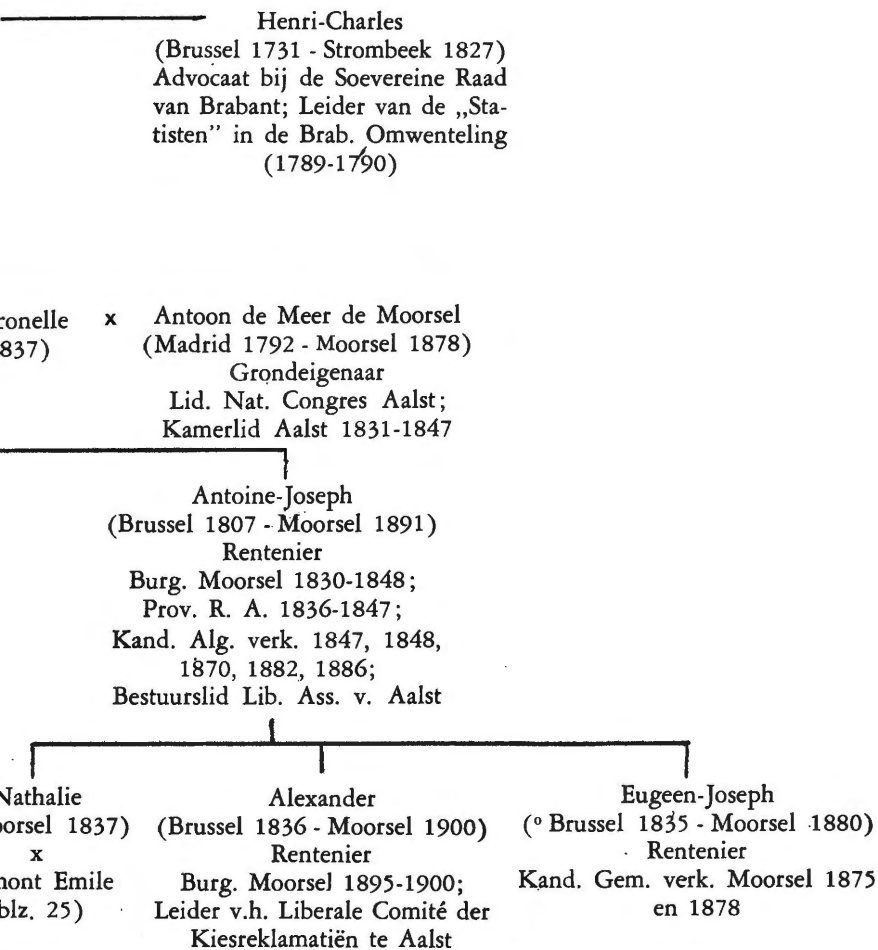

Mathtieu-Constant
 (° Aalst 1787)
 Grondeigenaar
 Gem. A. 1824-1830 en 1843-1847;
 Burg. Aaigem 1808-1817,
 Burg. Haaltert 1819-1830,
 Burg. Heldergerm 1820-1830,
 Burg. Kerksken 1820-1830;
 Kand. Prov. verk. A. 1842 en 1843;
 Lid van de Prov. Staten van
 Oost-Vlaanderen 1827-1830;
 Kamerlid A. 1852-1866

---

(1) Dochter van de burgemeester van Brussel.

Agnes-Jeanne
(Moorsel 1764 - Leuven 1852)

x

De Waepenaert François-
Alexandre (blz. 23)

van L

Ja
(Denderme

Advokaa

Sch.

Jean-B
(Moors

Gem.
Burg. Eren
Burg. Der
Gemeent

de Clip

(A

H

Burg.
Burg. Wou
Burg. Id
Ontvanger

Tack

Camille
(° A. 1815)

x

Biebuyck Pelagie-Constance — Biebuyck Colette
(° Aalst 1813) (° A. 1809)

x

Boeyé Jozef-Frans¹
(° St.-Niklaas 1817)
Koopman
Gem. A. 1861-1866

Jelie Jean-Baptiste
(N. 1799 - A. 1889)

Fabrikant
Kand. Gem. verk. A. 1872

Jelie Eugène-François
(° A. 1830)

x

van der Noot Elise-Catherine
(blz. 23)

(1) Lid van een politieke dynastie uit het Land van Waas.

(2) Breckpot Edmond en zijn zoon Guillielmus (eveneens notaris) waren vóór en na de Eerste Wereldoorlog bekende liberale leiders te Aalst.

Voort

incent
 1736 - A. 1806)
 ier,
 e Raad van
 eren
 173-1788

Dominique
 - A. 1852)
 ier
 18-1822;
 em 1805-1818;
 w 1807-1819;
 ris te Aalst
 823

Marie-Christine
 (Moorsel 1766 - A. 1800)
 x
 de Waepenaert Charles-Louis
 (blz. 23)

Marie-Jeanne
 31)
 avier
 -1857)
 pman
 1808-1822;
 gem 1810-1812;
 1812-1819;
 ecte belastingen
 lst

ue-Pauline
 20)

Alexandre-Aimé
 (A. 1823-1871)
 Bankier
 Gem. A. 1856-1871;
 Sch. A. 1867;
 Burg. A. 1867-1871

Iris-Odile
 (° A. 1812)
 x
 Lefebvre Victor
 (blz. 21)

Aimé-Charles
 (° A. 1813)
 Koopman
 Kand. Gem. verk. A. 1872;
 Medeoprichter en bestuurslid
 der Lib. Ass. te Aalst

x
 Jolie. Marie-Françoise
 (A. 1825-1879)

x
 De Clercq Eugenie
 (blz. 20)

uis-Antoine
 8 - Brussel 1914)
 Fabrikant
 s Lib. Ass. te A.;
 Actiecomité te Aalst
 in 1874

Camille-Thérèse
 (° A. 1853) x Breckpot Edmond
 (Haaltert 1849 - Aalst 1928)
 Notaris

Jan-
(† A.
Koninklijk no

Isabella-Petronella
(A. 1755-1833)

x

De Wolf Judocus-Adrianus
(blz. 20)

Jan-Fr
(° A
N

Charle
(° A
Gron
Gem. A. 1800
184

Hortense-Isabelle
(° A. 1815)

x

De Putter Judocus
(Tabel III)

Victor-P
(A. 1
A

Kand. Gem. verk. A. 1851;
1872-1895; Kamerlid A. 186
Ondervoorzitter v.d. Kamer
Bew. Ver. v.h. Arr. A. 18

x

De Vis Eugenia-Ludovica

Bijl Pierre
(† A. 1834)
Apotheker

Bijl Jan-Andreas
(° G. 1770)
Notaris

Bijl Joannes-Benoit
(† G. 1813)
Winkelier

Bijl Adolf
(° G. 1817)

Gem. G. 1830-1848

Bijl Catharina
(° G. an VI F.R.)

Stichter-drukker-uitgever
van „Den Denderbode” te Aalst
(1846-1871)

Kamerlid A
en Voc

(1) Zijn schoonzoon Calewaert Adolf (Kortrijk 1849 - A. 1925) was vrederechter te Aalst.

ocureur

ph

)

ois

)

ar

1811-1824,

François-Bernard
(A. 1764 - Gent 1841)
Rechtsgeleerde

Sch. der Keure te Gent in 1792; Bewaarder der Hypotheek;
Commissaris v.h. Uitvoerend Bewind v.h. Centraal Bestuur v.h.
Departement v.d. Schelde*(1799); Raadsheer van de Prefectuur
(1800); Lid v.h. Corps Législatif (1807); Voorzitter Burg.
Rechtbank Antwerpen (1809); Prof. R.U.G. 1819-1835

nçois

)6)

A. 1867-1895; Burg. A.
; Kand. Alg. verk. 1894;
394; Voorzitter v.d. Kath.
96; Vr.-pl. 1847-1883¹

x

van der Noot Emilia-Maria
(blz. 22)

August-Bernard
(A. 1812 - Delftinge 1869)
Advocaat

Redacteur v.d. Gazet van G.

x

De Portemont Marie-Christine
(blz. 14)

Vital-Pierre-Jean
(G. 1846 - Gent 1927)
Advocaat
Raadsheer bij het Hof van Beroep
te Gent
Gem. G. 1872-1875;
Prov. R. G. 1872-1875

Pieraert Joannes
(° G. an IX F.R.)
Bakker

Pieraert Désiré
(G. 1830-1901)
Gem. G. 1876-1895

x Marie-Hubertine
(G. 1873 - Gent 1958)

Pieraert Paul
(G. 1871-1910)
Dokter
Gem. G. 1901-1910;

1904 en 1907-1910; Ondervoorzitter (1895)
(1899) v.d. Kath. Jonge Wacht van G.

Tabel XIII

EVOLUTIE DER UITGEOEFENDE BEROEPEN PER GENERATIE
TUSSEN 1770 EN 1920

1) AALST	1770	1800	1830	1860	1890	1920
Cumont		ontv. der domeinen	→fabrikant	→fabrikant →fabrikant →fabrikant		→fabrikant
de Bethune			eigenaar	→adv.-eig.		→eigenaar →adv.eig. →adv.eig.
De Clercq		maalder-olie- slager-hande- laar	→groothan- delaar- grondeig.			
De Coninck		rentenier	→koopman- schipper →koopman			
De Craecker		rentenier	→rentenier →olieslager		→rentenier	
De Gheest		landbouwer négociant	→olieslager			
de Ruddere		landb.-brouwer grondeig.	→brouwer →grondeig. →grondeig. →grondeigenaar		→notaris	
de Waepenaert	rentenier	→rentenier	→stadsontv. →rentenier →rentenier			
De Windt		→rentenier	→eigenaar dokter	→dokter		
De Wolf		goudsmid négociant	→koopman négociant	→notaris		→notaris
De Wolf	handelaar	→handelaar	→olieslager →rentenier →négociant	→koopman →hopkoopman →olieslager		→nijveraer
Dommer		rentenier rentenier rentenier	→fabrikant			
Lefebvre		rentenier	→wijnkoopman	→wijnkoopman		
Liéart			→rentenier →eigenaar bankier	→advokaat →bankier		
Moyersoén	wijnkoopman		→koopman	→koopman →koopman		→adv.

	1770	1800	1830	1860	1890	1920
Tack		rentenier rentenier		→rentenier		
Van Assche		stoker		→brouwer →stoker →stoker		→hopkoopman
Van den Broucke		rentenier				→belanstingsontvanger
Van der Heyden	griffier	→eigenaar				→advokaat
		→notaris				
van der Noot		rentenier	→eigenaar →rentenier			→rentenier →rentenier
Van der Smissen	négociant			→fabrikant →fabrikant→adv. →brouwer		
van Langenhove	rentenier	→rent.	→hopkoopman	→koopman →bankier→fabrikant		
Van Wambeke	notaris	→not.	→grondeig.		→advokaat →advokaat→advokaat	
			→rechtsgeleerde			
Verbrugghen	advokaat	→handelaar			→notaris →advokaat	
2) GERAARDSBERGEN						
Antheunis				brouwer	→fabrikant →fabrikant →brouwer →handelaar	
Ceuterick				brouwer	→brouwer	
				politiecomm.		
De Beck		herbergier-leer.	→advoc.			
		looier				
		koopman				
De l'Arbre		olieslager		→olieslager →dokter		→fabrikant- bankier
Rens		stadssecr.	→notaris		→advokaat →advokaat	
						→notaris
Spitaels	hoedenmaker	→bankier	→grondeigenaar			
	bankier	→rentenier	→bankier →bankier			
		→bankier	→bankier			
		→rentenier	→grondeigenaar			
			→bankier	→bankier		

1770	1800	1830	1860	1890	1920
------	------	------	------	------	------

		→grondeigenaar		→drukker
	looier politiecomm.			
Van Cleemputte		handelaar→négc.→grondeig. →adv.→nijveraar		
3) NINOVE				
Cools		koopman→handelaar- eigenaar →zoutzieder		
De Cooman		zeepzieder→zoutzieder→dokter →dokter		
De Deyn		herbergier→notaris→notaris →koopman-eige- naar-kand.- notaris		
Eliaert		→notaris fabrikant→dokter →fabrikant		
Fransman	stoker	→dokter →stoker-ldb. →brouwer →koopman-stoker→handelaar →brouwer		
Haegeman	dokter	→advokaat		
van Ypersele	adv.-ren- tenier	winkelier→huidevetter →adv.-ren- tenier	→adv.-ren- tenier ¹	

(1) Alleen met de politici wordt hier rekening gehouden. Ze zijn geplaatst volgens het tijdstip van hun optreden in het openbare leven. Het beroep van de aangetrouwde familieleden, evenals van de nu nog levende leden is niet vermeld.

Tabel XIV

BESTUURSLEDEN DER AALSTERSE INSTELLINGEN TIJDENS DE
19e EEUW ¹*Burgerlijke Godshuizen 1835-1896.*

Bron: W.W.G. 1835-49, S.V. 1850-96.

- Calewaert Adolf. 1885-96 ².
- Cumont Charles-Florent. 1864-73. V. ³
- Cumont Charles-François. 1852-63. V.
- de Bethune Paul-Valéry. 1872-96. V.
- De Bièvre Albert. 1876-94.
- de Clippele Abel. 1875-79.
- de Clippele Paul. 1889-96.
- De Coen-van der Noot Gustaaf. 1873-87.
- De Coninck Benoit. 1835-49.
- De Craecker Odilon. 1850.
- De Gheest Guillaume. V. ⁴
- De Ryck Benoit. 1854-75.
- De Schryver Isidore. 1850.
- De Wolf Albert. 1888-96.
- D'Hondt Edmond. 1877-88.
- Dommer Theodoor. 1851-62.
- Evit Cornelis. 1849-50.
- Goussard André. 1850-51. V.
- Jolie Jean-Baptiste. 1863-74.
- Lefebvre Victor. 1835-49.
- Mertens Albert. 1895-96.
- Monfils François. 1872-76.
- Van den Bossche François. 1850-51.
- Van den Hende Edmond. 1844.
- Van den Herreweghe Edward. 1851-71.
- Van der Gucht L. 1835-49.
- Van der Looy Lievin. 1835-49. V.
- van der Noot Frederik. 1839-48. V.
- Van der Smissen Edward. 1854-71. v.
- Van der Sluys. 1851.

(1) Als bronnen voor de samenstelling van deze lijsten werden de Wegwijzers der Stad Gent en het jaarlijkse Stadsverslag van Aalst gebruikt. Het Stadsverslag was voor dit onderzoek slechts bruikbaar vanaf 1854.

(2) Vrederechter en schoonzoon van Victor-Paul Van Wambeke.

(3) Het cirkeltje vóór de naam wijst er op dat deze persoon behoorde tot één van de politieke dynasties, welke in de tekst worden beschreven. V = was minstens gedurende 1 jaar voorzitter van de commissie.

(4) De W.W.G. vermeldt hem als lid-burgemeester (1849-67). In het S.V. wordt echter geen melding gemaakt van dit lidmaatschap.

- Verbrugghen-Moens Alphonse-Jean. 1835-48.
- Verlynde Seraphien, vrederechter. 1840-84.

Bureel van Weldadigheid 1835-1896.

Bron: W.W.G. 1835-53, S.V. 1854-96.

- Beeckman Jan. 1873-79.
- De Craecker François. 1852-56.
- De Gheest Guillaume. V. ⁵
- De Meter Charles 1846-50.
- De Pauw Corneille. 1864-70. V.
- De Trog Frans. 1895-96.
- De Vis J.J. 1835-36. ⁶
- De Winter Willem. 1896.
- De Witte Victor. 1871-73.
- Eeman Rudolf. 1875-94.
- Gheeraerds François. 1854-63, 73-82. V.
- Lamquet J. 1865-68.
- Leclercq Hyacinthe. 1861-64. V.
- Levionnois Désiré. 1864-70.
- Michiels Ed. 1871.
- Rottiers J. 1837-54.
- Schellekens Pierre. 1851-63.
- Schepers J. 1837-46.
- Servaes Raymond. 1860.
- Van Bemten Jean. 1864-73. V.
- Van den Bossche Edward. 1874-96. V.
- Van den Bossche François-Joseph. 1835-37.
- Van den Hende Leo. 1880-95.
- Van den Hende Romain-François. 1835-50.
- Van de Putte Clemens. 1888-96.
- Van de Putte Pierre-Domein. 1854-63, 72-87. V.
- Van der Gucht François. 1838-59. V.
- van der Noot Frederik. 1841-48. V.
- Van der Smissen Hippolyte. 1864-68.
- Van Ghyseghem Jozef. 1883-87, 89-96.
- Van Hoorebeeck Seraphien. 1849-63.
- Van Langendonck Charles. 1869-73.
- Van Peteghem Lambrecht. 1835-45. V.
- Van Vaerenbergh Désiré. 1869-74.
- Van Wambeke Charles. 1835-55 (secr.-ontv.).

(5) Naast deze personen werden ook de Ruddere J., De Craecker Joseph, Germ. Léviionnois, Eeman Edw. geciteerd als secretaris en Aimé Van der Smissen, E. Boone, Léon Lefebvre als ontvangers.

(6) Schoonvader van Victor-Paul Van Wambeke in eerste huwelijk (Aalst 27-4-1842).

Berg van Barmhartigheid en Spaarkas 1854-1896.

Bron: S.V. 1854-96.

- Arents Pierre. 1856.
- Boëyé Joseph. 1854-71.
- Borreman Émile. 1872-93.
- Cumont Charles-Florent. 1867-71. V.
- Cumont Charles-François. 1854-63.
- de Clippele Paul. 1889-95.
- De Pauw Corneille. 1868-71.
- D'Hondt Edmond. 1878-88.
- Gheeraerds Leo. 1872-77.
- Impens F. 1854.
- Leclercq Hyacinthe. 1864-65.
- Léviannois Désiré. 1857-58, 63.
- Lievens Jan. 1854-55.
- Meert Louis. 1894-96.
- Mertens Albert. 1896.
- Minnaert Polydoor. 1889.
- Monfils François. 1872-96. V.
- Pappaert Henri. 1860-71.
- Van Branteghem Pierre. 1859 (nadien bestuurder).
- Van den Bossche Edward. 1891-96.
- Van den Herreweghe Edward. 1864-71 .
- Van de Putte Pierre-Domien. 1854-63, 72-88.
- Van der Haeghen Odilon. 1890-96.
- Van der Smissen Hippolyte. 1866-67.
- Van Ghyseghem Jozef. 1872-90.
- Van Langenhove Alexander. 1854-66. V.

*Militair Dententiehuis 1831-1859*⁷

Bron: W.W.G. 1831-59.

- Gouverneur der Provincie (van ambtswege).
- Arents Jan A. 1842-59 (secretaris).
- Blomme B.J. 1844-55 (van ambtswege, rechter te Dendermonde).
- Bruneau Adrien-Benoit. 1834-53.
- De Craecker Odilon. 1851.
- De Gheest Guillaume. 1854-59.
- de Ruddere Mathieu-Constant. 1831-59.
- De Smet Eugène. 1831-54.
- De Vis J.J. 1831-34.
- De Witte Charles. 1851-59.
- Évit Ferdinand. 1833-46.
- Évit Cornelis. 1831-43, 47-59.

(7) De gegevens over de dienstjaren 1835 en 1836 ontbreken in de W.W.G.

- Impens F. 1854-55.
- Jouret Victor-Julien. 1842-50.
- Lefebvre Henri. 1844-50.
- Lievens J. 1854.
- Meert Paul. 1831-41.
- Van Achter J. 1855.
- Van den Hende Edmond. 1844-50 .
- Van der Belen Louis 1833-42 (secret.).
- Van der Doodt Jean-Baptiste. 1831..
- van der Noot Frederik. 1838-50.
- Van Peteghem Lambrecht. 1831-33.
- Verbrugghen Alphonse. 1844-59.

Kerkfabriek St.-Martinus 1873-1896.

Bron: S.V. 1873-96.

- Bijl Adolf. 1885-96.
- Burny Louis. 1873-91.
- Calewaert Adolf. 1891-96.
- de Bethune Paul-Valéry. 1873-96.
- de Clippele Benoit. 1878-79.
- De Gheest Victor. 1891-96.
- De Hert Felix. 1886-96.
- De Raedt Urbain. 1886-92.
- De Schaepdryver Camille. 1873-84 (secret.).
- De Wolf Philemon. 1873-87. V.
- Leirens Leo. 1873-96. V.
- Limpens Emile. 1874-87.
- Limpens Leo. 1888-90.
- Monfils Edouard. 1873-77.
- Onghena Joseph. 1880-85.
- Roegiers Juliaan. 1896.
- Van den Abeele Leo. 1894-95.
- Van der Haeghen Charles-Louis. 1873-96.
- Van der Heyden Désiré. 1873.
- Van Itterbeek Eugène. 1888-96.
- Verbrugghen Charles. 1873-85.

Kerkfabriek St.-Jozef 1873-1896⁸.

Bron: S.V. 1873-96.

- Bauwens Isidore. 1887-96.
- Beeckman Jan. 1876-86.
- Borreman Emile. 1873-75, 88-93.

(8) Oppericht: bij besluit van de Prov. Goeverneur dd. 5-V-1873 (S.V. 1873, p. 32).

- Borreman Judocus. 1873-87. V.
 Coppens Frans. 1886-96.
 De Sadeleer August. 1886-90.
 De Troch August. 1873-85.
 De Vriendt Bernard. 1873-76.
 ° D'Hondt Amand. 1889-96.
 D'Hondt Edmond. 1873-95.
 Goethals Jules. 1886-89 (secret.).
 Grillaert Pieter. 1894-96.
 Limpens Leo. 1891-96.
 ° Moyersoen Jan. 1873-77.
 ° Moyersoen Romain. 1893-96.
 Osselaer Amand. 1877-85.
 Van Bockstael Alexander. 1890-96 (secret.).
 Van Hoorde Jan. 1873-75.
 Van Ghyseghem Jozef. 1873-96. V.
 Van Severen Frans. 1884-95.
 Verdurmen Rafaël. 1884-92.
 Verleysen Jozef. 1873-85 (secret.).
 Verlynde Seraphien. 1878-83.
 Wauthier Amand. 1878-83.
 Willems Victor. 1876-77.

Plaatselijke Geneeskundige Commissie 1831-1880 °.

Bron: W.W.G. 1831-53, S.V. 1854-80.

- De Bundel C.F. 1831-33.
 ° De Moor Karel-Justin. 1854-80. V.
 ° De Moor Petrus-Joseph. 1831-46.
 ° De Windt Jean-Baptiste. 1854-79.
 ° Droesbeque Usmare. 1831-53. V.
 Ghyselinkx Auguste. 1878-80.
 Lacompte Modeste. 1880.
 Leenaert François. 1854-57.
 Lievens L.M.C. 1854-80.
 Moens Pierre. 1858-80.
 Van den Herreweghe Edward. 1837-77.
 Van Puyvelde Fr. 1831-41.
 Wilmaers H. 1831-48.

(9) De gegevens over de jaren 1835, 1836 en 1844 ontbreken in de W.W.G.

Plaatselijke Commissie voor Hygiëne. 1854-1880.

Bron: S.V. 1854-80.

- De Moor François. 1857-58.
- De Moor Karel-Justin. 1854-56, 1859-80.
- De Moor Victor. 1854-80.
- De Windt Jean-Baptiste. 1854-80. V.
Evit Ferdinand. 1854-64. V.
- Gheeraedts Martin-François. 1854-80.
Leenaert François. 1854-57.
- Levionnois Charles. 1865-80.
- Lievens Joseph. 1854-80.
Reyniers Pierre. 1854-57.
Schaltin. 1858-80.
Stevens. 1860-80.
- Van den Bossche François. 1854-64.
Van den Herreweghe Edward. 1854-80.
Van der Gucht François. 1854-62.
- Van der Smissen Hippolyte. 1865-80.
Van de Voorde Isidore, politiecommissaris. 1854-80.
Van de Waele. 1858-59.

*Plaatselijke Medische Commissie en Commissie voor Openbare Gezondheid.
1881-1896*¹⁰.

Bron: S.V. 1881-96.

- Bauwens Isidore. 1885-96.
- Borreman Emile. 1883-93.
- Carette Eugeen. 1881-82.
- Claus Frans. 1881-83.
- de Bethune Paul-Valéry. 1881-96.
- De Moor Karel-Justin. 1881-96.
- Eeman Rudolf. 1881-96.
- Gheeraedts Martin-François. 1881-82.
Ghysselinckx Auguste. 1881-94.
Goethals Jules. 1883-96.
Lacompte Modeste. 1881-96.
Meert-Schuermans Charles-Louis. 1895-96.
Monfils François. 1881-96.
Podevyn Benoit. 1884.
Van de Voorde Isidore. 1881-93.
- Van Wambeke Victor. 1881-96. V.
Vernaevae Leopold. 1894-96.

(10) Oppericht bij K.B. van 31-V-1880 ter vervanging van de Plaatselijke Commissies voor Geneeskunde en Hygiëne (S.V. 1881, p. 38).

*Toezichtscommissie der krankzinnigenhuizen in het arrondissement Aalst. 1855-1871*¹¹.

Bron: W.W.G. 1855-71.

- De Craecker Louis. 1855-71.
- De Moor Charles-Justin. 1855-71.
- Dommer Theodoor. 1855-63.
- Droesbeque Usmare. 1855-59.
- Lievens Louis. 1860-71.
- Van den Herreweghe Edward. 1855-71.
- Van Langenhove Alexander. 1864-71.

*Lagere Opperschool 1845-1851*¹².

Bron: W.W.G. 1845-51.

- De Gheest Guillaume. 1849-51. V.
- De Haerne August, pastoor te Moorsel. 1845-51.
- De Hert Petrus, pastoor-deken. 1845-51.
- De Witte Charles. 1845-51.
- D'Huyggelaere Honoré. 1845-50 (secret.).
- Lefebvre Henri. 1845-51. V.
- Van den Hende Ed. 1845-51.
- van der Noot Frederik. 1845-48.
- Van Wambeke Victor. 1845-51.

Rijksmiddelbare School voor Meisjes. 1886-1896.

Bron: S.V. 1886-96.

- College van Burgemeester en Schepenen, van ambtswege.
Bauwens Isidore. 1896.
- Calewaert Adolf. 1886-96.
- Claus Frans. 1890-96.
- De Wolf Désiré. 1896.
- Eeman Rudolf. 1886-96.
- Gheeraerds Leo. 1886-96.
- Levionnois G.¹³
- Liénart Charles. 1886-95.
- Moyersoen Romain. 1896.

(11) De gegevens voor het dienstjaar 1870 ontbreken in de W.W.G.

(12) Bij K.B. van 29-VII-1843 werd te Aalst een „Ecole Primaire Supérieure du Gouvernement” opgericht. Deze instelling werd bij K.B. van 15-II-1851 omvormd tot een middelbare school. (J. D'Hooghe: Koninklijk Atheneum te Aalst. Geschiedkundig Overzicht 1843-1950. p. 5 en 8).

(13) Secretaris-schatbewaarder.

Rijksmiddelbare School voor Jongens. 1852-1896.

Bron: W.W.G. 1852-53, S.V. 1856-96.

College van burgemeester en schepenen van ambtswege.

Bauwens Isidore. 1896.

◦ Bruneau Adrien-Benoit. 1850-55.

◦ Calewaert Adolf. 1883.

◦ Cumont Charles-François. 1850-64.

◦ Cumont Valéry. 1867.

◦ De Bièvre Albert. 1868-76.

De Blicck Karel, pastoor-deken. 1857-89.

◦ De Coninck-De Smet Michiel.¹⁴

◦ De Hert Felix. 1896.

De Meulemeester Emiel-François. 1873.

De Pauw Corneille. 1867.

◦ Eliaert Cornelis. 1850-54.

Evit Ferdinand. 1860-64.

Eyerman Isidore. 1865-66.

Geeroms Leo. 1896.

Jouret Victor-Julien. 1850-55.

◦ Léviionnois G.¹⁵

Meert-Schuermans Charles-Louis. 1877-93.

Raemdonck Alois, pastoor-deken. 1890-96.

Van den Bossche Edward. 1884-96.

◦ Van den Broucke Joseph-Antoine. 1865-66.

◦ Van der Haeghen Charles-Louis. 1874-96.

◦ Van der Smissen François. 1855-59.

◦ van Langenhove Camille. 1855-67.

Van Nerum Philippe-Jean. 1868-81.

Van Wambeke Victor. 1868-71.

Verbrugghen Joseph. 1872.

Academie voor Teken- en Bouwkunst. 1833-1896.

Bron: W.W.G. 1833-53 en 56, S.V. 1854-55, 1857-1896.¹⁵

Arents Pierre. 1856-57.

◦ Boëyé Joseph. 1857-65.

◦ Boone Jacques. 1866-67.

Borreman Éd. 1868-77.

Carette Eugène. 1876-77, 80-82.

Corten Leo. 1895-96.

◦ Cumont Valéry. 1857-67.

Danneels A.L. 1833-42. V.

(14) Schoonvader van De Windt Eugénie-Thérèse, dochter van Jean-Bapt. (pag. 25). Hij was secretaris-schatbewaarder.

(15) De gegevens over de dienstjaren 1835 en 1843 ontbreken in de W.W.G.

- de Bethune Felix. 1883-94.
- De Clercq Gustave. 1864-65.
- De Coen Alfred. 1878-82.
- De Coninck Benoit. 1837-48.
- De Craecker Hector. 1868.
- De Gheest Guillaume. 1849-56. V.
- De Witte Jean-Charles. 1833-42.
- De Wolf Joseph. 1833.
- D'Huyggelaere Honoré. 1849-54.
- Eeman Achilles. 1878-96.
- Evit Ferdinand. 1857-63. V.
- Gheeraerds Leo. 1857-63, 68-77.
- Goethals Jules. 1883-96.
- Impens Pierre. 1844-56. V.
- Le Brun Louis. 1875-96.
- Lefebvre Henri. 1833-51.
- Luyckx J. 1833-36.
- Monfils François. 1868-96. V.
- Pappaert Henri. 1866-67.
- Peynsaert Frans. 1895-96.
- Reyntens Oscar. 1895-96.
- Schuermans Auguste. 1854-56.
- Servaes Adolphe. 1854-67.
- Stevens J. 1875.
- Van Achter Joseph. 1854-56.
- Van den Bossche Jacques. 1868-77.
- Van der Looy Lievin. 1837-48.
- van der Noot Frederik. 1834-48. V.
- Van der Smissen Hippolyte. 1864-67.
- Verbrugghen Charles. 1868-97.
- Verlynde Emile. 1878-82.

*Muziekschool. 1858-1896*¹⁶

Bron: S.V. 1859-1896.

- Cammaert François. 1868-72.
- Cumont Charles-François. 1859-63.
- de Clippele Wilfried. 1868-91.
- De Gheest Victor. 1885-96.
- De Hert Felix. 1888-96.
- De Mette Modeste. 1885-96.
- De Moor Karel-Justin. 1859-64.
- De Wolf Désiré. 1896.
- De Wolf Philemon. 1868-72.
- Feidel. 1865-67.

(16) Oppericht de 17e september 1858 (S.V. 1859, p. 27).

- Leirens Paul. 1873-85, 1892-94.
- Léviionnois Désiré. 1862-64.
- Limpens Emiel. 1873-94.
- Moens Th. 1885-89.
- Plaquet Victor. 1859-61. V.
- Ringoïr August. 1865-67.
- Ringoïr Jean. 1859-61.
- Rogiers Camille. 1864-67.
- Steleman Jan. 1873-84.
- Van Achter Jean. 1862-64.
- Van Branteghem. 1859-64. (secret.).
- Van de Maele Flor. 1895-96.
- Van der Haeghen Odilon. 1890-96.
- van Langenhove Alexander. 1865-67. V.
- Van Overstraeten Leon. 1868-72.
- Van Vaerenbergh. 1865-67.
- Van Wambeke Victor. 1868-96. V.

Volksbibliotheek. 1878-1896.

Bron: S.V. 1878-96.

- Bauwens Isidore. 1896. V.
- Claus Frans. 1888-96.
- de Bethune Paul. 1878-95.
- De Bièvre Albert. 1878-95.
- de Clippele Paul. 1896.
- De Cuyper Frans. 1878-93.
- Geeroms Leo. 1896.
- Kregermans L. 1878-94.
- Van den Bossche C. 1895-96.
- Van den Bossche Ed. 1878-80.
- Van Wambeke Victor. 1878-95. V.
- Verbrugghen Charles. 1896.

*Koophandelskamer. 1842-1875*¹⁷.

Bron: W.W.G. 1842-64, S.V. 1865-75.

- Antheunis Auguste. 1870-73.
- Boone Albert. 1844-46, 48-53, 55, 57-59, 62-67, 71-72.
- Boone Amand. 1868-70.
- Boone Jacques. 1842.
- Boone Josse. 1847.
- Bruneau Adrien-Benoit. 1842-49 (secr.).
- Cools Charles. 1844-46, 48-50.

(17) Opricht bij K.B. van 23-XI-1841 (W.W.G. 1851, p. 385).

- Cosyns Pierre-Cornelis. 1842-45.
- Cumont Charles-Florent. 1865-75. V.
- Cumont Charles-François. 1842-43, 45-64. V.
- De Craecker Jan-Raymond. 1848-50, 54, 56, 60-62.
- De Deyn Edmond. 1871-72.
- De Gheest Guillaume. 1845-47, 51-53, 55, 57-59, 61-63, 65-68.
- Dekens Domien. 1850-52, 54, 59-67.
- De Mets Charles. 1845-47.
- De Mol C. 1863-65.
- De Mol Jean. 1868-71.
- De Mol Jozef. 1871-72.
- De Pauw F. 1851-54.
- De Poortere Jean-Baptiste. 1842-45.
- De Ruyter Benoit. 1842.
- De Ryck Benoit. 1850-75 (secret.).
- De Schaepdryver Frans. 1842-44.
- De Smet-*Breckpot*. 1852-54.
- De Smet-Coomans. 1842-45.
- De Tramasure Frans. 1843-44.
- Dommer Theodoor. 1849-51, 63-64.
- Eliaert Cornelis. 1842-43, 48-50.
- Fonteyn Charles. 1867-70.
- Fransman Benoit. 1860-62, 65-66.
- Fredericq August. 1872, 74-75.
- Fredericq Jean-Baptiste. 1846-51, 56, 61-63, 67-68.
- Goelens Ferdinand. 1874-75.
- Govaert Florimond. 1865-66, 72, 74.
- Jelie Eugène. 1869-70, 73-75.
- Jelie Jean-Baptiste. 1845-47.
- Leenaert Josse. 1865.
- Lepage J. 1862-64.
- Léviennais Charles. 1856-57, 60-62, 67-68.
- Léviennois Désiré. 1873-75.
- Liottoir François. 1852-56, 58-67, 69-70, 73-75.
- Noël Josse. 1865-66, 70.
- Plaquet V. 1856.
- Possemiers Francies. 1846-48.
- Possemiers Jean-Baptiste. 1842-44.
- Schouten Adrien. 1872, 74, 75.
- Servaes Adolphe. 1844-46, 50-53.
- Servaes B. 1859-61.
- Servaes Raymond. 1854.
- Soetens Pierre. 1856-57.
- Spitaels Benoit. 1842-45.
- Spitaels Gustave. 1865-69.
- Spitaels Prosper. 1847-54, 56-57, 59-61.
- Spitaels René. 1849.
- Van Achter Jozef. 1873-75.

- Van Assche Charles. 1854-56, 58-60, 63-65.
- Van Assche Raymond. 1870-73.
- Van Cleemputte Pierre. 1843-44, 46-48, 51.
- Van den Broucke F. 1849-50.
- Van der Smissen Charles. 1850-53.
- Van der Smissen Edward. 1854, 59-62, 64-72,
- Van der Smissen François. 1856-57, 63-64.
- Van der Smissen Hippolyte. 1868-71.
- Van Droogenbroeck Joseph. 1853-55, 58-59.
- van Langenhove Alexander. 1856, 1861-64, 1867-68.
- Van Langenhove Camille. 1855, 58-60, 65-66, 69-70, 72, 74-75.
- Van Meldert Gustave. 1867-69, 74-75.
- Van Santen Adrien. 1842-43, 47-49.
- Van Steenberghe Karel. 1847-49, 51-53, 74-75.
- Velge-De Cnyf Ed. 1852-55, 58-60, 64-66, 69-70.
- Verbrugghen Alphonse. 1842-43, 47-48.

*Werkrechtersraad. 1861-1896*¹⁸.

Bron: S.V. 1861-96.

- De Brandt Jacques. 1867-68.
- Jelie Jean-Baptiste. 1861-80. V.
- Lefebvre Victor. 1861-66.
- Meert-Moens Egide. 1888-89.
- Minnaert Polydoor. 1882-89. V.
- Schotte Jozef. 1891-96.
- Servaes Adolphe. 1861-78.
- Van den Bossche Edward. 1881-87.
- Van de Putte Pierre-Dominien. 1861-62.
- Van Ghysseghem Jozef. 1879-96. V.
- Van Vaerenbergh-Noël Désiré. 1870-76.

*Koophandelsrechtbank. 1859-1896*¹⁹.

Bron: S.V. 1859-96²⁰.

- Antheunis Auguste. 1867-68.
- Boone Albert. 1863-64.
- Bosteels Gustaaf. 1892-93.
- Burny-Schuermans Louis. 1884.

(18) Alleen de effectieve leden-fabrikanten worden hier vermeld.

De Werkrechtersraad werd te Aalst opgericht bij K.B. van 26 februari 1844. (Mémoire à l'appui de la Création d'un Tribunal de Commerce à Alost. A messieurs les membres du Conseil Provincial de la Flandre Orientale, Aalst, 1850, pag. 8).

(19) Opgericht bij K.B. van 26-VI-1858 (W.W.G. 1859, p. 375).

(20) De ledenlijst voor het dienstjaar 1885 werd niet teruggevonden in de S.V. noch in de W.W.G.

- Callebaut Felix. 1893-94.
 Callebaut Prosper. 1895-96.
- Cumont Charles-Florent. 1876-78, 84. V.
  - Cumont Charles-François. 1858-59, 63-64. V.
  - Cumont Felix. 1892-93. V.
  - Cumont Valéry. 1860-62, 65-66, 69-70. V.
  - De Coen-*van der Noot* Gustaaf. 1886-88.
  - De Craecker Jan-Raymond. 1858-59.
  - De Gheest Guillaume. 1860-62.
  - Dekens Domien. 1858-59, 63.
  - de Marneffe Louis. 1870-71.
  - De Smedt-Blondiau W. 1889-92.
  - De Wolf Philemon. 1865-66, 71-72, 82-84. V.
  - D'Hondt Amand. 1894-96.
  - Fransman Benoit. 1860-62.
  - Gheeraerds Leo. 1882-84, 86.
  - Gheeraerds Martin-François. 1863.
  - Govaert Florimond. 1867-68, 73-74.
  - Leclercq Hector. 1893-96.
  - Leclercq Hippolyte. 1886.
  - Leclercq Hyacinthe. 1866-68.
  - Leirens Leo. 1871-72, 86-87.
  - Leirens Paul. 1891-92.
  - Léviionnois Désiré. 1865-67, 69-70, 73, 75-76, 88-89. V.
  - Liottier François. 1858-59, 63-64.
  - Meert-Moens Egide. 1869-70, 74-75.
  - Meert-*Schuermans* Louis. 1882-84, 87-88, 93-94.
  - Moens-*De Coen* Eugène. 1889, 95-96.
  - Moens Paul. 1871-72.
  - Moens Theo. 1890-93.
  - Monfils François. 1889-91, 94-95. V.
  - Noël Josse. 1864-66, 69.
  - Ringoir Auguste. 1872-73, 76-80, 87-88.
  - Schaltin Pierre. 1877, 79-81.
  - Schellekens Louis. 1869-70, 72-76, 79-83.
  - Schuermans Charles. 1877-78, 81, 90-91, 96. V.
  - Siron Victor. 1874-77, 79-83, 86-87.
  - Smits Adrien. 1878-81.
  - Van Assche Raymond. 1872-75.
  - Van Cleemputte Pierre. 1860-62.
  - Van den Branden Leon. 1870-71, 73-74.
  - Van den Brempt Stanislas. 1884, 88-90.
  - Van der Smissen Aimé. 1870-71, 75-76, 91-92.
  - Van der Smissen Edward. 1858-59, 64-65, 67-68.
  - Van der Smissen Prosper. 1881, 86.
  - Van Landuyt Eugène. 1865-66.
  - van Langenhove Alexander. 1863-64. V.
  - van Langenhove Camille. 1858-62, 67-68. V.

- ° van Langenhove Louis. 1877-78.
Van Santen Adrien-Joseph. 1860-62.
Van Severen Frans. 1896.
- ° Van Vaerenbergh-*De Wolf* Francies. 1868-69, 78-80, 82-83.
Van Vaerenbergh Léonce. 1894-95.